

Pula-ajan käsityöt

Omin käsin -lehdessä esiintyvät käsityöohjeet vuosina 1938–1952

Helsingin yliopisto
Käyttätymistieteellinen tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Käsityönopettajan koulutus
Pro gradu -tutkielma
Käsityötiede
Syyskuu 2012
Pilvi Keskitalo

Ohjaaja: Ritva Koskennurmi-Sivonen

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Käyttäytymistieteellinen		Laitos - Institution - Department Opettajankoulutuslaitos	
Tekijä - Författare - Author Pilvi Keskitalo			
Työn nimi - Arbetets titel - Title Pula-ajan käsityöt. Omin käsin -lehdessä esiintyvät käsityöohjeet vuosina 1938–1952.			
Oppiaine - Läroämne - Subject Käsityötiede			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Ritva Koskennurmi-Sivonen		Aika - Datum - Month and year Syyskuu 2012	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 93 s + 23 liites.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Tutkimukseni tarkoitus on kuvata talvi- ja jatkosodan aiheuttaman 1940-luvun pula-ajan olosuhteita tekstiilipulan osalta, siten kuin ne ilmenevät <i>Omin käsin</i> -lehden käsityöohjeissa. Tekstiilipula vaati aikalaisilta käytännöllisyyttä ja kekseliäisyyttä. Sodan loputtua tekstiilipula jatkui vielä useita vuosia. Tavoitteena on selvittää, miten lehden ohjeissa ilmenee tekstiilipula vuosien 1938–1952 aikana. Aineistooni karttui 327 käsityöohjetta.</p> <p>Tutkielmani on historiantutkimusta. Analysoin aineistoa laadullisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysin vaiheet, pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen toteutuivat tutkimuksessani käsityöohjeiden rajauksessa, taulukoinnissa, luokittelussa, luokkien nimeämisessä ja ohjeiden merkitysten analysoinnissa. Aineistoni koostui tekstien lisäksi kuvista.</p> <p>Jaoin käsityöohjeet viiteen eri luokkaan: <i>Vanhasta uutta, Korjausompelu ja vaatehuolto, Korvikkeet, Vähäinen materiaalmäärä ja Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit</i>. Analysoin ohjeiden esiintymistä eri vuosikertoina. Vaativa luokitteluprosessi antoi hyvän pohjan pohdinnalle pula-ajan käsityön merkityksistä. Käsityön tutkiminen poikkeuksellisena ajanjaksona, kuten pula-ajalla, tarjoaa uudenlaisia näkökulmia käsityön merkityksiin. Vaikka pula-ajan käsityöt ovat olleet välttämätön kotityö, lähteistä käy ilmi taloudellisen puolen lisäksi käsityön esteettinen, terapeuttinen ja sosiaalinen puoli. Käsityö ei ollut ainoastaan materiaallinen selviämiskeino, vaan sen tekeminen yhdisti ihmisiä ja oli henkinen tuki ankeina aikoina. Varmasti jo pelkkä <i>Omin käsin</i> -lehden kekseliäiden käsityöohjeiden selailu on antanut itsevarmuutta ja toivoa selviämisestä. Materiaalipula antoi käsityölle rajat, jotka synnyttivät luovia ratkaisuja ja uusia innovaatioita. Se pysäytti hetkeksi nopean kehityksen, jossa käsityö korvattiin tehdastyöllä. Pula-aikana käsityö pääsi jälleen kunnia-asemaan. Kotimaisia materiaaleja ylistettiin ja niiden monipuolista käyttöä kehitettiin. Pula-aika jätti oman jälkensä suomalaiseen käsityöhön.</p>			
Avainsanat - Nyckelord - Keywords Pula-aika, tekstiilipula, pula-ajan käsityöt, Omin käsin-lehti			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto, keskustakampuksen kirjasto, käyttäytymistieteet / Minerva			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Behavioural Sciences		Laitos - Institution - Department Teacher Education	
Tekijä - Författare - Author Pilvi Keskitalo			
Työn nimi - Arbetets titel - Title Pula-ajan käsityöt. Omin käsin -lehdessä esiintyvät käsityöohjeet vuosina 1938–1952.			
Oppiaine - Läroämne - Subject Craft science			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Ritva Koskennurmi-Sivonen		Aika - Datum - Month and year September 2012	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 93 pp. + 23 appendices
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>The main purpose of this study is to describe and analyze the craft instructions of a Finnish craft magazine <i>Omin käsin</i> during the years 1938–1952. The Second World War had caused serious depression in Finland, which caused also lack of textile material. Textile shortage forced people to develop various creative ways of coping. The textile shortage lasted for several years after the war. My goal was to study how the period of shortage appears in the craft magazine. My research material consisted of 327 craft instructions.</p> <p>The perspective of the study is historical and my method is qualitative content analysis. I confined the craft instructions based on how the period of shortage appears in them. I arranged them in tabulated form and categorized the instructions. Creating theoretical concepts actualizes in the naming of the categories and in the analysis of the significance of craft during the period.</p> <p>I categorized the instructions into five different categories: making something new using old material, repairing and taking care of clothes, substitute materials, scarce materials, homespun and home woven materials. I also analyzed the appearance of the instructions during the years of shortage. The demanding process of categorizing laid the groundwork for the analysis of the significance of craft during the period of shortage. Studying craft during an exceptional period of time, as the period of textile shortage, offers new perspectives in studying the meanings of craft. Although home craft was an indispensable part of household work and thus economical, in the magazine <i>Omin käsin</i> appears also aesthetic, therapeutic and social meanings of crafts. Crafts were not only a material way of coping, but it also brought people together and was a mental support during hard times. No doubt, only browsing through the innovative instructions of the magazine gave self-confidence and hope of coping. The lack of material set restrictions which forced to develop creative solutions and new innovations. For a short period of time, it stopped the fast progress industrialization, and working by hand was once again widely valued. Domestic materials were complimented and developed diversely. The period of shortage left its own imprint on Finnish crafts.</p>			
Avainsanat - Nyckelord - Keywords Depression, textile shortage, craft			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited City Centre Campus Library/Behavioural Sciences/Minerva			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Aikaisempia tutkimuksia.....	3
3 Tutkimuksen tausta.....	6
3.1 Pula-aika.....	6
3.2 Tekstiilipula.....	7
3.3 Pula-ajan pukeutuminen ja muoti.....	9
3.4 Pula-ajan taideteollisuus.....	11
3.5 Pula-ajan käsityöt.....	12
4 Tutkimuksen toteuttaminen.....	14
4.1 Historiantutkimus.....	14
4.1.1 Historiantutkijan positio.....	15
4.2 Tutkimustehtävä.....	17
4.3 Tutkimusaineisto.....	17
4.3.1 <i>Omin käsin</i>	17
4.3.2. Päätoimittaja Tyne-Kerttu Virkki.....	19
4.4 Aineiston analysointi.....	21
4.4.1 Kuva-analyysi.....	23
5 Pula-ajan käsityöt <i>Omin käsin</i> -lehdessä.....	28
5.1 Vanhasta uutta.....	28
5.2 Korjausompelu ja vaatehuolto.....	33
5.3 Korvikkeet.....	37
5.4 Vähäinen materiaalmäärä.....	46
5.5 Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit	50
5.6 Vuosikertojen välinen vaihtelu.....	57
6 Käsityön merkitys pula-aikana.....	63
6.1. On tehtävä tyhjästä.....	63
6.2. Käsityön avulla selvittiin.....	66
6.3. Käsityön iloa.....	69
6.4. Paperi-innovaatioita.....	72
6.5. Kotimaisuus.....	74
6.6. Pula-aika opetti.....	78
7 Pohdinta.....	80

Lähteet.....	86
Liitteet.....	91

1 Johdanto

Olen ensi kerran törmännyt *Omin käsin* -lehteen isoäitini vintillä vuonna 2007. Pidin lehden kauniista ulkomuodosta ja mielenkiintoisista käsityöohjeista. Kirjontatyöt ja kudonnaiset näyttäytyivät upeissa väreissä ja taidokkaasti sommitelluissa kuvioinneissa. Kun syksyllä 2008 laitoksen tutkimuspäivänä mainittiin mahdollisena tutkimusaineistona *Omin käsin* -lehdet, ryhdyin pohtimaan tutkimusaihettani lehtien pohjalta. Lehtiä selailtuani mielenkiinnon kohteeksi nousi pula-ajan käsityö. Tuo erikoinen ajanjakso herättää paljon kysymyksiä, kuten miten ihmeessä käsityölehti selvisi aikana, jolloin materiaalia käsitöihin ei ollut. Tutkin jo kandidaatin tutkielmassani pula-ajan käsitöitä käyttäen aineistona *Omin käsin* -lehden käsityöohjeita sotavuosilta 1939–1944. Aihe osoittautui niin antoisaksi, että halusin jatkaa samaa aihetta alkuperäisellä aikarajauksella eli koko tekstiilisäännöstelyn ajan 1939–1949. Lisäksi tutkin muutaman vuosikerran eteenpäin eli vuoteen 1952, sillä säännöstelyn loppumisenkin jälkeen materiaalitulannetta ei saatu heti entiselleen. Laajempi aikarajaus toi aineistoon lisää vertailun mahdollisuuksia.

Vuosina 1938–1972 ilmestynyt käsityölehti kuvasi hyvin aikansa ilmiöitä. 1940-luvun pula-aikana lehti tarjosi naisväelle apua arjesta selviämiseen käsityöohjeilla, joiden avulla saattoi valmistaa lämpimiä pukimia varautuen kylmään talveen tai saada iloa käsityön tekemisestä vaikeina aikoina, materiaalipulasta huolimatta. Lehden mukaan pula-ajan käsityöt olivat tyypillisesti sellaisia, joissa tarvitaan vain vähän materiaalia tai vaihtoehtoisesti käytetään korvikemateriaaleja, tehdään mahdollisimman paljon itse alusta asti ja käytetään hyväksi kaikenlaiset vanhat materiaalit uudistamalla, korjaamalla tai purkamalla. 1940-luku oli materiaalipulan vuoksi vaikeaa aikaa käsityölle, mutta toisaalta se juuri tuotti kekseliäitä innovaatioita, ja perinteiset käsityötaidot nousivat enemmän arvoonsa. Vanha materiaali opittiin käyttämään uudelleen moneen kertaan hyödyksi eri tavoin ja kehiteltiin uusia materiaaleja.

Tietoisuus historiasta jäsentää aina nykypäivää suhteessa menneisyyteen ja myös vieraisiin kulttuureihin (Autio, Katajala-Peltomaa & Vuolanto 2001, 10). Esimerkiksi nykyään käsityölehdissä tapaa monesti erilaisia vanhojen tuotteiden uudistamishojeita, jotka näyttävät 1940-luvun pula-ajan käsityöohjeiden valossa erikoiselta ilmiöltä.

Pinnallisesti ohjeet ovat hyvin samantyyppisiä, mutta niiden takana ovat erilaiset arvot. ”Tuunaamisen” taustalla on tarve luoda persoonallista ja säästää luonnonvaroja, kun pula-aikana materiaalin säästämässä oli kyse hengissä selviämisestä. Toisaalta myös pula-aikana käsityön tekemisessä ei unohdettu estetiikkaa, ja tekeminen tarjosi keinon eskapismiin ankeissa oloissa. Paljastaako pula-ajan käsitöiden tutkiminen sen, mikä on ollut olennaista käsityössä, vai näyttäytykö se yhtä monitahoisena kuin nykyäänkin? Heikkisen (1996) mukaan historiallinen ajattelu nimenomaan antaa välineitä olennaisen ja epäolennaisen erottamiseen erilaisten tapahtumien ja ilmiöiden kaaoksesta. Sen avulla voi hahmottaa paremmin mikä on pysyvää ja mikä muuttuvaa.

Tutkimukseni tarkoitus on kuvata talvi- ja jatkosodan aiheuttaman materiaalipulan aikana tehtyä käsityötä, siten kuin se ilmenee *Omin käsin* -lehden käsityöohjeissa. Tutkimustehtävänä on selvittää erilaisia tekstiilipulasta selviytymisen keinoja aineiston pohjalta. Selvitän myös, millä tavoin tekstiilipula ilmenee lehden eri vuosikertojen mukaan ja millaisia merkityksiä käsityölle annetaan pula-aikana. Ilmiön taustoittamiseksi käytän aiheesta löytyvää kirjallisuutta ja tekstiilipulasta tehtyjä tutkielmia.

2 Aikaisempia tutkimuksia

1940-luvun pula-aikaa käsitteleviä tutkimuksia löytyy kohtalaisesti, mutta juuri tekstiilipulaa käsittelevät tutkielmat ovat jääneet yllättävän vähäisiksi. Muutamia aiheeseen liittyviä käsityötieteen tutkielmia kuitenkin löytyy.

Kukkamäki (2003) on pro gradu -tutkielmassaan selvittänyt 1940-luvun pula-aikaa pukeutumisen näkökulmasta. Hänen lähteinään ovat pääasiassa Suomen asetuskokoelmat vuosilta 1939–1949 ja niistä vaateesta koskeneet säädökset. Lisäksi hän on haastatellut seitsemää pula-ajan kokenutta henkilöä. Tutkimuksen tulosten mukaan kansanhuolto koettiin välttämättömänä pahana. Selviämistrategioina olivat mustapörssi ja tiskinaluskauppa.

Saarinen (2004) on tutkinut syventävien opintojen tutkielmassaan erityisesti tekstiilipulaa 1940-luvun pula-aikana. Hänen tutkimustehtävänä on kuvata sotien aiheuttaman pula-ajan olosuhteita ja selvittää, miten ne vaikuttivat ihmisiin ja millaisia selviytymiskeinoja heillä oli. Saarinen on haastatellut pula-aikana eläneitä naisia sekä selvittänyt aihetta kirjallisuuden avulla. Tulosten mukaan pula-ajan olosuhteet on koettu vaikeina, varsinkin erityisissä elämäntilanteissa. Ihmiset eivät kuitenkaan katkeroituneet tilanteesta, vaan kehittivät luovia keinoja pulasta selviytyäkseen.

Väitöskirjassaan *Seuratkaamme järkevää ja terveellistä muotia* Aikasalo (2000) kuvaa naisten pukeutumista 1920-luvulta 1960-luvulle. Tutkimusaineistona väitöskirjassa ovat *Kotilieden* artikkelit ja mainokset sekä aikalaisnaisten haastattelut. Pukeutumisihanteita ja vaatevalintoja tarkastellaan muuttuvan suomalaisen yhteiskunnan valossa. Väitöskirjassa on osaltaan käsitelty myös pula-ajan pukeutumista. Sota-aikana korostui pukeutumisen vaatimattomuus ja koruttomuus. Saattoi olla paheksuttavaa ja turhamaista ajatella muotia tai ylipäättään omaa vaateustaan noina muuten vaikeina aikoina. Pula-aika vaati erityistä kekseliäisyyttä naisilta. Aiksalon väitöskirja on ollut antoisa vertailukohde tätä tutkimusta tehdessä, ja viittaa siihen useassa luvussa.

Sihvola (1999) keskittyy pro gradu -tutkielmassaan pula-ajan korvikemateriaaliin paperiin. *Paperi pula-ajan korvikemateriaalina* -tutkielman aineistona on Suomen paperiteollisuuden historia ja museoviraston teettämä kysely. Kysely on tehty vuonna

1988, ja tutkimuksessa on käytetty kyselyn paperituotteiden käyttöä käsittelevää osiota. Tulosten mukaan paperia on käytetty monissa tekstiiliä korvaavassa käytössä. Kenkäteollisuus valmisti paperipäällysteisiä kenkiä, ja kotona käytettiin paperitekstiilejä sisustuksessa. Paperinarusta virkattiin itse kauppakasseja ja lierihattuja. Paperituotteet eivät muiden korvikemateriaalien tavoin kestäneet kulutusta pitkään.

Heikkisen (1986) tekstiilihistorian syventävien opintojen tutkielma on kattava esitys pula-ajan tekstiilitilanteesta. Heikkinen on selvittänyt tekstiilisäännöstelyn periaatteet ja syyt, sekä pulan vaikutusta tekstiiliteollisuuden toimintaan ja pula-aikana kehiteltyjä korvikkeita. Tutkimusaineistona hänellä on ollut Suomen Asetuskokoelman säännöstelyä koskeneet päätökset, Tekstiili-, Kangaskauppias-, Kotiliesi-, Kotiteollisuus-lehtiä, Seurasaarisäätiön julkaisema sisustustekstiilikysely ja Helsingin Sanomien ilmoitusosastoja kyseiseltä ajanjaksolta. Heikkisen tutkielman tuloksia ovat esimerkiksi kattava selvitys tuolloin käytetyistä korvikemateriaaleista. Käytössä olivat lumppu, paperi, eläinten karvat ja selluloosakuitu silla. Kansaa kehoitettiin hampun ja pellavan kasvattamiseen ja perinteiset käsityötaidot opeteltiin uudelleen. Vanhojen vaatteiden uudistamiseksi oli aikakauslehdissä ohjeita. Vanhat vaatteet purettiin, käännettiin ja värjättiin. Sisustustekstiilien hankinta jäi toisarvoiseksi. Ilmoitusosastojen perusteella pula-aikana vaihtokauppa kävi vilkkaana erityisesti vaikeimpina aikoina.

Koskennurmi-Sivosen (2002) *Salonkimuoti lehdissä – Atelier Riitta Immonen kuvissa ja teksteissä 1945–1985* käsittelee nimensä mukaan salonkimuodin esiintymistä lehdissä. Aihetta käsitellään myös pula-ajan osalta, ja *Omin käsin* -lehti on saanut siinä oman lukunsa. Koskennurmi-Sivosen aihe ilmentää myös yhteiskunnan muutoksia ja käsityön asemaa. *Omin käsin* -lehdessä ovat olleet hyvin esillä käsinkudotut villakankaat, joiden suosio oli osin pakon sanelemaa materiaalipulan vuoksi. Koskennurmi-Sivosen teosta olen hyödyntänyt käsinkudottuja kankaita, muotia ja *Omin käsin* -lehteä käsitellessäni.

Terttu Emauksen (2003) Taideteollisessa korkeakoulussa tekstiilitaiteen osastolla tehty lopputyö on ainakin aiheen perusteella lähinnä omaa tutkimustani. Emaus tutki naisten pukeutumista Suomessa vuosien 1941–1949 välisenä aikana *Omin käsin* -lehden mukaan. Tutkimus on kuitenkin tehty pukeutumisen näkökulmasta, eikä käsityön

tekemisen. Tutkimus jää hieman luettelomaiseksi selvitykseksi lehdessä esiintyneistä pukineista ja lähdekirjallisuus on vähäistä.

Sota-aikaisesta käsityön tekemisestä kertoo puolestaan Anna Laitinen (2010) pro gradu -tutkielmassaan *Käsityötä, kotiteollisuutta ja sosiaalihuoltoa – Työtupa Aunuksessa 1941–1944*. Mikrohistoriallinen tutkimus selvittää Aunuksen työtupien toimintaa jatkosodan aikana. Tutkielman aineistona ovat muun muassa Tytyne-Kerttu Virkki Säätiön arkiston kirjallisuus ja esineet. Tytyne-Kerttu Virkki toimi Aunuksen työtuvan johtajana ennen *Omin käsin* -lehden päätoimittamista. Vahvana persoonana Virkki on tuonut esiin myös lehden artikkeleissa kokemustaan työtupien johtajana. Työtupien tarkoituksena oli toimia paitsi ompelimonana ja varuskorjaamona, myös karjalaisen käsityön elvyttäjänä.

3 Tutkimuksen tausta

3.1 Pula-aika

Jaatinen (2004, 9) toteaa teoksessaan *Kortilla korviketta*, että puutekausia on ollut monia Suomen historiassa, suureksi osaksi johtuen kasvukauden lyhyydestä ja epävakaudesta. 1600-luvulla tuli nälänhätä tutuksi, sillä katovuosia oli kymmeniä ja yhtenä talvena joka kolmas suomalainen menehtyi. Salovaara (1977) mainitsee, että suuren pohjan sodan ja isovihan jälkeen 1700-luvulla kansa nääntyi taas. Viimeisin laajamittainen nälänhätä koettiin suurina nälkävuosina 1867–1869. (Mt. 7.)

Puutekaudet jatkuivat vielä 1900-luvullakin. Ensimmäinen maailmansota, Suomen sisällissota ja 1930-luvun lamakausi koettelivat kansaa. Sitä seurasi nousukausi, joka loppui lyhyeen. Suomen kohdalla laajin ja pisin säännöstelykausi oli toisen maailman sodan aika ja sen jälkeiset vuodet, eli tutkimani ajankohta, 1940-luvun pula-aika. Jo ensimmäisen maailmansodan aikaan Suomen kauppayhteydet katkesivat lähes täydellisesti ja tämän seurauksena elintarvikkeista tuli pula. Toimeentulon turvaamiseksi perustettiin elintarvikehallitus ja elintarvikelautakuntia. (Salovaara 1977, 8–9.) Varsinainen kansanhuoltoministeriö perustettiin vuonna 1939, jolloin vielä elettiin nousukautta. Ensimmäisiä tehtäviä oli elintarvikevarastojen kartoitus, eikä tulos ollut rohkaiseva. Myöskään ulkomaankauppa ei edelleen ollut kohentunut. Ainoana keinona nähtiin kaupan rajoittaminen.

Jatkosodan alusta vuonna 1941 kesällä säännöstely kasvoi laajamittaiseksi, ja koko maa jaettiin eri piireihin, joilla oli omat toimistonsa. Kansanhuoltoministeriö, erityisesti sen johtaja, sai osakseen paljon arvostelua ja kritiikkiä kansalta, mutta myös toimistojen henkilökunta sai osakseen halveksuntaa. (Jaatinen 2004, 11–13.) Vastustus näkyi myös mustan pörssin, hamstrauksen ja keinottelun lisääntymisessä. Musta pörssi toimi monella tapaa. Tuotteita salakuljetettiin ulkomailta, lähinnä Ruotsista. Lisäksi oli maan sisäistä salakuljetusta, maaseudulta tuotiin lihaa, voita ja jauhoja kaupunkiin ja maaseudulle viinaa, vaatteita ja esimerkiksi sähköjohtoja. (Jaatinen 2004, 32.) Aivan oma ilmiönsä oli tavaroiden vaihtokauppa. Rahalla ei välttämättä saanut tarvitsemiaan

tuotteita, eikä sen arvoon luotettu. Niinpä lehdet täyttyivät tavaroidenvaihto-ilmoituksista. Kauppaa käytiin voilla, tupakalla, kahvilla ja kupongeilla. Hankittiin vaatteita, kankaita ja jalkineita. (Räikkönen 1993, 181–182.)

Kansanhuoltoministeriön tehtäviin kuului kuponkien jakaminen kansalaisille kuukausittain, ja maaseudulla valvottiin viljelijöiden ja karjankasvattajien luovutusvelvollisuuksien toteutumista. Säännöstelyn perustana olivat erilaiset ostokortit, jotka jaettiin sukupuolen, iän ja ammatin mukaan. Niihin oli laskettu eri ryhmien päivittäiset, viikoittaiset tai kuukausittaiset kulutusmäärät esimerkiksi rasva-, vilja-, maito- ja lihatuotteille. Pahin pula oli polttoaineesta, kahvista, sokerista, voista ja leipäviljasta. (Jaatinen 2004, 15–16.)

Säännöstelymääräysten noudattamista valvottiin tiukasti asettamalla piireihin tarkkailijoita. Vakavista laiminlyönneistä saatettiin määrätä useita vuosia kuritushuonetta. (Salovaara 1977, 168–170.) Säännöstelyä alettiin hellittää ja säädöksiä purkaa 1940-luvun lopulla, mutta sitä kuitenkin jatkettiin vielä vuoteen 1954. Nimittäin vaikka jatkosota päättyi 1944, raskaat sotakorvaukset vaativat vielä veronsa kansan toimeentulosta. Kansanhuoltoministeriö lakkautettiin vuonna 1949. (Jaatinen 2004, 90–91.)

3.2 Tekstiilipula

Ruokatarvikkeiden puutteen lisäksi tekstiilipula oli kova. Suomen tekstiilihuolto oli perustunut 1930-luvun lopulla villan, puuvillan ja kankaiden tuontiin. Kotimainen villa kattoi ainoastaan 10 prosenttia koko tarpeesta. Kun tuonti vaikeutui huomattavasti ja sota pitkittyi, tekstiili- ja jalkinetarve kävi suureksi. Tekstiiliteollisuus keskittyi vaatettaan armeijan, ja kotirintama joutui pärjäämään erittäin vähällä. (Pihkala 2002, 98.) Salovaara (1977) selvittää tekstiilipulaa yksityiskohtaisesti. Omasta takaa tuotetut raaka-aineet eivät riittäneet, ja maahantuonti oli vaikeaa. Tekstiilisäännöstely alkoi 22.10.1940, ja maassa takavarikoitiin kaikki teollisuuden ja maahantuojien tekstiilit, siis kankaat ja vaatteet, säännösteltäviksi. Puuvillaa ei saatu lainkaan vuonna 1942, ja seuraavanakin vuonna sitä tuotiin maahan vain pieniä määriä muiden maiden avustuksella. Maan villavarastot takavarikoitiin vuonna 1941, ja villaa alettiin säännöstellä ostokortein. Lampaanhoito oli villanluovutusvelvollisuuden alaista. Villalumpua kerättiin koko

maassa uusiokäyttöön. Myös pellavan kulutus oli suurempi, kuin mitä kotimaasta saatiin kasvatettua. Kaiken kaikkiaan onnistuttiin tuomaan tekstiilejä ulkomailta vain kolmasosa normaalivuosiin verrattuna. (Salovaara 1977, 150–154.)

Säännöstely tapahtui pistejärjestelmän avulla. Pistejärjestelmässä käytettiin ostokortteja, jotka olivat erilaisia miehille, naisille ja lapsille. Ostokorteissa oli aina jakelukautta eli puoli vuotta varten 150 kuponkia, joista jokainen vastasi yhtä pistettä. Lisäksi oli erikoiskortteja eri tarpeisiin. Tekstiilikortti oli henkilökohtainen. Pisteillä tai erikoiskuponilla sai hankittua esimerkiksi ompelulankaa tai sukat. Pisteiden määrän määrittelyminen eri tuotteissa vaatikin suuren työn jakelupistelautakunnalta. Kesäisin vaaditut pistemäärät olivat suurempia kuin talvella. Ostamiseen tarvittavia pistemääriä myös nostettiin tekstiilipulan koventuessa. Esimerkiksi vuonna 1942 miehen puvun ja paidan ostaminen kulutti kaikki jakelukauden pisteet. Säännöstely oli varsin laajaa. Vapaina säännöstelystä säilyivät ainoastaan morsiushunnut, äitiysliivit, tekokukat ja sotilasvyöt. (Pihkala 2002, 98–99.)

Räikkönen (1993, 167) kertoo sota-ajan muisteluihin perustuvassa tutkimuksessaan, että kuluttajan näkökulmasta säännöstely tarkoitti lähinnä sitä, että tuotteita joutui jonottamaan, sillä vähällähän sitä joutui selviämään ilmankin säännöstelyä. Varsinkin kaupungeissa jouduttiin jonottamaan jopa yön yli. Maaseudulla taas vaikeuksia tuottivat pitkät välimatkat. Erityisesti kangasta jouduttiin jonottamaan, eikä niitäkään aina saatu.

Tekstiilipulan aikana korvaavina raaka-aineina käytettiin sillaa ja säteriä, jotka ovat viskoosin kaltaisia muuntokuituja. Korvikkeille tyypillisesti ne eivät kestäneet kulutusta, eivätkä suojanneet riittävästi kylmältä. Myös paperia käytettiin korvaamaan tekstiiliraaka-aineita. Monet tekstiiliteollisuuden tehtaat siirtyivät tuottamaan paperista tuotteita sota-aikana. Paperista valmistettiin paitsi lankaa ja kangasta, myös mattoja, kengänosia, käsilaukkukankaita, työesiliina- ja -puserokangasta ja suoja-pukukankaita. (Salovaara 1977, 153–154.) Sihvolan (1999) tutkimuksen tuloksissa vahvistetaan, että paperi ei tosiaan ollut kulutusta kestävä. Kun Jermo (1975) taas muistelee kirjassaan *Kun kansa eli kortilla*, että paperilangasta ja -kankaasta opittiin ennen pitkää valmistamaan erittäin korkealaatuisia ja kuosiltaan tyylikkäitä tuotteita. Paperi-kangastuotteita pidettiin käytössä vielä vuosikymmeniä pula-ajan jälkeen. (Jermo 1975, 190–191.) Jopa

hiuksia käytettiin jatkamaan tekstiilimateriaalia. Kampaamot keräsivät asiakkaiden hiusjätteen ja kuljettivat kutomoihin. (Jaatinen 2004, 40.)

Jalkineet muodostivat oman pulmansa. Työhön ja koulunkäyntiin kengät olivat välttämättömät. Korvaavina jalkineina käytettiin paperipäällysteisiä puukenkiä ja valmistettiin vanhanmallisia kankaisia tallukoita.

Sodan päätyttyä tilanne helpottui, kun armeija ei enää varannut omilleen raaka-aineita ja päästiin helpottamaan siviiliväestön tekstiilitilannetta. Vuonna 1946 kevennettiin säännöstelyä ja 1948 vapautettiin kaikki villasekoitekankaat ja -tuotteet. Vuonna 1949 vapautettiin kaikki tekstiilituotteet säännöstelyltä. (Salovaara 1977, 157–158.)

3.3 Pula-ajan pukeutuminen ja muoti

Pukeutumisessa 1920- ja 1930-luku oli muutosten aikaa. Maaseudullakin siirryttiin kotikutoisista kankaista tehdasvalmisteisiin ja osittain valmisvaateteollisuuden tuotteisiin. Toisaalta ompelukoneet yleistyivät, ja kotivalmistuksesta ei luovuttu. Tekstiiliteollisuus kehittyi nopeasti 1930-luvulla. (Lehtonen 1982, 607–608.) Sota-aika toi tälle kehitykselle pysähtymisen ja paluun takaisin käsityönä valmistettaviin vaatteisiin. Kaikki oli tehtävä itse omista materiaaleista, sillä uutta ei ollut saatavilla. (Heikkinen 1997, 40). Sodan aikana tekstiiliteollisuus keskittyi sotilaiden vaatettamiseen. Materiaalipula jätti kotirintaman pärjäämään vähällä. Kansanhuoltoministeriö säännösteli vaatetustarvikkeet ja jalkineet, ja siten määräsi ihmisten pukeutumisen. Sota-aika toi poikkeuksellisen ajan pukeutumiseen. Muodin koetaan pysähtyneen sinä aikana. (Lehtonen 1982, 612.)

Aikasalon (2000, 14–15) väitöskirjassa säännöstelyn aikainen suhtautuminen pukeutumiseen muodostaa aivan oman erityisen kysymyksen. Ajanjakso oli merkittävä, sillä koko kansan tulevaisuus oli uhattuna. Kun oli kyse hengissä selviämisestä, pukeutumishuolia saatettiin pitää sivuseikkana, vaikka toisaalta pukeutumisen keskeiset piirteet eivät unohtuneet silloinkaan. *Kotiliedessä* ei kirjoitettu muodista ihannoivaan sävyyn. Siitä huolimatta muotia kyllä haluttiin seurata, jopa lähes epätoivoisesti. Muotia noudatettiin kun voitiin, vaikka korjaamalla ja koristelemalla vanhaa vaatetusta tyylikkäästi. (Mt. 77)

Muoti 1940-luvulla sai vaikutteita sotavaatetuksesta. Naisten vaatteet saivat univormumaisen ilmeen, ja olkatoppaukset korostivat sotilaallista vaikutelmaa. Vaikutelmaa pehmensivät naiselliset hatut, jotka olivat suosittuja sen vuoksi, että niitä saattoi valmistaa pienestä materiaalmäärästä, eivätkä hatut juuri kuluneet. (Aikasalo 2000). Olkatoppaukset ja puukengät olivat 1940-luvun muodin tunnusmerkkejä. 1940-luvulle tultaessa olennaiset muutokset pukeutumisessa olivat naisten hameenhelmojen lyhentäminen, hattujen suuri suosio ja naisten housut (Lehtonen 1982, 607–608). Housujen käyttö naisilla yleistyi käytännöllisistä syistä. Sota-aikana naiset joutuivat miesten töihin, joissa housujen käyttö oli liikkuvuuden ja lämpimyyden vuoksi suositeltavaa (Aikasalo 2000, 214). *Kotiliesi* pyrki löytämään järkeviä perusteluja uudelle muodille, kuten esimerkiksi lämpimyyden, käyttömukavuuden ja säästäväisyyden. Pula-aikana järkevyys tietysti korostui ja määritteli muotia enemmän. (Aikasalo 2000, 55.) Hyvä esimerkki pula-ajan käytännöllisestä pukeutumisesta on myös esiliinan muotiin tuleminen. Tyylikkääseen pukeutumiseen ei ollut kuulunut esiliinaa 1920–1930-luvuilla, mutta 1940-luvulla se tuli yleiseen suosioon käytännöllisyytensä ja siisteytensä vuoksi. Esiliinaan tarvittiin vain vähän kangasta, ja sen saattoi kuitenkin valmistaa naiselliseksi ja kauniiksi asun suojaksi ja koristeeksi. (Aikasalo 2000, 158.) Esiliina esti pukua likaantumasta, ja selvittiin vähemmällä pesuilla.

Korvikemateriaalien käytöstä tehtiin myös muotia ja aikaisemmista pukeutumisäännöistä joustettiin. Aikalalon esimerkissä *Kotiliedestä* vuonna 1945 kesällä naiset saavat ”edustaa ajankohtaista eleganssia” puukengissä ja paljain säärin (Aikasalo 2000, 55). Nahkakengistä ja sukista oli näet pulaa. Aiemmin säärin paljastaminen oli säädyttöä, mutta pula-ajan sanelemana *Kotiliesikin* antoi luvan kulkea julkisesti paljain säärin edustavasti. Vielä ennen 1920-lukua naisten hameiden alta ei näkynyt nilkkaa enempää (Jaatinen 2004, 41). Tällä tavoin pula määritteli muotia ja muoti sopivaisuussääntöjä. *Kotiliedessä* kirjoitettiin muodista ristiriitaisesti Aikalalon (2000) mukaan. Toisaalta haluttiin pukeutua samalla tavalla kuin muutkin ja toisaalta haluttiin erottautua omaksi eduksi. Mainokset myivät vetoamalla tuotteiden suureen suosioon. Samankaltaisuuden ihanne välittyy kirjoituksista, joissa puhutaan maailman asettamista sopivaisuussäännöistä, jotka muoti määritteli. (Aikasalo 2000, 46–47).

Parempia aikoja kuitenkin odotettiin kovasti, ja materiaalipula tuntui tasaantuvan hitaasti. Kärsimätön odotus palkittiin, kun pula-ajan jälkeen sitten vaatteet ja kankaat vihdoinkin tulivat taas saataville, ja muodista ja kauniista vaatteista nautittiin aiempaa enemmän. Arvostus pukeutumiseen nousi yleisesti. (Aikasalo 2000, 83.) Edelleen kuitenkin 1950-luvulla tilanne ei ollut vielä aivan entisensä ja uusi muoti tuotti ongelmia. Diorin *New look* nimittäin vaati paljon kangasta leveisiin ja pitkiin helmoihin. (Aikasalo 2000, 219.) 1950-luvulla naisten pukeutuminen kehittyi korostamaan naisellisuutta vastakohtana 1940-luvun karulle muodille (Lehtonen 1982, 607).

Muotisonkien toiminta ja näytökset eivät myöskään materiaalipulaan loppuneet. Muotinäytösten motiivit laajenivat kuitenkin myös yhteiskunnallisiin näkökohtiin. Näytöksiä järjestettiin hyväntekeväisyysjärjestöjen kanssa yhteistyönä ja kerättiin rahaa puutetta kärsiville. (Koskennurmi-Sivonen 2002, 47.) Esimerkiksi muotitaiteilija Riitta Immonen ratkaisi materiaalipulan ongelmat paneutumalla kotimaisiin käsin kudottuihin villakankaisiin tehden vanhasta käsityöperinteestä taas muotia. *New look* yhdistyi mainiosti kotikutoisiin villakankaisiin. (Koskennurmi-Sivonen 2002, 50–51).

3.4 Pula-ajan taideteollisuus

Elintason lasku ja materiaalipula pakottivat säästäväisyyteen kaikilla aloilla. Taideteollisuudessa se merkitsi uudistuotannon lähes kokonaan loppumista. Tuotanto keskittyi ainoastaan hyviksi havaittuihin malleihin. Monilla aloilla kärsittiin vakavista tuotantohäiriöistä, mutta toisaalta jotkut yritykset toivat lisävaluuttaa ulkomaanmyynnillään. Esimerkiksi Arabia sai jopa laajentaa tuotantolaitoksiaan. Pahimmin puute vaivasi tekstiiliteollisuutta. Tekstiilitaiteilijat turvautuivat myös korvikemateriaaleihin. Esimerkiksi Greta Skogster-Lehtinen suunnitteli kutomolleen 1942 tuohi-, voipaperi ja paperinarutapetin. Monet palasivat taideteollisuudessa yksinkertaisiin kotimaisiin raaka-aineisiin, kuten puuhun ja punasaveen. (Kruskopf 1989, 180). Korvenmaa (2009, 147) kertoo suomalaisen lasi- ja huonekaluteollisuuden jopa kukoistaneen juuri sota-ajan jälkeisenä pula-aikana. Nuoret suunnittelijat yhdistivät voimansa vaikeana ajanjaksona ja kehittivät innovatiivisia ratkaisuja. Taiteilijat myös harrastivat hyväntekeväisyyttä järjestämällä myyntinäyttelyitä maanpuolustuksen hyväksi (Kruskopf 1989, 182).

Uransa alkupuolella sisustusarkkitehti Ilmari Tapiovaara suunnitteli sota-aikana rakennuksia rintamalle. Tässä työssä vahvistui Tapiovaaran moderni pelkistetty ja käytännöllinen tyyli. Sota-ajan perinnöksi muodostui hyväksi todettujen mallien standardisointi ja vaihteittainen sarjatuotanto. Erityisesti jälleenrakennusaikana oli suuri tarve uusille asunnoille ja huonekaluille kotinsa menettäneille. Myös syntyvyyslukemat olivat ennätyskorkeita vuosina 1945–1950. (Korvenmaa 2009, 151–152.) Tästä seurasi, että funktionaalisuus ja pelkistetty arkiestetiikka olivat vahvasti vallalla. (Kruskopf 1989, 188.) Tapiovaara onkin todennut vuonna 1945, että säännöstely ja muut rajoitukset ovat aina olleet uusien ratkaisujen, muotojen ja materiaalien synnyttäjiä. Tapiovaara oli tärkeä kantava voima sodanjälkeisessä jälleenrakennustyössä Kaj Franckin ja Tapio Wirkkalan ohella. (Maunula 1982, 479.)

Suomalainen taideteollisuus sai paljon kansainvälistä tunnustusta 1950-luvulla. Läpimurto tapahtui Milanon Triennaaleissa. Hyvin suunnitellut ja pelkistetyt arkiesineet olivat tervetulleita niin kotimaiselle yleisölle kuin kansainväliselle lehdistöllekin. Moderni funktionaalinen muotoilu on antanut pysyvän leiman suomalaiselle taideteollisuudelle. (Korvenmaa 2009, 175.)

3.5 Pula-ajan käsityöt

1930-luku oli kehittymisen aikaa käsityölle ja sodan jälkeinen kausi konservoitumisen aikaa, sillä pula-aikana turvauduttiin jälleen käsityön tekemisen vanhoihin perinteisiin. Pula-aika oli tilapäinen siirtymä omavaraistalouteen. (Heikkinen 1997, 40.) Valmisvaatteiden ja materiaalien puutteessa vaatteiden hankkiminen oli oman tekemisen varassa hyvin pitkälti. Omavaraisuuden ihanne kasvoi ja pellavan viljely ja lampaiden kasvatus omaksuttiin laajasti. (Aikasalo 2000, 208.) Yhä useammissa taloissa kasvatettiin omat pellavat, ja kangaspuut olivat ahkerassa käytössä. Ennen kuin pellava saadaan langaksi, tarvitaan monia työvaiheita. Räikkönen kertoo kokoomateoksessa *Naisten aseet*, kuinka naiset opettelivat uudelleen liottamaan, loukuttamaan, lihtaamaan ja harjaamaan pellavaa. Vanhempi sukupolvi oli tässä tarpeen. (Räikkönen 1993, 188–189.)

Materiaalipula vaikeutti käsitöiden harrastamista, mutta toisaalta käsityöharrastus voimistui ja elpyi sota-aikana. Kun uutta materiaalia ei käsitöihin löytynyt, oli käytettävä

kaikki mitä varastoista löytyi. Vanhat vaatteet ratkottiin, pestiin, silitettiin, käännettiin nurin, poistettiin rikkiäiset kohdat ja käännettiin kuluneet kohdat pois näkyvistä. Vanhasta vaatteesta saatettiin valmistaa sitten useitakin vaatteita. Neulonnassa käytettiin langan puutteessa materiaalina vanhoja purettuja villavaatteita. Käsitöiden tekemisessä jouduttiin turvautumaan korvikemateriaaleihin.

Esimerkiksi Martat neuvoivat ja järjestivät kursseja kodinhoidossa ja kädentaidoissa. Martta-työ voimistui ja tuli erittäin arvokkaaksi sodan aikana. Käsityökurssit ja ompeluseurat levittivät ja vahvistivat käsityötaitoa, joka tuli uudestaan merkittäväksi pulan aikana. Kursseilla neuvottiin pellavanviljelyssä, saippuanteossa ja vanhojen vaatteiden uudistamisessa. Erityisen suosittuja olivat tallukaskurssit. Kenkäpulassa oli turvaututtava itse valmistettaviin tallukkaisiin, jotka olivat kankaisia kovapohjaisia jalkineita. Kurssien lisäksi perustettiin neuvonta-asemia ja myytiin opaskirjasia. (Ohanwe 1993, 144–145.)

Avustustoiminta ja käsityötalkoot auttoivat vaikeiden aikojen yli. Naiset ompelivat yötä päivää sotilaille lumipukuja ja neuloivat liipaisinsormellisia lapasia. Ompeluseuroissa tunnettiin yhteenkuuluvuutta ja jaettiin sodanaikaiset ilot ja surut. (Ohanwe 1993, 153–159.)

Aivan oma ilmiönsä on ollut ns. puhdetyöt, joita sotilaat tekivät rintamalla rauhallisimpina aikoina. Esineitä tehtiin tarpeeseen ja kotiin lahjaksi, eikä ainoastaan ajankuluksi. Esineet olivat yleensä puutöitä tai tuohitöitä. Tekeminen kehittyi kunnianhimoiseksi ja järjestettiin näyttelyitä. Puhdetyötoiminta sai laajat mittasuhteet. Tekeminen myös auttoi pitämään yllä psyykkistä terveyttä. (Kruskopf 1989, 181.)

Pula-ajan käsityöt olivat tyypillisesti sellaisia, joissa tarvittiin vain vähän materiaalia tai vaihtoehtoisesti käytettiin korvikemateriaaleja. Kaikenlaiset vanhat materiaalit käytettiin hyväksi korjaamalla tai purkamalla. Myös vanhat käsityötaidot otettiin uudelleen käyttöön ja tehtiin mahdollisimman paljon itse alusta asti. Pula-aika on innostanut käsityön tekemisessä kekseliäisyyteen mutta toisaalta ollut esteenä tekemiselle (Heikkinen 1997, 40).

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Historiantutkimus

Tutkimukseni pula-ajan käsitöistä käsittelee mennyttä aikaa ja on historiantutkimusta. Kalelan (2000) mukaan sana historia on monimerkityksinen. Sitä voidaan käyttää, kun viitataan menneisyyteen, menneisyyden tapahtumiin, historiankirjoitukseen, historiantutkimukseen tai akateemiseen oppiaineeseen. On tärkeää tehdä selväksi, mitä kulloinkin käsitteellä tarkoittaa. Historiantutkijan työ rakentuu historiantulkintojen kommentoinnista ja historiaksi käsitetyin tiedon arvioinnista. Historiantutkimus on siis eräänlaista dialogia tutkijan ja lähteiden, aikalaiskirjallisuuden ja tutkimuskirjallisuuden välillä. (Kalela 2000, 49.) Tässä tutkimuksessa analysoin *Omin käsien* -lehden 1938–52 vuosikertojen käsityöohjeet ja arvioin niitä muiden tutkimuksien ja aikalaiskirjallisuuden valossa. Käsitöihin liittyvä tieto voi paljastaa kulttuurimme rakenteita, joita on muuten vaikea saada selville. Käsitöiden historia kertoo naisten ja arjen historiasta. Kuitenkaan historiantutkija ei voi rajoittua vain yhteen osa-alueeseen menneisyydessä (Autio, Katajala-Peltomaa & Vuolanto 2001, 12). Käsitöiden historiassa tulee ottaa huomioon muut kulttuuriset tekijät, sosiaaliset olosuhteet ja aatteellinen ilmapiiri. Tässä tulevat vastaan monitieteisyyden haasteet ja kiehtovuus.

Melko uusia suuntauksia historiantutkimuksessa ovat mikrohistoria ja naishistoria, jotka ovat luoneet uusia lähestymistapoja historiaan (Kalela 2000, 20). Tutkimukseni asettuu lähelle molempia, sillä pula-ajan ilmiö liittyy vahvasti ihmisten arkipäivään ja käsityön historia koskee usein vain naisia. Monet tekstiilipulaa käsittelevät tutkimukset onkin toteutettu mikrohistorialle tyypillisin keinoin, esimerkiksi vain muutamaa aikalaista haastatteleamalla. Mikrohistoriaan kuuluu tavallisten ihmisten arjen kokemusten nostaminen tärkeäksi, ja siinä korostetaan lähdeaineiston laatua määrän sijasta. Mikrohistorian näkökulma ilmenee tutkimuksessani siinä, että tutkin pula-ajan käsitöiden yksityiskohtia ja sen ajan arkea. Ylipäättään se, että olen lähtenyt tutkimaan pula-ajan käsitöitä, kertoo siitä, että pidän suomalaisten 1940-luvun naisten arkea tutkimisen arvoisena. Arkiset ja pienet asiat kertovat osaltaan ajankuvasta ja kulttuu-

rista. Tarkoitukseni on kuitenkin kiinnittää yksityiskohtat yleiseen pula-ajan ilmiön kuvaamiseen *Omin käsin* -lehden mukaan. Lähdeaineistoni on laaja, sillä se käsittää useita lehden vuosikertoja. Tavoitteena on selvittää ilmiön taustoja ja ajankuvaa unohtamatta kuitenkaan yksittäisiä kokemuksia, yksityiskohtia ja niiden merkittävyyttä. Myös naishistorian lähestymistapa tuntuu jokseenkin kapealta. Sen ongelmana on usein juuri se, mikä on vaikuttanut sen syntyyn: ihmiskunnan jakaminen ihmisiin ja naisiin. Toisaalta Kinnusen (2001, 50–51) mukaan naishistorian ala on hyvin laajaa ja voi keskittyä sekä naisten toimijuuteen että sen takana oleviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Yhteistä on nainen lähtökohtana. Tutkiessani naisena naisten käsityölehteä, voi tutkimuksen kehys muistuttaa paljonkin naishistorian lähestymistapaa. Haluan kuitenkin pitää näkökulmani laajempänä, enkä rajaa tutkimustani ainoastaan naishistorian piiriin.

4.1.1 Historiantutkijan positio

Historiantutkija tutkii kohdettaan aina oman ajan kielestä ja todellisuuskäsityksestä käsin. Objektiviisuutta on mahdotonta tavoittaa, eikä se välttämättä ole tavoiteltavaakaan. Oman ja lähteiden subjektiivisuuden tiedostaminen voi olla hedelmällisempää. Kalelan (2000) mukaan historiantutkijan tulisi ajatella kohdettaan ennemminkin vieraan kulttuurin kohteena. Tällä tavoin on selkeämpää vertailla ikään kuin oman ja tutkimuskohteen kulttuurin eroja ja syventää näkemyksiään. (Kalela 2000, 107.) Voin tiedostaa 2010-luvun näkökulmani 1940-luvun Suomeen ajattelemalla sitä erilaisena kulttuurina, jossa on erilainen kieli ja todellisuuskäsitys. Etäisyys voi olla sekä hyöty että haitta. Toisaalta voi etsiä uudenlaisia näkemyksiä, mutta toisaalta oman ajan sokeus voi estää näkemästä joitain piirteitä. Näkökulma on aina vain yksittäisen tutkijan.

Omien tarkoitusperien selvittäminen ja tunnistaminen on historiantutkimuksessa tärkeää, jotta voi tuoda esille, mitkä asiat vaikuttavat tutkimuksen subjektiivisuuteen. Kuitenkin tutkijalla on omat ennako-oletuksensa, jotka saattavat ohjata tuloksien pohtimista. (Kalela 2000, 72–73.) Tehdessäni kandidaatin tutkielmaa samasta aiheesta eli pula-ajan käsitöistä, minulla oli oletuksena, että pula-aikana on tehty käsitöitä, jotka korostavat materiaalin säästämistä, käytettyjä ja vaihtoehtoisia materiaaleja. Pula-aikana on varmasti vaadittu käsitöiltä erityistä kekseliäisyyttä ja luovuutta, jotta

saataisiin tehtyä välttämättömät pukineet. Kun tiedostan omat ennakko-oletukseni, voin tarkkailla työtäni sen suhteen, etten löydä ennakko-oletukseni mukaisia tuloksia, jos niitä ei todellisuudessa ole löydettävissä. Huomasin tutkimuksen aikana, että voidaan tulkita monella tavalla, mikä on nimenomaan pula-ajan käsityötä. Loppujen lopuksi historiantutkimuksessa on aina kysymys tutkijan omasta näkemyksestä. Tutkijan ratkaisut ohjaavat kuvan muotoutumista (Heikkinen 1996, 59).

Historiantutkimukselle tyypillinen metodi on lähdekriittisyys. Eri lähteitä vertaillaan ja eritellään kriittisesti, sekä arvioidaan niiden oikeellisuutta ja asianmukaisuutta tutkimuksen suhteen. Kalela (2000) painottaa, että enää ei historiantutkimuksessa ole lähdekriitikissä pääpaino siinä, onko tieto luotettavaa vai epäluotettavaa, vaan millaista saatavilla oleva tieto on. Kaikki tieto on kirjoitettu jotakin varten ja siten muotoutunutta. Tutkijan tehtävänä on selvittää nämä syyt ja ottaa ne huomioon. Silti tieto voi olla hedelmällistä, ja vääristymät voivat kertoa paljon. (Kalela 2000, 91–93.) Tässä tutkimuksessa olennainen lähdekritiikki käsittelee lähteen hedelmällisyyttä. Arvioin käsityöohjeita sen mukaan, miten ne ilmentävät pula-aikaa, ja sen kautta etsin tutkimukselle hedelmällistä tietoa.

Tutkijan asemaa tässä tutkimuksessa kuvaa mielestäni hyvin hermeneuttinen lähestymistapa. Dialogiseen näkökulmaan tuo vielä enemmän syvyyttä kehämäinen käsitys. Hermeneutiikassa pyritään ymmärtävään ja tulkitsevaan tieteseen, jossa käsitykset nousevat ilmiöstä itsestään käsin. Kehä pyörii siis tutkijan, tulkinnan ja ilmiön välillä. Ilmiöstä pyritään löytämään laajempia merkityksiä ja yksityiskohdista rakentamaan kokonaisuuksia. (Heikkinen 1996, 27–29.) Teen tutkimusta pula-ajan käsitöistä sen esiyymmärryksen pohjalta, joka on kertynyt lukeneisuudesta ja aiemmasta kandidaatin tutkielmastani. Pyrin muodostamaan käsityöohjeiden yksityiskohdista kokonaisuuden ja kuvaamaan ilmiötä monipuolisesti. Tutkimuksen edetessä lisääntyvä ymmärrys ohjaa tulkintaani ilmiöstä ja etsin siitä laajempia käsityön merkityksiä.

4.2 Tutkimustehtävä

Tutkimustehtäväkseni olen muodostanut seuraavat kysymykset:

1. Millaisia keinoja oli tekstiilipulasta selviytymiseen *Omin käsin* -lehden mukaan?
2. Millä tavoin tekstiilipula ilmenee lehden ohjeissa vuosina 1938–1952?
3. Millaisia merkityksiä pula-ajan käsityölle annetaan lehdessä?

Tutkimukseni tarkoitus on kuvata talvi- ja jatkosodan aiheuttaman pula-ajan olosuhteita tekstiilipulan osalta, siten kuin ne ilmenevät *Omin käsin* -lehden käsityöohjeissa. Tekstiilipula vaati aikalaisilta käytännöllisyyttä ja kekseliäisyyttä. Sodan loputtua tekstiilipula jatkui vielä useita vuosia. Tarkoitus on selvittää, miten lehden ohjeissa ilmenee tekstiilipula vuosien mittaan.

4.3 Tutkimusaineisto

4.3.1 *Omin käsin*

Aineistona aikakauslehdet ovat usein hedelmällisiä, sillä niistä löytyy sellaista tietoa, jota ei muualta löydä (Heikkinen 1996, 103). Lehdistön kautta voi myös muodostaa yleiskuvan ajan ilmiöistä. Tutkimusaineistonani käytän naisten käsityölehteä nimeltä *Omin käsin*, joka ilmestyi vuosina 1938–1972. Teoksessa *Suomen lehdistön historia* Malmberg (1991) selvittää suomalaisten naistenlehtien historiaa. Naistenlehdet yleistyivät *Kotilieden* myötä 1920-luvulla. 1940-luvulla naistenlehtien linjaa uudistettiin ja sinä aikana perustettiin kaksitoista uutta lehteä. Näiden joukossa oli myös *Omin käsin*, joka ensin ilmestyi *Kotilieden* käsityöliitteenä 1938–39 (Malmberg 1991, 209 ja 213). Malmberg tiivistää hyvin suomalaisten naistenlehtien olevan hyötylehtiä, tiedonjakajia, haaveilun tarjoajia, puuttuvien ihmiskontaktien korvaajia, terapian antajia, itsetunnon vahvistajia, yhteiskunnallisia vaikuttajia ja elämänmuodon tallentajia (Mt. 284–286).

Naistenlehdet ovat kuitenkin verrattain uusi tutkimusalue ja siksi vaatii usein perusteluja. Joke Hermesin (1995) mukaan varhaiset feministitutkijat ovat keskittyneet kritisoimaan naistenlehtien välittämää naisen roolia ja leimanneet lehtien lukijat

ymmärtämättömiksi. Hermesin mukaan ei ole olennaista keskittyä itse mediateksteihin vaan siihen vuorovaikutukseen, mitä tapahtuu arjessa lukijan ja lehden välillä. Hermes on saanut tulokseksi tutkimuksessaan neljä erilaista merkitystä, jotka lukijat ovat naistenlehdille luoneet. Ensinnäkin ne ovat helposti esille otettavissa ja myös pois laskettavissa, toiseksi on rentoutuminen, kolmanneksi niiden tarjoama käytännöllinen tieto ja neljänneksi emotionaalinen oppiminen ja siihen liittyvä tieto. (Hermes 1995 143–144). Hermesin painotus lukijoista merkityksien luojina on kiinnostava. Vaikka en omassa tutkimuksessani pääse varsinaisesti haastattelemaan lehden lukijoita heidän kokemuksestaan, voin kuitenkin tutkia käsityöohjeita tästä näkökulmasta, minkä Hermes tarjoaa. Käsityöohjeen sisällön lisäksi pohdin sen merkitystä lukijoille. Hermesin tutkimista merkityksistä korostuu käsityölehden kohdalla sen tarjoama käytännöllinen tieto. *Omin käsin* -lehteä kuvataan sen näytenuumeron pääkirjoituksessa nimenomaan käytännöllisenä naistenlehtenä.

OMIN KÄSIN, uusi käytännöllinen naistenlehti, alkaa ensi vuoden alusta lähtien ilmestyä säännöllisesti neljästi vuodessa itsenäisenä käsityölehtenä. Sen ohjelmaan kuuluu kaikenlainen ompelu-, neule-, virkkuu-, kudonta-, kirjonta- sekä muukin käsityö, jota nainen kotona 'omin käsin' saattaa tehdä ja jonka tarkoituksena on kodin, hänen itsensä ja koko perheen varustaminen, vaatettaminen ja somistaminen. (*Omin käsin*, näytenuumero, 1940, 3)

Malmberg (1991) kuvailee, että ilmestyessään *Omin käsin* -lehti oli näyttävä, nelivärikansineen ja tyylikkäine painoasuineen. Pian talvisodan jälkeen nopeasti paheneva materiaalipula uhkasi koko lehden olemassaoloa. *Omin käsin* selvisi kuitenkin pulaaikanaikin kekseliäitten ja avuliaitten ihmisten ansiosta. (Malmberg 1991, 213.)

Sota-aikana naistenlehtien merkitys olikin suuri kotirintamalle. Ankarat ajat helpottuivat naistenlehtien tarjoamien ohjeiden ja vinkkien avulla. *Kotilieden* ohella myös *Omin käsin* oli tärkeässä tehtävässä. Lehdessä opastettiin ja neuvottiin, miten vanhoista vaatteista voidaan valmistaa käyttökelpoisia vaatteita ja muita hyödyllisiä tuotteita sekä miten korvikeaineita voidaan käyttää tarkoituksenmukaisesti ja miten vaatteita huolletaan, jotta ne kestäisi pitempään. Lehtien tuoma tuki ja turva muistutti tavallisen elämän jatkuvuudesta. Lisäksi naistenlehdet antoivat lukijoilleen tilaisuuden paeta sota-aikojen vaikeita oloja hetkelliseen viihteeseen. (Malmberg 1991, 209.)

Omin käsin kävi hyvin kaupaksi pulavuosina. Lehti tarjosi ohjeita ja vinkkejä käsitöiden tekemiseen ja vaikutti siten pula-aikana tehtyihin käsitöihin. Lehdessä ei unohdettu, että viihtyisyyttä ja kauneutta tarvitaan myös puutteenalaisissa oloissa (Anttila 2008, 35). Lehti oli paitsi ulkoasultaan tyylikäs, myös sisältö painotti esteettisyyttä. *Omin käsin* esitteli pula-aikanakin muotialonkien, muiden ompelimoitten ja tekstiilitaiteilijoiden tuotantoa. Kirjoituksissa oli todellista käsityön ylistystä. Usein esiteltävät vaatteet olivat käsinkudotusta kankaasta, käsin ommeltuja ja monissa esiteltiin vieläpä taidokasta käsin kirjontaa (Koskennurmi-Sivonen 2002, 93). Lehden pitkäaikainen päätoimittaja Tyyne-Kerttu Virkki piti esillä käsityön taiteellista puolta. Lehdestä käy ilmi hyvin ajan henki, mutta toisaalta se voi myös kuvastaa toimittajien näkökulmaa, erityisesti päätoimittajan. Lukijoiden näkökulma ei kuitenkaan ollut ilmeisesti kovin kaukana, sillä lehti säilytti paikkansa ja selvisi vaikeuksista.

4.3.2. Päätoimittaja Tyyne-Kerttu Virkki

Suurimman osan tutkimusajankohdastani eli sota- ja pula-ajasta *Omin käsin* -lehteä päätoimitti Tyyne-Kerttu Virkki, jonka merkitys käsityökulttuurin puolestapuhujana on ainutlaatuinen. Päätoimittajana ja vahvana persoonana Virkin vaikutus lehteen on ollut suuri, ja siksi selvitän tarkemmin Virkin taustaa ja elämäntyötä.

Omin käsin -lehden ensimmäisenä päätoimittajana oli Linda Eerikäinen. Vuodesta 1945 lähtien päätoimittajana toimi Tyyne-Kerttu Virkki, kunnes hän jäi eläkkeelle 1970. Virkki oli päätoimittajana 25 vuotta eli lähes kokonaan lehden itsenäisen ilmestymisajan. (Malmberg 1991, 213–214.) Vuonna 1972 *Omin käsin* sulautettiin uuteen lehteen *Tee itse*, joka oli aihealueeltaan laajempi (Malmberg 1991, 259).

Tyyne-Kerttu Virkki *Omin käsin* -lehden päätoimittajaksi oli oivallinen valinta. Asian-tuntevuus ja laaja koulutus sopivat täydellisesti tehtävään ja nostivat lehden suomalaisen käsityötaidon suunnannäyttäjäksi. Virkki valmistui Helsingin käsityöopistosta käsityönopettajaksi vuonna 1929 ja kotiteollisuusopettajaksi Fredrika Wetterhoffin Kotiteollisuus opettajaopistosta vuonna 1933. Lisäksi hän opiskeli myöhemmin Taideteollisessa Oppilaitoksessa. Näiden kolmen alan keskeisten oppilaitosten tuoma monipuolinen osaaminen ja arvostus näkyvät *Omin käsin* -lehden toimituspolitiikassa.

(Anttila 2008, 29–32.) Tyyne-Kerttu Virkin intohimoista suhtautumista käsityöhön kuvaavat hänen seuraavat sanansa:

Käsityön ei ole vain pelkkä sana tai esine – kuten verraton matto, kaunis kangas tai kallis takki. Se on enemmän, kätkien sisäänsä tekijän sielun ja toisiaan ymmärtävien ihmisten suhteita. Käsityö voi tarkoittaa maailmankatsomusta, eikä sekään ole paljon sanottu. (Uutela 2008, 20).

Lehteä toimittamassa oli ainoastaan päätoimittaja, jolloin avustajat olivat tarpeen. Avustajina toimivat sen ajan alansa huiput, kuten Eva Anttila, Kaj Franck, Aino Hausmann, Dora Jung, Laila Karttunen, Mary Olki ja Kreetta Pohjanheimo. (Malmberg 1991, 214.)

Tyyne-Kerttu Virkki oli hyvin aktiivinen ja vahva persoona. Hänen elämäntyönsä koostuu monenlaisista eri tehtävistä päätoimittajan työn lisäksi. Hän toimi elämäntyössään kutsumuksiansa mukaisesti: edisti käden taitojen ja käsityökulttuurin hyvinvointia sekä karjalaisen perinnetiedon vaalimista (Uutela 2008, 20). Virkki toimi käsityöopettajana Helsingissä, Viipurissa ja Kehtnassa, Virossa. Myöhemmin Virkki oli Aunuksessa työtupien johtajana, joissa valmistettiin vaatteita ja perinnekäsitöitä. Hän myös keräsi alueelta vanhoja tekstiilejä, mielessään pienen museokokoelman hankkiminen. (Lausala 2008, 24–25 ja Laitinen 2010.)

Työtupakokemuksensa innoittamana Tyyne-Kerttu Virkki perusti Vokki Oy:n vuonna 1947 Edit Verkkolaisen kanssa. Vokki Oy:n tavoite oli valmistaa kutomo- ja käsityöalan tarvikkeita ja kauppaa myös vientiä varten. Tyyne-Kerttu Virkki työskenteli kahdessa päätoimisessa työssä: toimitusjohtajana Vokki Oy:ssä ja *Omin käsin* -lehden päätoimittajana. (Uutela 2008, 45–48.) Alkuvaiheessa Vokki Oy:ssä keskityttiin kutomaan sisustuskaivoja ja kodintekstiilejä mutta myös pukukaivoja. Asiakkaat saattoivat valita kankaan myyntivarastosta tai tilata haluamansa kankaan mieltymyksiensä mukaan. (Uutela 2008, 52). Vokki Oy:n myymälässä esiteltiin oman tuotannon lisäksi monipuolisesti sekä tunnettujen taiteilijoiden että aloittelevien nuorien opiskelijoidenkin tuotteita. Monet Taideteollisen oppilaitoksen opiskelijat saivat sieltä tuotteilleen ensimmäisen markkinointipaikan. (Uutela 2008, 48–49). Esimerkiksi aiemmin mainittu muotitaiteilija Riitta Immonen toimi yhteistyössä Vokki Oy:n kanssa 1940-luvun lopulta lähtien. Hän suunnitteli ja valmisti Vokki Oy:n käsin kudotuista kankaista upeita vaatteita. (Uutela

2008, 62). Tyyne-Kerttu Virkki järjesti mielellään avajaisjuhlia ja muita tilaisuuksia, missä taiteilijat ja käsityöläiset tapasivat toisiaan. (Uutela 2008, 49).

Vokki Oy:n toiminnasta käy hyvin ilmi Tyyne-Kerttu Virkin ajatus käsityöläisten ja taiteilijoiden saumattomasta yhteistyöstä. Yhteistyö edesauttaa korkeaa käsityön laatua ja taidokasta estetiikkaa. Nämä arvot painottuvat myös *Omin käsin* -lehden sisällössä. Lehden artikkelit ovat suoranaista taidokkaan ja esteettisen käsityön ylistystä.

4.4 Aineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä monipuolisesti. Tutkimuksessani kuvailen ja luonnehdin tutkittavaa ilmiötä. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista se, että tutkijan oma mielenkiinto ja tausta vaikuttavat tutkimuksen lähestymistapaan (Anttila 1996, 180–182). Tässä tutkimuksessa lähestymistapa määrittää aiemmasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta saatu esiyymmärrys ilmiöstä eli pula-ajan käsitöistä. Anttilan (1996, 184) mukaan, laadullista aineistoa analysoidaan kolmesta näkökulmasta: ilmiön kontekstista, intentiosta ja prosessista. Konteksti tässä tutkimuksessa tarkoittaa *Omin käsin* -lehden ilmestymisajankohtaa, sen historiallista sisältöyhteyttä ja esiintymisympäristöä. Intentio merkitsee käsityöohjeiden takana olevien motiivien ja tarkoitusperien pohtimista. Tutkimuksen laadun pohdinnassa tulee ottaa huomioon prosessi, jonka aikana kokoa ja analysoin aineistoa. Prosessin aikana tutkimus voi muuttua ja kehittyä, esimerkiksi voi käydä niin, että tutkija kiinnittää huomiota ilmiön eri tekijöihin tutkimuksen edetessä (Anttila 1996, 187). Laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaan voin oman esiyymmärrykseni mukaan lähestyä tutkittavaa ilmiötä eli pula-ajan käsitöitä, tarkoitukseni kuvata sitä monipuolisesti.

Käytän tässä tutkimuksessa analyysimenetelmänä laadullista sisällönanalyysia. Menetelmän avulla voidaan käsitellä auditivisia, visuaalisia tai kirjallisia dokumentteja. Käytän menetelmää käsityöohjeiden luokitteluun ja sisällön käsitteellistämiseen. Tavoitteena on muodostaa tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, jotta siitä voi tehdä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Sisällönanalyysi etenee vaiheittain. Vaiheet ovat pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

Ensimmäisessä vaiheessa on rajattava aineisto. Tässä tutkimuksessa se on *Omin käsin* -lehti vuosina 1938–1952 ja niistä löytyvät käsityöohjeet, joissa on otettu huomioon tekstiilipula. Käsitteellä käsityöohje tarkoitan lehdessä esiintyviä ohjeita, joiden avulla voidaan valmistaa tekstiili-, paperi- ja nahkatuotteita. Käsityöohje voi olla esimerkiksi kudontamalli, vaateen kaavat ja ompelujärjestys tai neuleen mallikerta. Käsityöohjeissa on usein tekstin lisäksi tukena kuva. Kuvasta voi selvittää paremmin, millaisesta tuotteesta ja materiaalista on kyse.

Ohjeiden rajaamisessa on ongelmansa, ja olen tehnyt ratkaisuja ymmärryksen mukaan. Esimerkiksi olen rajannut käsityöohjeista puutyöt pois mutta ottanut kuitenkin mukaan aineistoon olkityöt. Perustelen ratkaisun niin, että puutyöt eivät liity tekstiilipulaan, kun taas olkia voidaan käyttää vaihtoehtoisena materiaalina käsitöihin. Olkitöiden työtavat muistuttavat enemmän tekstiilitöiden menetelmiä. Oman poikkeuksensa rajaukseen tuo kuitenkin ohje puukenkien valmistamiseen. Jalkineiden valmistaminen itse on tyypillinen pula-ajan käsityö, sillä jalkineita oli vaikeasti saatavilla. Tutkimuksessa oli haastavaa määrittellä, mikä on nimenomaan pula-ajan käsityötä. Lopulta aineistooni kertyi 327 käsityöohjetta.

Toisessa vaiheessa on koodattava aineisto ja ryhmiteltävä se (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Olen kirjannut lehdistä kaikki tekstiilipulaan liittyvät käsityöohjeet taulukkoon ja kuvannut niitä lyhyesti. Luokittelin aineiston eri teemoihin. Luokittelun perusteet nousivat ensisijaisesti aineistosta, mutta myös kirjallisuudesta saatu esiymmärrys vaikutti perusteisiini. Tutkimukseni analyysi on muodoltaan teoriaohjaavaa analyysia. Aiempi tutkimus ohjaa analysoimista ja antaa apuvälineitä aineiston käsittelyyn. Samalla olen kuitenkin avoin aineiston tarjoamille uusille suunnille. (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.) Aiempi ymmärrys pula-ajan käsitöistä auttaa tunnistamaan materiaalipulan piirteitä ja aineistosta saatu uusi tieto syventää vanhaa tietoa. Hermeneuttisessa kehässä on ymmärtääkseni pohjimmiltaan kyse samasta teorian ja aineiston välisestä vuorovaikutuksesta ja tiedon kumuloitumisesta. Hermeneuttisesta kehästä mainitsin luvussa 4.1.1 Historiantutkijan positio.

Paitsi perusteet, myös luokittelun rajat oli vaikea määrittää. Moni ohje olisi sopinut useampaan luokkaan, mutta ymmärryksen mukaan arvioin, mitä luokkaa se ensisijai-

sesti edustaa. Osan ohjeista luokittelin kuitenkin kahteen luokkaan, jos ne kävivät siitä tasaväkisesti ilmi. Luokittelun rajat olivat usein hiuksenhienot. Tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi analysoin luokittelun ja käsityöohjeet useaan kertaan. Analysoidessani aineiston moneen kertaan, sain hyödynnettyä tutkimuksen edetessä saavuttamaani ymmärrystä aiheesta. Muokkasin luokitusta tutkimuksen edetessä, jätin pois luokan *Uudistaminen koristelulla*, sillä luokka oli kovin pieni, ja lähes kaikki ohjeet sopivat muihin luokkiin myös. Lisäsin korjausompeluun myös vaatehuollon ja laajensin käsitystä korvikkeista. Vaativa luokitteluprosessi antoi hyvän pohjan myöhemmälle pohdinnalle pula-ajan käsityön merkityksistä.

Viimeisessä vaiheessa eli teoreettisten käsitteiden luomisessa luokissa yhdistellään käsitteitä ja saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tässä tutkimuksessa teoreettisten käsitteiden luominen toteutuu pula-ajan käsityön merkityksen analysoinnissa. Alustavia teoreettisia käsitteitä syntyi jo luokkien nimeämisen myötä, mutta eri käsitöiden merkityksien analysoinnin ja kuva-analyysin keinoin yhdistelin käsitteitä luokkien välillä. Eli sisällönanalyysin vaiheet toteutuvat tutkimuksessani niin, että pelkistäminen on pula-ajan käsityöohjeiden rajaus ja taulukointi, ryhmittely on ohjeiden luokittelu ja teoreettisten käsitteiden luominen toteutuu luokkien nimeämisessä ja niiden merkityksen analysoinnissa.

4.4.1 Kuva-analyysi

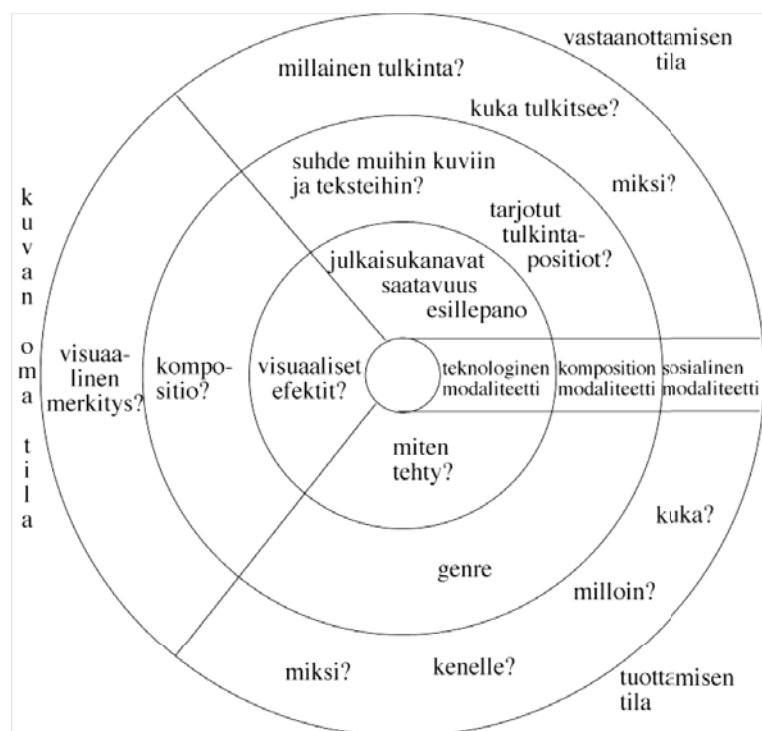
Kuva-analyysi on tärkeä osa tutkimustani, sillä *Omin käsin* -lehden kuvat olivat muotivalokuvauksen historian kannalta keskeisiä (Salo 2005, 41). Kuvan käyttäminen historian tutkimuksessa on melko harvinaista, sillä usein tutkimuskysymyksiin ei ole löytynyt vastauksia kuvien avulla (Heikkinen 1996, 104). Tässä tutkimuksessa kuvien tutkiminen tekstien tukena voi antaa tutkittavasta ilmiöstä kokonaisvaltaisemman kuvan. Aikakauslehdissä kuva ja teksti liittyvät aina toisiinsa. Yleensä lukijat vieläpä kiinnittävät huomionsa ensimmäiseksi kuviin ennen tekstiä. Esimerkiksi kuvien avulla voidaan analysoida, millaisessa valossa käsityöt tuodaan lehdessä esiin, ja siten saadaan vastauksia tutkimuskysymykseen käsityön merkityksistä pula-aikana.

Kuvien analysoimiseen on vaikea löytää tarkkoja metodologisia ohjeita. Seppäsen (2005, 147) mukaan visuaalisen aineiston sisällönanalyysiin ei ole yhtä oikeaa menetelmää, eikä tutkimusasetelmaa kannata jäädä rakentamaan liian monimutkaiseksi. Kuvien tulkinta ei ole yksiselitteistä, eikä kuvan rakenteen jäsentämiseen voida löytää tarkkoja kaavoja. On syytä kuitenkin perehtyä kuva-analyysin perinteisiin ja erilaisiin malleihin. Kuva-analyysissa perinteisesti semiotiikan käsitteet ovat olennaisia. Seppänen tiivistää Kuneliusta lainaten käyttöpainotteisen semiotiikan ytimen hyvin. Olennaista on tulkinnan jatkuva prosessi ja konteksti, jossa tulkinta syntyy. Tulkinnat syntyvät sosiaalisen toiminnan luomissa käytännöissä, ja merkitykset ovat siten yhteisöllisiä. (Seppänen 2005, 111.) Tämän tutkimuksen kohdalla kuvan kontekstiin liittyy lisäksi olennaisesti aikasidonnaisuus. Kuvia analysoidessani näen ne väistämättä nykyhetken näkökulmasta. Tällöin näkökulma poikkeaa alkuperäisestä, ja voin nähdä kuvissa lisämerkityksiä, tai jotain olennaista voi jäädä kokonaan huomaamatta. Kontekstiin perehtymällä etukäteen voidaan kuitenkin saavuttaa hedelmällistä analyysia.

Kontekstiin perehtymisen lisäksi käytän hyväksi havaitsemaani mallia analyysin lähtökohtana. Tarkastelen käsitysohjeiden visuaalista aineistoa Gillian Rosen (2001) mallin mukaisesti, käyttäen apuna myös pelkistettyä suomenkielistä versiota mallista (Koskennurmi-Sivonen 2006). Mallin mukaan visuaalisen aineiston eli kuvan

merkityksiä tuotetaan kolmessa eri tilassa: tuottamisen tila, vastaanottamisen tila ja kuvan itsensä tila.

Kuva 1. Suomennettu versio Gillian Rosen kuva-analyysin mallista (Koskennurmi-Sivonen 2006). Näin kaikkia voidaan tutkia teknologian, komposition ja sosiaalisesta näkökulmasta tai asennoitumisen tavasta (modaliteetti). Tutkimuk-

sessani haen kuva-analyysin avulla vastauksia siihen, millaista käsityötä tehtiin pula-aikana, miten pula-ajan käsityöhön suhtauduttiin eri aikoina ja millaisia merkityksiä käsityölle annettiin pula-aikana. Suhtautumisen tutkimiseksi tärkeitä ovat tuottamisen ja vastaanottamisen tilan sosiaalinen näkökulma eli kysymykset, millainen tulkinta lukijalla on kuvasta, sekä milloin ja miksi käsityö on tehty. Merkityksiä voidaan löytää tutkimalla kuvan oman tilan sosiaalista näkökulmaa eli millä tavalla käsityö esitetään visuaalisesti. Tuottamisen tila eli kuvassa esiintyvän käsityötuotteen genre on määritelty tekemäni luokituksen mukaan. Teknologinen näkökulma taas voi tuoda täydennystä ohjeeseen, ja sen avulla voidaan saada lisätietoa kysymykseen, millaisia käsitöitä pula-ajalla tehtiin. Teknologinen näkökulma painottuu aineiston luokittelun luvuissa, kun taas sosiaalinen merkityksiä ja suhtautumista pohtivissa luvuissa.

Omin käsin -lehdessä esiintyvät kuvat ovat enimmäkseen mustavalkoisia, lukuun ottamatta värikansia ja toisinaan esiintyvää sisäaukeaman värisivuja. Kuvat ovat valokuvia tai piirroksia. Valokuva eroaa semioottisilta ominaisuuksiltaan piirroksesta. Valokuva on vahvasti indeksinen representaatio eli kuvalla on suora yhteys kohteeseensa (Seppänen 2005, 125). Valokuvan usein ajatellaan olevan objektiivinen ja totuudellinen. Piirros sen sijaan voi olla enemmän ilmaisullinen. Kuvat toimivat ohjeiden tukena. Niissä voidaan kuvata eri työvaiheita tai valmiita tuotteita. Tuotteet esitetään kuvissa jonkinlaisessa ympäristössä. Kuvassa asiat assosioidaan johonkin toiseen, ja kuvan viesti koostuu kuvan eri elementtien yhteisvaikutuksesta.

Käsityöohjeissa esiintyy myös muotikuvia, jotka ovat oma kuvalajinsa. Muotikuvan analysointia on jäsennetty eri elementtien mukaan: vaate, malli, asento, ele ja rekvisiitta. Merja Salo on lisännyt tähän vielä poseerauksen, johon yhdistyy ilme, ele ja asento. Vaatteissa näkyvät muodin historia ja malleissa tai mannekiineissa kauneusihanteen muutokset. Rekvisiitan välittämät asia voivat olla yllättävänkin latautuneita. (Salo 2005, 10–11.) Rekvisiitta kertoo siitä, mihin kuvan muoti kuuluu. Studion lavastus voi välittää ajatusta kokonaisesta elämäntavasta tai todellinen ympäristö voi liittää muodin arkeen.

Käsityölehden muotikuvat ovat lähinnä arkisen asiallisia ja informatiivisia, sillä niiden ensisijainen tarkoitus on toimia ohjeen tukena. Esimerkiksi virkkaus- ja neulemallit oli

usein valmistettu vaalealla langalla ja kuvattu mustaa taustaa vasten, jotta erilaisista silmukoista saisi mahdollisimman hyvin selvää. Tarkoitus oli havainnollistaa kuvien avulla tuotteen tekemistä ja lopputulosta selkeästi, jotta lukija rohkaistuisi itsekkin sen tekemiseen. Valokuvauksessa ei kiinnitetty juuri huomiota poseeraukseen tai rekvisiittaan vaan enemmänkin yksityiskohtien kuvaamiseen. (Salo 2005, 41–42.)

Informatiivisten tuotekuvien lisäksi tuotteita kuvattiin myös erilaisissa asetelmissa. Erityisesti värillisissä kansikuvissa lehden sisältämät käsityöt aseteltiin kauniisti esille pöydälle tai seinälle. Lisäksi ohjeen työvaiheita havainnollistettiin kuvareportaasien avulla, joissa oli useita kuvia kertomassa työvaiheiden etenemisestä. Kuvat eri työvaiheista ovat erittäin havainnollisia ohjeen täydentäjiä. Muotivalokuvina kuvakertomukset ovat poikkeuksellisia, sillä niissä vaatteet näytetään keskeneräisinä. Keskeneräisyys rikkoo muotikuvan täydellisyyden illuusion. Välivaiheiden näyttäminen voi olla rohkaisuna käsityön tekijöille. (Salo 2005, 105.)

Omin käsin -lehteä kuvataan näyttäväksi, nelivärikansineen ja tyylikkäine painoasuineen (Malmberg 1991, 209). Kuvat ovat laadukkaita, ja usein niihin on käytetty ammattivalokuvaajaa. Esimerkiksi Tuovi Nousiainen toimi usein lehden studiokuvauksissa ja oli tunnettu ammattitaidostaan. Nousiainen palkattiin 1947 Yhtyneitten Kuvalehtien valokuvaajaksi, ja hänen erityisosaamistaan oli ompelu- ja neuleohjeiden kuvaaminen. Hän loi lehteen sopivaa kuvastoa, joissa käsityö pääsi arvoonsa. Nousiainen oli taitava esineiden kuvaamisessa ja käytti hyvin valaistusta tekniikan ja materiaalin esiintuomisessa. (Koskennurmi-Sivonen 2002, 109 ja Salo 2005, 42.) Myös työvaiheiden kuvaaminen kuvakertomuksina oli Nousiaisen erityisosaamista (Salo 2005, 105).

Värilliset kansikuvat vaativat oman huomionsa analyysissa. Kansikuvan huolellinen valitseminen on lehden myynnin kannalta olennaista. Myös kuvassa esiintyvä käsityö saa aivan erityisen painoarvon. Jos kansikuvassa esitellään pula-ajalle tyyppillistä käsityötä, se vetoaa lukijan todellisiin arjen käytännön tarpeisiin. Jos taas kansikuvassa on käsitöitä, joiden tekemiseen on sinä aikana ollut vaikea saada materiaalia, se vetoaa enemmän lukijan eskapismien tarpeeseen. Lehdessä oli kansikuvien lisäksi toisinaan värillinen keskiaukeama. Mahdollisimman moni käsityö pyrittiin saamaan värillisiin sivuihin, sillä väri on tärkeä osa käsityötä.

Käytännössä olen lukemani ja analysoinnin perusteella valinnut tutkittaviksi kuvia, jotka ovat hedelmällisiä ja kertovat jotain olennaista pula-ajan käsityöstä. Tarkoitus on muodostaa kattava kokonaisuus lehdessä esiintyvistä kuvatyypeistä. Kuvatyyppit ovat piirros, mustavalkovalokuva ja värillinen valokuva. Lisäksi kuvatyyppejä on aiheen mukaan jaoteltuna tekniikka, käsityön tekemisen vaiheet, käsityötuote ja muotokuva. Lisäksi käsittelen kansikuvia. Seuraavassa luvussa *Pula-ajan käsityöt Omin käsin -lehdessä* keskityn kuvien valinnassa sellaisiin, jotka selventävät, millaisia pula-ajan käsityöt ovat. Luvussa *Käsityön merkitys pula-aikana* valitsen ja analysoin kuvia sen mukaan, millaisessa valossa pula-ajan käsityö tuodaan niissä esiin ja millaisia merkityksiä niistä avautuu. Kuva-analyysin tulokset ilmenevät pääasiassa kuvateksteissä ja toimivat tukena käsityöohjeiden analysoinnissa. Kuvatekstissä lyhenne OK merkitsee *Omin käsin* -lehteä.

5 Pula-ajan käsityöt Omin käsin -lehdessä

5.1 Vanhasta uutta

Kun uutta materiaalia ei käsistöihin löytynyt, oli käytettävä kaikki, mitä varastoista löytyi. Tämän tyyppisiä käsityöohjeita oletin löytyvän eniten. Käsityöohjeet, joissa vanhoista vaatteista valmistettiin uusia, oli 81. Vanhat vaatteet ratkottiin, pestiin, silitettiin, käännettiin nurin, poistettiin rikkiäiset kohdat ja käännettiin kuluneet kohdat pois näkyvistä. Vanhasta vaatteesta saatettiin valmistaa sitten useitakin vaatteita. Työ oli kuitenkin tärkeä tehdä huolella, jotta lopputulos olisi kestävä. Kankaasta tuli käyttää vahvimpia kohtia, parsia reiät kankaasta puretulla langalla ja jatkosaumat ja paikat peitettiin kirjonnalla. Usein nurja puoli kankaasta oli siistimpi kuin oikea. Tyypillinen luokituksen mukainen käsityö oli miesten puvusta tai sotilaspuvusta valmistettu naisten kävelypuku. Tämä mainittiin useassa eri lähteessä (esim. Aikasalo 2000, 209.)

Puhki kuluneista aikuisten vaatteista etsittiin ehjiä kohtia lastenvaatteisiin. Tämän tyyppisiä ohjeita oli aineistossa 11. Sodan myötä tarpeettomiksi käyneistä miesten puvuista valmistettiin naisten kävelypukuja, nuorten pikkutakkeja ja lasten koulupukuja. Vanhoista miesten puvuista tehtävien vaatteiden ohjeita ilmestyi useita. Vauvanvaatteita syntyi vanhasta kaulaliinasta ja vanhoista villavaatteista. Jopa aikuisten vanhat sukat ja alushousut säästettiin ja niistä valmistettiin lastenvaatteita.

Kuva 2. Kaavat ja kirjontamalli lapsen pukuun kahdesta parista vanhoja sukkia (OK 03/1944, 37).

sillä niistä hän on saanut huokeita ja kestäviä pyyheliinoja, lasten lakanoita, pöytäliinoja ja monenmoista muuta taloudessa tarvittavaa liinavaatetta. Myös Aikasalo (2000, 208) kertoo *Kotilieden* tarjonnan ohjeita säkkimateriaalista vaatteiden ompeluun. Lehden mukaan vanhoihin säkkeihin kätkeytyi *arvaamattomia mahdollisuuksia*, ja niistä neuvottiinkin valmistamaan äitiysliivit, tynnyliinoja tai häälahjaksi sopivan pöytäliinan. Kuluneiden säkkien ehjistä osista valmistettiin koristeltu esiliina. Lisäksi *Kotiliedessä* oli vuonna 1943 erityisen suosittua käyttää vanhoja verhoja ja liinavaatteita uusien vaatteiden kankaiksi. (Mt. 208.)

Kuva 4. Ohjeessa neuvottiin tekemään säkkikankaasta pojan kylpytakki. Kappaleet liitetään toisiinsa virkaten. (Jos meillä on tyhjiä säkkejä OK 2/1941, 44.)

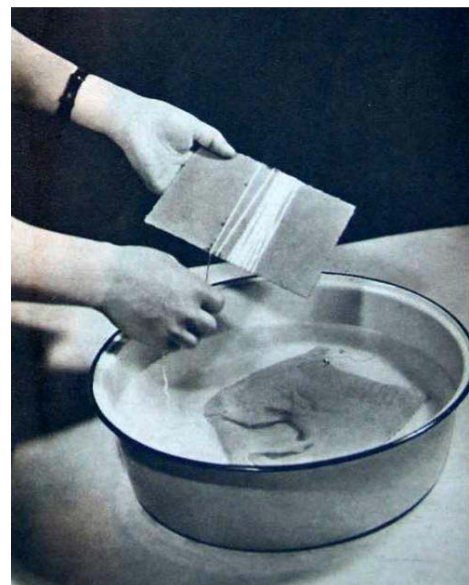
Neulontaohjeissa käytettiin langanpuutteessa materiaalina vanhoja purettuja villavaatteita. Villalangan oikaisemiseen oli

myös ohjeet (Lasten lämmin OK 5/1939, 10–11). Vaate upotettiin veteen ja lanka purettiin pahvinpalaselle, jolloin se oikeni. Purettu lanka saattoi olla kulunutta ja haurasta, joten sitä neuvottiin käyttämään kaksin-kertaisena (Pitkähihaisia... OK 4/1944, 38). Neu-lomalla myös uudistettiin vanhoja vaatteita valmistamalla niihin neulotut hihat (Onnistunut neulepuku innostaa uuteen yritykseen OK 4/1941, 42–44). Virkkaamiseen neuvottiin käyttämään vanhojen lankojen ja korvikemateriaalien lisäksi vanhoista pitseistä purettuja lankoja tai vanhoista trikoovaatteista leikattua ohutta kudetta (Isoäidin käsityö pula-ajan aineksista 4/1943, 29).

Kuva 5. Puretun langan oikaiseminen (Lasten lämmin OK 5/1939, 10–11.)

Päähineitä tehtiin myös vanhoista rikkinäisistä vaatteista ja vanha huopahattu muotoiltiin

uudestaan höyryttämällä. Kesäpäähineeseen kelpasi vanha hame ja talvipäähineeseen vanha villapusero. (Vanha hattu uusitaan OK 03/1951, 23; Muodikas päähine OK 03/1951, 33; Valmistakaamme itse kesäpäähineemme OK 02/1947, 15).

Riepumattojen eli räsymattojen kuviointimalleja oli aineistossa jonkin verran. Ilmeisesti mattojen kutominen oli kuitenkin vähentynyt merkittävästi pula-ajalla. 1950-luvulla ilmestyneen teoksen *Uusia riepumattoja* alkusanoissa tunnettu käsityökirjailija Mary Olki kertoo räsymattomallien olleen suosiossa ennen pula-aikaa, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana eli 1940–1950 matonkudonta oli materiaalin ja loimilankojen puutteessa loppunut melkein kokonaan. Vuonna 1950 kuitenkin Olki ennustaa matonkudonnan nousukauden alkaneen, sillä materiaaleja on jälleen saatavilla. (Olki 1953, 5–6.) Mattoihin tarvittava räsykude väheni pula-ajalla, kun kaikki vaatteet käytettiin niin loppuun ja muu tekstiilimateriaali oli varattu kipeämpään tarpeeseen. Lisäksi puuvillaista kalalankaa ei ollut moniin vuosiin saatavilla ollenkaan. Räsymattoja varten leikattiin aivan käyttökelvottomat vaatteet ja tekstiilit kuteiksi. Sitä ennen niitä on pitänyt korjata loputtomiin. Käyttökelvottomia vaatteita saanut lehden mukaan tuhlauksen vuoksi käyttää rätteinä, vaan ne tuli käyttää paremmin hyödyksi kudonnassa (Riepumattojen aineksia kertyy ihan itsestään OK 4/1941, 25). Kudontaan sitten kelpasivat niin viimeiset räsyt ja solmitut kalalankatutkaimet kuin myös erikoisemmat materiaalit, kuten vanhat pitsiverhot, joista neuvottiin kutomaan pyyhekangasta (Maailman paras pyyhe on kotikutoinen ja pellavainen, mutta - OK 4/1941, 22 & Nyt kesämökki kutsuu OK 2/1947, 16). Trikooriepua käytettiin mattojen lisäksi seinävaatteisiin, pyyhkeiden neulomiseen, vuodepeitteisiin, tossuihin ja pieniin virkattuihin mattoihin. Aivan ohueksi leikatusta trikookuteesta neuvottiin neulomaan sukat tai jopa takki (Villatakki ja -liivi 2/1945, 35). Vanhan trikoopaidan leikkaaminen lankamaiseksi kuteeksi on todella työlästä.

Harvoin käytettävät juhlavaatteet hyödynnettiin kipeämpään tarpeeseen. Miesten solmioista valmistettiin kauluksia ja tupakkapusseja (Paitakaulus vanhasta solmiosta 1/1944, 31). Vuonna 1946 kaivattiin jo solmion parantamista, sen varsinaiseen tarkoitukseen kuitenkin. Liian lyhyttä vanhaa solmiota pidennettiin ja kulu-neista solmioista tehtiin solmukkeita. *Miehiset miehet huokailevat uuden solmion puutteessa ja joutuvat useassa tapauksessa turvautumaan solmukkeeseen, joita on kyllä saatavissa, joskin huonohkoista kankaista valmistettuna.* Lainaus kertoo vanhasta valmistamisen olleen jopa laadukkaampaa kuin uuden hankkiminen huonoista materiaaleista (Miehen solmuke 4/1946, 26.)

Kuva 6. Solmio palveli hyödyllisempää tarkoitusta erillisenä paitakauluksena, joka joko suojasi kulumiselta tai peitti kulunutta kaulusta. (Paitakaulus vanhasta solmiosta OK 1/1944, 31).

Vanhasta raakasilkkimekosta valmistettiin käytännöllisempi esiliina. Sota-aikana ei juuri juhlittu, joten tanssiaispuvut sai purkaa käytännöllisempään käyttöön. Turkispuuhkaa pidettiin turhamaisena sota-aikana, joten siitä pyrittiin valmistamaan sen sijaan käytännölliset turkistossut (Sotilaanvyö ja turkistossut 1940, 38–39).

Kuva 7. Häitä pidettiin ja perheenisäyksen tullessa tietysti ristiäisiä, joten lehdessä neuvottiinkin valmistamaan kaste-mekkoja morsius-hunnusta (Ensimmäinen suuri juhlapuku, johon ihminen puetaan vain kerran elämässään OK 2/1942, 3-5).

Kankaanpainannan keinoin koristeltiin verho- ja vaatetuskankaat, ja sen avulla saatiin peittää haalistumista, tahroja ja kuluneita kohtia (Käsinpainettuja naisten ja lasten pusero- ja mekkokankaita OK 2/1943, 22–23). Myös värjäämällä saatiin uudistettua

vanhoja vaatteita tai kankaita. *Kotona kutoessamme käytämme kaiken vanhan kuteeksi kelpaavan aineen, jota myös värjäyksellä uusimme.* Vanhan materiaalin lisäksi uutta kotikehruista materiaalia haluttiin värjätä, jotta saataisiin muitakin värisävyjä lankoihin kuin valkoista ja harmaata. Lankojen kehräämisen yleistyessä kotioiloissa, myös värjäämisen tarve kasvoi (Värjäys kotiväreillä OK 01/1952, 12.) Lisäksi mainonta kotiväriaineista yleistyi aineiston loppuvaiheessa huomattavasti.

Kuva 8. Vuonna 1948 oltiin jo valmiita uusimaan revinnäiskirjonnalla vanhaa lottapukua arkikäyttöön (Koristelu puvun pukee OK 01/1948, 10–11).

Vielä sodan jälkeenkin lehdessä käytettiin hyväksi tätä opittua arvokasta taitoa muokata vanhasta uutta. Vaikka kauppojen varastoista löytyi jo paremmin kankaita, haluttiin vielä vaalia hyödyllistä taitoa. Vuonna 1949 lehdessä ei enää pidetty uuden luomista vanhasta välttämättömänä pahana vaan kekseliäisyyttä vaativana hauskana tekemisenä. *Työaines ja peittävät rumat kohdat aivan pakottavat keksimään erilaisia malleja ja koristeluja. Jokainen löytää siinä oman tapansa. On hauskaa tehdä vanhasta uutta!* (Lapsille uutta äidin vanhasta OK 3/1949, 31).

5.2 Korjausompelu ja vaatehuolto

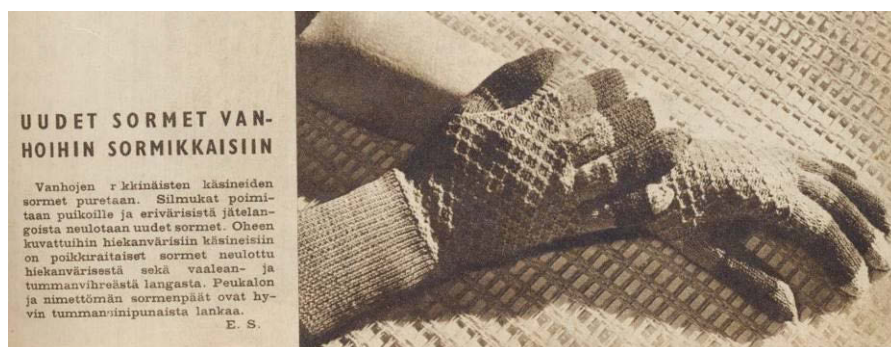
Ennen kuin vanhoista vaatteista valmistettiin uusia, niitä korjattiin viimeiseen asti. Ennen vaatteiden korjaamista, niiden kulumista ennaltaehkäistiin huolellisella vaatteiden huoltamisella. Korjausompelu ja vaatehuolto koostuu kolmestakymmenestä ohjeesta. Vaatteiden korjaamiseen ja huoltamiseen kaivattiin vinkkejä, ja niitä *Omin käsin* tarjosikin, tosin paljon vähemmän kuin ennalta oletin.

Korjausompelua ja vaatehuoltoa joutui jokainen opettelemaan pula-aikana, vaikkei olisi siihen ollut harrastuneisuutta tai kiinnostusta. Suurin osa ohjeista liittyi parsimiseen. Sukkien ja käsineiden käytännölliseen parsimiseen oli suuri tarve. Teoksessa *Pois pula, pois puute* Utrio (1994, 191–192) kertoo kuinka sukista oli erityisen kova pula. Sen vuoksi niitä parsittiin loputtomasti ja valmistettiin vahvistuksia sekä jaettiin vinkkejä siitä, miten sukat kuluvat mahdollisimman vähän. *Kotiliedessä* lukijat jakoivat omia vinkkejään sukkien korjaamiseen (Aikasalo 2000, 209). *Omin käsin* -lehdestä ohjeita löytyi sukkien terittämiseen, kantapäiden uusimiseen, koristeelliseen parsimiseen ja valmiiden varapohjien tekemiseen. Hieman huvitustakin herättää neulottu *kääpiötöppönen*, joka oli erillinen sukka isovarpaalle parsimisen tarpeen vähentämiseksi (Villa on suloista tammikuussa OK 1/1938, 3). Vielä vuonna 1945 kaivattiin vinkkejä sukan iän pidentämiseen. Kuten jo ohjeen otsikossa sanotaan, *hyvin hoidettu sukka kestää kaksinkertaisesti*. Ensinnäkin kenkien sisällä olevat kulumat ja karheudet oli paikattava, jotta sukat eivät kuluisi. Ennen käyttöä uudet keinosilkkisukat kastettiin haaleaan veteen ja kuivattiin pyyhkeiden välissä. Villaiset, luonnonsilkki- ja harsosukat silitettiin kosteana ennen käyttöä keston pidentämisen vuoksi. Kuivauskin on tehtävä oikealla tavalla, ei auringonpaisteessa eikä uunin lähellä. Sukkia neuvottiin vahvistamaan jo uutena kulumiskohdista pienin etupistoin. Parafiinia hierottiin sukkiin kulumiskohtiin, se ehkäisi kulumien syntymistä, tosin sitä oli hierottava joka pesun jälkeen. Rikkinäisiin sukkiin leikattiin uudet pohjat ja kantapääät toisten sukkiin varresta. Jopa sukkiin mahdollisimman varovaiseen pukemiseen annettiin ohjeita, jotta ei vahingossakaan tule venyttäneeksi sukkiä. *Nykyään, jolloin täytyy suhtautua vakavasti kaikkien vaatearvojen säilyttämiseen, on hyvin tärkeätä, että sukkiä hoidetaan hyvin, että niillä säästetään*. (Hyvin hoidettu sukka kestää kaksinkertaisesti OK 2/1945, 36.) Käsineitä vaalittiin myös huolellisesti. Sormikkaiden kärkiin laitettiin vanua, jotta ne eivät kuluisi puhki ja nahkakäsineitä kostutettiin joustavuuden palauttamiseksi. Erilaisia parsimistapoja neuvottiin. (Käsineetkin vaativat hoitoa OK 2/1945, 37).

Sukkiin ja nahkakäsineiden lisäksi ohjeita oli lapasten parsimiseen. Purkulangasta valmistetut lapaset olivat usein heikkolaatuisia, ja vaativat vahvistamista (Kahdenlaista

lapasten vahvistusta OK 1/1944, 28). Lapasia vahvistettiin nukittamalla ja neulomalla uudet kämmen- ja peukalo -osat.

Kuva 9. Sormikkaisiin neuvottiin neulomaan uudet sormiosat (Neulova nainen kysyy aina uusia malleja OK 01/1943, 32–35).

Parsiminen opeteltiin tekemään mahdollisimman siististi ja huomaamattomasti käyttämällä esimerkiksi hiuksia parsimismateriaalina (Näkymättömät paikat OK 2/1951, 20.) Hiusten käyttö parsimisessa on esiintynyt myös *Kotiledessä*. Peittopaikan tekemistä harjoiteltiin erilaisiin materiaaleihin ja pyrittiin saamaan huomaamatonta jälkeä. (Paikkaamalla ja parsimalla vaatteet käyttökelpoisiksi OK 3/1945, 30).

Kuva 10. Lapasten parsimistyylillä on erikoinen. Siinä on pyritty koristeellisuuteen raidoituksen ja ruudutuksen avulla. Otsikko kuvaa hyvin pula-ajan käsityön monipuolisuutta. (Parsimistyö ei vaadi vain sisua, mielikuvitustakin siinä tarvitaan. OK 04/1943, 36.)

Joskus parsiminen sai näkyä. Parsimisestakin haluttiin toisinaan tehdä oman kädenjäljen ilmaisu tekemällä se koristeellisesti (Kyllä tarkat keinot keksii! OK 1/1940, 48). Sota-aikanakin siis pieni turhamaisuus oli sallittua. Kulumat

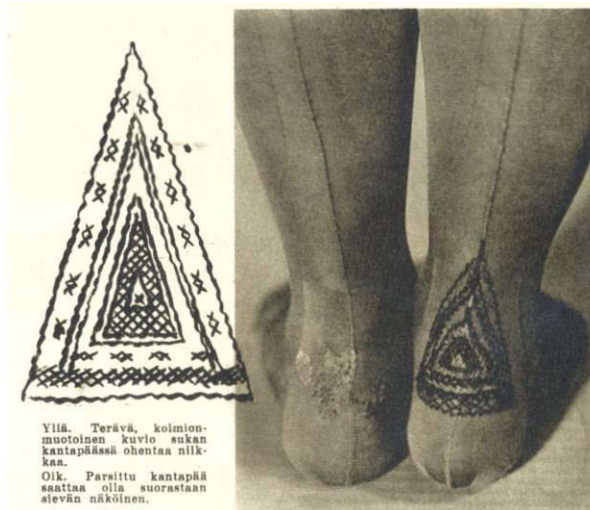
peitettiin paitsi kirjonnalla, myös koristenauhoilla. Kirjonta on helppo keino koristaa vaatteita ja samalla peittää saumoja, parsia tai parantaa muotoa (Paidan parannusta OK 1/1942, 46).

Kirjonnan avulla vahvistettiin kangasta. Esimerkiksi naisen pusero, joka on valmistettu vanhasta morsiuslakanasta, neuvotaan kirjomaan etupistokirjonnalla kuluneisuuden vuoksi. (Uusi pusero piristää pyhänä ja arkena OK 02/1945, 16–17.) Koristeellisesta parsimisesta on maininta myös Räikkösen (1993, 189) artikkelissa. Samoin myös

Aikasalon aineistosta löytyy sukkien kantapäiden koristeellista parsintaa (Aikasalo 2000, 211). Samantyyppinen ohje oli myös *Omin käsin* -lehdessä.

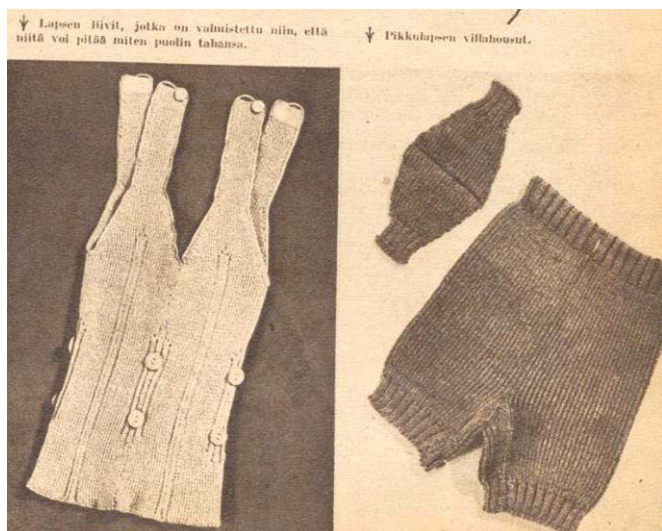
Kuva 11. Koristeellinen parsiminen (Kyllä tarkka keinot keksii! OK 1/1940, 48).

Korjausompelua myös ennakoitiin valmistamalla sukkien lisäksi valmiit varapohjat (Miesväen villavaatteita OK 4/1941, 46), sekä lasten neulehousuihin valmiit vaihtohaarakiilat (Nuttu nurin onni oikein OK 1/1946, 32).

Ohjeissa on lastenvaatteita, jotka on suunniteltu erittäin kestäviksi. Vaihdeettavat osat ja puolet takasivat tasaisen kulutuksen ja äärimmäisen pitkän käyttöiän. *Kotiliedessä* samaa ideaa käytettiin naisten puolihammeen ompelussa, joka oli koottu kuudesta samansuuruisesta kappaleesta, jolloin hametta voitiin käänellä tasaisen kulutuksen saamiseksi (Aikasalo 2000, 209).

Kuva 12. Vasemmalla lapsen monikäyttöinen liivi, jota voi käyttää miten päin tahansa. Oikealla on pikkupojan villahousut ja vaihdettava haarakiila. (Nuttu nurin onni oikein OK 1/1946, 32.)

Vaatteiden kulumista hidastettiin erilaisten vinkkien avulla. Vaatehuolto oli tärkeää aikana, jolloin samoja vaatteita jouduttiin käyttämään jatkuvasti. Oikean säilytystavan ja hellän pesun avulla vaatteiden

käyttöikä piteni huomattavasti. Vaatteiden huoltoa jouduttiin opettelemaan myös ihan jo sen vuoksi, ettei alan ammattilaisia ollut saatavilla, sillä sotatieteellisyys työllisti täysin. (Yritetään omin neuvoin pitää kunnossa miehen ulkoasu OK 02/1942, 45). Vaatteiden

huollon lisäksi kiinnitettiin huomiota käsilaukkujen, jalkineiden, solmioiden ja käsineiden huolelliseen hoitoon. (Huolella hoidettu on melkein kuin uusi OK 02/1947, 30–31.)

Vaatehuoltoon liittyen neuvottiin lehdessä säästöpesun tekeminen. Tarkoitus oli säästää sekä puseroa että pesuainetta. Pesuvälin pidentäminen pidensi myös käyttöikää. Esiliinojen valmistusta ja käyttöä perusteltiin myös vaatteiden käyttöiän pidentämisellä. *Pesun säästö on meille jokaiselle tärkeä seikka.* Tahranpoisto on oma taitonsa, johon tarjottiin vinkit erityisesti villapukukankaiden tahrojen poistoon. (Säästöpesu OK 2/1948, 34; Täysi tusina talousesiliinoja OK 2/1949, 30; Tahrat pois tuoreina OK 02/1949, 32). Paitsi että kiinnitettiin huomiota pesuun, oli myös vaatteiden siisti ja ilmava säilytys osa vaatehuoltoa ja vaatteiden käyttöiän pidentämistä. Koin tuhoilta pyrittiin välttymään kaikin keinoin. Vaatteet neuvottiin suojaamaan vanhoilla lakanoilla, yöpaidoilla tai edes sanomalehdillä. (Hyvinhoidettu vaatekomero lisää vaatteiden ikää OK 01/1944, 36 & Hyvin hoidettu vaatekomero on huolitellun ulkoasun perusta OK 03/1950, 31.)

Kaiken kaikkiaan aineiston perusteella pula-aikana nähtiin uskomattoman paljon vaivaa vaatteiden suojelemiseen ja loputtomaan korjailuun. Esimerkiksi melko pitkälle ajateltua vaatteiden vaalimista edustaa neulottu ostoskorin päällyys pistävien päiden varalle, jotka *ovat vaaraksi sukille ja muille vaatteille.* (Rattoisa kesäneule 2/1948, 26). Lisäksi korjaukset haluttiin tehdä taidokkaasti ja kekseliäästi. Lehdessä kehoitettiin heittämaan ennakkoluulot pois, kun kyse on korjauksista. Eräässä ohjeessa käytettiin kuviollisia vanhoja kankaita vanhan mekon korjaamiseksi. Mallien arvokkuutta pyrittiin korostamaan esimerkiksi seuraavin sanankääntein: *Ei mitä tahansa mielikuvituksellisia kotipukuja, vaan täysin tiukan asiallisia virka- ja työpukuja.* (OK 1/1945, 27).

5.3 Korvikkeet

Oikeiden materiaalien ja tuotteiden puutteessa keksittiin korvikkeita muun muassa villalle ja puuvillalle. Korvikkeisiin liittyviä käsityöohjeita oli 71. Yleisin korvikemateriaali oli paperi. Paperia käytettiin korvikkeena monissa muodoissa: lankana, kankaana, huopana, vanuna ja täytteenä. Luokkaan kuuluu myös käsityöohjeet, joissa valmistetaan

korvike yleensä valmiina hankittavalle tuotteelle, joita ei ollut pula-aikana saatavilla. Eniten tämän tyyppisiä ohjeita oli kenkien valmistamiseen itse, sillä kengistä oli huutava pula.

Lehdessä oli ohjeita paperilankakudonnaisiin, paperihuopamattoon ja -tossuihin, paperilankavirkkukseen ja paperivanulla täytettyihin leluihin. Kaiken kaikkiaan aineistossa oli 19 ohjetta paperituotteisiin. Lampunvarjostimia tehtiin luonnollisesti paperista, mutta erikoisempiakin ohjeita löytyi, kuten matkalaukun valmistaminen pahvista ja säkkikankaasta. (Joka naisen kevyt matkalaukku OK 2/1945, 30–31).

Valmista paperikangasta oli tarjolla muiden kankaiden vähetessä varastoissa. Paperikankaasta neuvottiin valmistamaan tytön hilkka ja ostoslaukku. (Tytön kevyt kesähilkka OK 2/1945, 18.)

Kuva 13. Paperikankainen laukku. Ostoslaukku oli koristeltu kirjonnalla, vaikka ohjeessa varoiteltiin paperikankaan kestosta koristelun suhteen. Paperikankaisessa laukussa oli jopa vetoketju. Joka naisen kevyt matkalaukku OK 2/1945, 30–31.

Utrio (1994, 275–278) lisää myös paperikankaisten vuodepatjojen, lakanoiden, peitteiden, verhojen ja pyyhkeiden olleen yleisiä pula-aikana. Kreppipaperiset verhot olivat yleisiä ja niiden sommitteluun ehdotettiin malleja *Omin käsin* -lehdessä (Iloisenkeveät kesäverhot OK 2/1947, 35). Samassa numerossa neuvottiin paperikangasverhojen käyttämiseen kesämökillä (Nyt kesämökki kutsuu OK 2/1947, 16–17).

Paperin käyttöä käsitoissa puolusteltiin kauniina ja koristeellisena, vaikka paperikudonnaisilla *ei ole pellavan tai villan kestävyyttä, pehmeyttä, lämpöä tai pestävyyttä* (Paperikudonnaisia muistellaan varmaan joskus tulevaisuudessa sota-ajan kummallisuuksina, kuten leipäkortteja ja vaatepisteitä OK 2/1943, 4-7). Sihvolan (1999) tutkimuksen tuloksissa vahvistetaan, että paperi ei tosiaan ollut kulutusta kestävä. Jermo (1975, 190–191) taas muistelee kirjassaan *Kun kansa eli kortilla*, että paperilan-

gasta ja -kankaasta opittiin ennen pitkää valmistamaan erittäin korkealaatuisia ja kuosiltaan tyylikkäitä tuotteita. Paperikangastuotteita pidettiin käytössä vielä vuosikymmeniä pula-ajan jälkeen.

Paperilankaa käytettiin paljon kudonnassa etenkin loimena, mutta myös kuteena. Vuoden 1943 toisessa numerossa on laajin ohjekokonaisuus paperikudonnaisista. Ohjeita oli esimerkiksi seinävaatteeseen, laukkukankaisiin, kaitaliinoiniin ja lasinalusiin. Ohjeissa kerrotaan että paperista voi myös leikata räsykudetta, joka värjäytyy lämpimässä vedessä nopeasti ja tulee kutoa kosteana. Jo artikkelin otsikossa ennustetaan, että *paperikudonnaisia muistellaan tulevaisuudessa sota-ajan kummallisuuksina* (OK 2/1943, 4–7). Etuna paperitekstiileissä oli kankaaseen myös se, ettei niitä tarvinnut pestä, saippuaa kun ei muutenkaan olisi ollut saatavilla. Osittain paperikudonnaiset onkin hylätty heikkolaatuisina, mutta pula-aikana myös opittiin paljon paperikudonnaisten tekemisestä kauniisti ja kestävästi, ja osa siitä opista on kantanut nykypäivään.

Kuva 14. Paperilangasta kudottu laukku on kaunis, mutta ei kovin kestävä (OK 2/1943, 4–7).

Vuonna 1944 ilmestyi artikkeli, jossa esiteltiin Dora Jungin suunnitteleamia upeita paperikangastuotteita. Siinä mainittiin paperikankaan kyllä ulkonäöltään vetävän vertoja tavalliselle kankaalle, mutta sen

tunnusta puuttui pehmeys ja joustavuus. Paperikankaan kestävyttä vakuuteltiin, mutta ei loputtomiin. Huonekalujen kankaita ei neuvottu vaihtamaan paperisiin vaan odottamaan aikaa, jolloin kankaita oli taas saatavilla. Paperitekstiilejä keuhuttiin kuitenkin monikäyttöisiksi. Dora Jungin taidokkaista tuotteista otetut valokuvat vakuuttivat lehden mukaan ennakkoluuloisetkin. Dora Jungin erikoisuutena olivat paperitapetit, joilla elävöitettiin sisustusta.

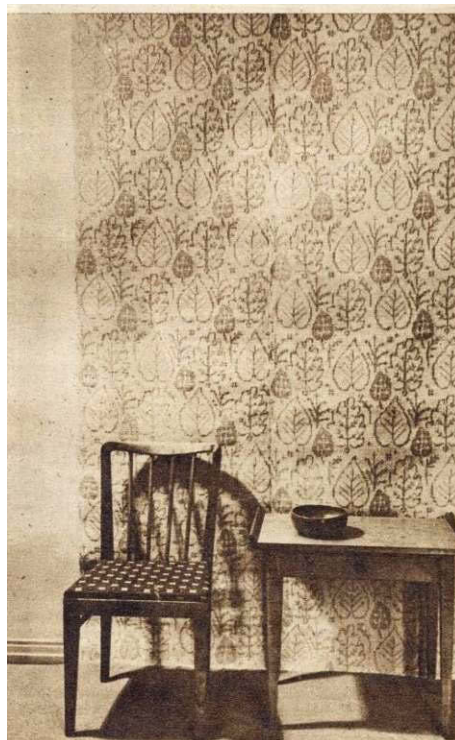
Artikkelissa esiintyi seuraavanlaisia kuvatekstejä:

Dora Jungin kaunista huonekalukangasta ei tosiaankaan kauempaa katsellen arvaisi paperista kudotuksi. Tuolit ovat aivan yhtä tyylikkään näköiset, kuin jos niillä olisi verhonaan jokin entisen ajan tukeva huonekalukangas.

Näissä verhoissa on sellaista keveyttä ja ilmapuutusta että ei uskoisi niitä paperilangasta kudotuiksi.

Paperi laskeutuu hyvin eikä vaikuta kankeammalta kuin paksu ikkunaverhokretonkikaan.

Kuvatekstit pyrkivät kovasti vakuuttamaan lukijat paperitekstiilien vertailukelpoisuudesta ja vastaamaan ennakkoluuloihin. (Taiteilija sisustaa paperilla OK 01/1944, 16–19).

Kuva 15. Dora Jungin kaunis ja taidokas paperitapetti (Taiteilija sisustaa paperilla OK 01/1944, 16–19).

Päivi Fernström on tutkinut Dora Jungin paperitekstiilejä pula-aikana. *Sisustuskirjan* artikkelissaan hän kertoo Jungin kutomon toimineen koko sota-ajan ja työllistäneen neljästä kymmeneen kutojaa. Dora Jung keskittyi kudontatyössään damasti-tekniikan käyttöön, eikä luopunut siitä materiaalien loppuessa. Paperilangan käyttö damastissa oli ennenkuulumatonta, sillä damastia on kautta aikojen tehty ainoastaan silkistä tai hienosta pellavasta. Dora Jung oli kuuluisa taitavasta ja luovasta paperilangan käytöstä. (Fernström 2011, 132.)

Kudonnan lisäksi paperinarua opeteltiin myös käyttämään virkkaamisessa ja siitä valmistettiin esimerkiksi kesälaukku. (Ohuesta paperinarusta voi virkata kesälaukun OK 2/1943, 33).

Sanomalehtipaperia käytettiin lämpöeristeenä esimerkiksi pannumyssyissä ja sotilaan liivissä ("Kattilamyssyn" alla puuro ja perunat pysyvät kuumina OK 1/1943, 23 ja

Lottatyöille ja sotilaspöjille kylmää vastaan OK 3/1941, 10–11). Tämän lisäksi Utrio (1994, 279) selostaa sanomalehtiä käytettävän lämpöeristeenä talvihatuissa, -kengissä ja -takeissa.

Vuoden 1947 jouluaskartelu painottui lähes ainoastaan paperikäsitöihin. Joululiina kudottiin paperiloimeen, kori valmistettiin kartongista ja metallirenkaista, koristelu paperinarulla ja pannumyssykin ommeltiin paperista. (Kekseliästä mielikuvitusta ja askartelua OK 4/1947, 32).

Ohjeita kenkiin löytyi monenlaisia. Eniten tehtiin tossuja kotona käytettäväksi, mutta myös ulkokenkiä. Tossujen valmistamiseen käytettiin pahvia, paperikangasta, paperihuopaa tai tilkkuja tukevasta kankaasta. Kaikissa tossuissa tulos viimeisteltiin kirjomalla, mikä kertoo osaltaan korkean esteettisen laadun olleen mahdollinen myös pula-ajalla. (Koreat kotitekoiset aamutossut OK 01/1942, 43.)

Vuonna 1942 ja 1946 ilmestyi ohjeet saapasmallisille aamutossuille, jotka valmistettiin paperihuovasta ja paperinarusta (Saapasmalliset aamutossut ja mustat silkkikengät OK 1/1946, 11–12). Ilmeisesti ne ovat olleet tarpeen kylmien lattioiden vuoksi, kun lämmityksessäkin jouduttiin säästämään. Tossujen valmistaminen paperimateriaalista itse oli helpompaa, sillä sisäkengille ei vaadita niin kovaa kulutuksen kestoa.

Ohjeita oli myös ulkona käytettävien kenkien valmistamiseen, lähinnä kesäkäyttöön tarkoitettujen. Kulutuksen kesto ei ole niissäkään kiistatonta. Esimerkiksi kesäkenkien valmistusohje, jossa käytetään pohjana ainoastaan paperikangasta ja jotain vahvaa kangastilkkuä tukena, ei kuulosta vielä kovin kestävältä. (Kirjailtu kesäkenkä 2/1946, 34.) Sandaalit syntyivät helposti paperiköysipohjiin, joihin tehtiin remmit vanhoista silkkisukista leikatusta ja punotusta nyöristä.

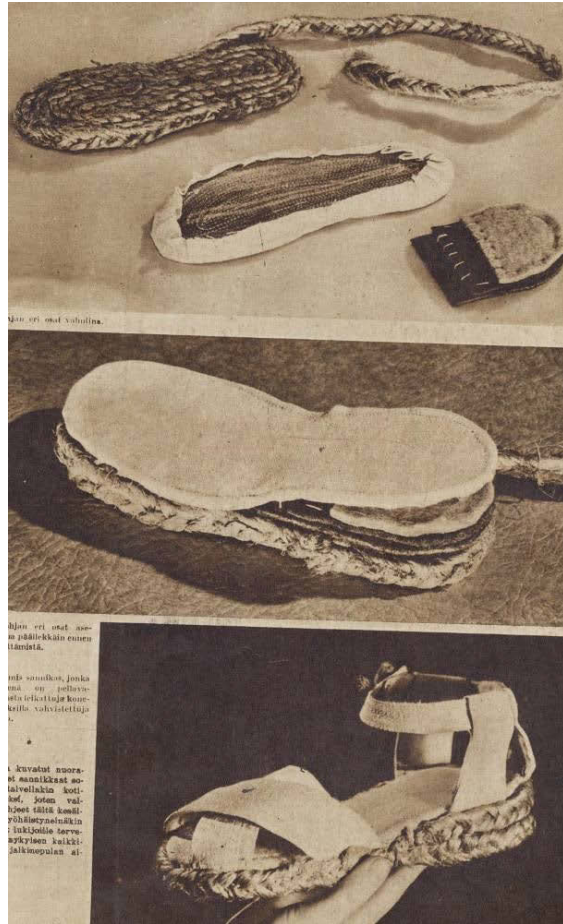
Vuonna 1944 lehdessä oli ohje omatekoisiin kesäkenkiin, jotka valmistettiin korkkipohjasta ja hakasista, joihin pujotettiin nauhaa:

Olkaa hyvä, tässä on uusi kesäkenkä valmiina, eikä maksa juuri mitään. Se on kevyt ja varmasti yhtä kaunis ellei kauniimpikin kuin mikä hyvänsä nykyään kaupassa oleva kenkä.

Sillä on lisäksi se etu, että se ei syö sukkia rikki. Vaihtamalla uudet nauhat voi kengät käden käänteessä loihkia uusiksi. (Omatekoiset kesäkengät OK 02/1944, 34–35.)

Pula-ajalle tunnusomaiset puukengät olivat myös lehdessä esillä. Vuonna 1945 lehden toisessa numerossa tehtiin vanhoihin puukenkäpohjiin uudet kengät ja neuvottiin myös puupohjan valmistaminen itse. (Kesä ja kengät OK 02/1945, 27–29).

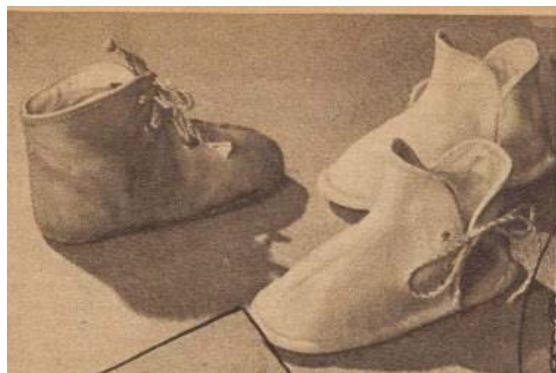
Kuva 16. Vaikka puukengistä tehtiin muotia, ei niiden suosio ollut täysin kiistaton. Lehdessä oli myös ohjeita muunlaisiin kenkien pohjiin kuin puiisiin, sillä niiden kopinaan kyllästytettiin ("Tule hiljaa töppösissä, ettei kukaan kuule" OK 4/1943, 26–27).

Lasten ulkokenkiä saatettiin tehdä ihan itse. Materiaalina käytettiin ohutta nahkaa tai tukevaa kangasta. Toisessa ohjeessa lasten tossut neulottiin ja tehtiin niihin paperinyöripohjat (Kirjavia raitoja, OK 4/1946, 31)

Kuva 17. Valmiit lasten paperikengät koristeltiin itse. *Lapsen paperikengä on ikävän näköinen, mutta hieman koristeltuna se jo vaikuttaa paljon kauniimmalta.* (Pienokaisille OK 4/1946, 23).

Paperin lisäksi ohjeissa toistui monta kertaa korvikemateriaali sillalanka. Salovaaran (1977, 153) mukaan sillalanka

ei vastannut kestävyydeltään tai lämmönpitävyydeltään aitoja raaka-aineita. Usein silla mainittiin vaihtoehtoisena materiaalina neulontaohjeissa villan sijaan. Sillasta

neulottavia tuotteita oli laidasta laitaan: puseroita, sukkia, käsineitä, lasten nuttu, mekkoja, tossuja ja jopa uimapuku. Myös kesäkäsineet neuvottiin neulomaan puuvillaisen kalalangan sijaan sillasta.

Kuva 18. Neulepusero sillalangasta (OK 01/1944, 38).

Sillalankaa käytettiin laajasti siis neulonnassa, mutta jonkin verran myös kankaankudonnassa ja kirjonnassa (Sillakankaita OK 2/1944, 22 ja Vanhasta puvusta uusi ja entistä ehompi OK 3/1945, 14–15). Esimerkiksi sillasta kudottiin ruudullista kesäpukukangasta (Hellepäivänä ruudullisessa OK 02/1945, 20–21). Vuoden 1948 kolmannessa numerossa sillaa pidettiin paperia parempana sisustustekstiileissä:

Kukapa ei olisi jo vähitellen kyllästynyt pöydällä rapiseviin tuhruiseen paperiliinaan tai paperikankaisiin, jäykkänä törpöttäviin verhoihin. Ne ovat olleet hädässä hyvä apu, mutta nyt, kun pellavaa ja sillaa alkaa olla saatavana, uudistamme mielellämme verho- ja liinavarastoamme omien kangaspuiden tuotteilla (Liinat ja verhot omin käsin OK 03/1948, 29–30).

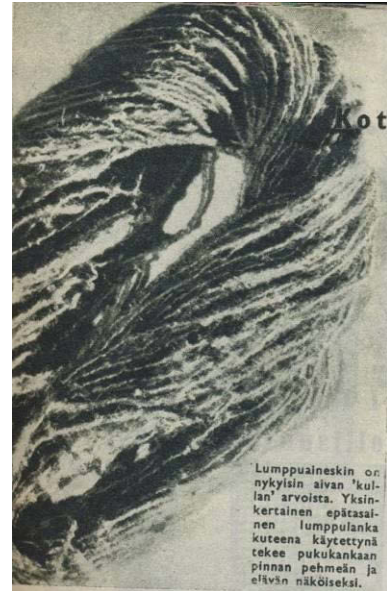
Valmiista sillakankaasta oli maininta ainakin esiliinan valmistukseen käytettäväksi ja miehen paita valmistettiin joko sillakankaasta tai kotikutoisesta paitakankaasta (Esiliinoja pikkunaisille ja solmioita polvihousuisille OK 04/1944, 14–15 ja Miehen paidan knopit, tässä varmaan opit OK 03/1945, 23–26). Myös vistralangasta löytyi mainintoja. Aineistossa ei ollut mainintoja säteristä, joka on kirjallisuudesta toistunut sillan rinnalla korvikemateriaalina (Salovaara 1977, 153), eikä tekosilkistä. Vuonna 1945 ilmestynyt *Kankaankudonnan työkirja* kertoo ajan materiaaleista perusteellisesti ja selventää niiden nimityksiä. Tekosilkkiä oli valmistettu jo ennen sota-aikaa esimerkiksi kuudesta, mutta ei niin hyvällä menestyksellä. 1940-luvulla tarve tuli suuremmaksi, ja perustettiin Säteri Oy,

josta tuli suurin selluloosasta valmistettujen kankaiden tuottaja. Tehtaassa valmistui *sillavillaa, sillapuu villaa ja säterisilkkiä*. Säteri on siis tekosilkkiä ja silla eräänlainen viskoosi. (Henriksson 1945, 42–43.) Teoksessa *Vaatetusalan ainesoppi* (Kurimo 1955, 17) kerrotaan vistran olleen saksalaisperäinen nimitys sillalle.

Villan uupuessa apua etsittiin erikoisemmistakin vaihtoehtoista, kuten koiran- tai vuohenkarvasta kehrätystä langasta (Otin käyttöön koirankarvan ja vuohenvillan OK 4/1944, 32–33; Kutojan palsta: uusia aiheita OK 1/1942, 38–39). Lehdessä annettiin ohje villalumpusekoittelankojen kehräämiseen. Lankaan tuli 1/3 lumppea, 1/3 lampaanvillaa ja 1/3 eläimen karvaa. Langan karstaaminen ja kehrääminen tuntui olevan suuri työ.

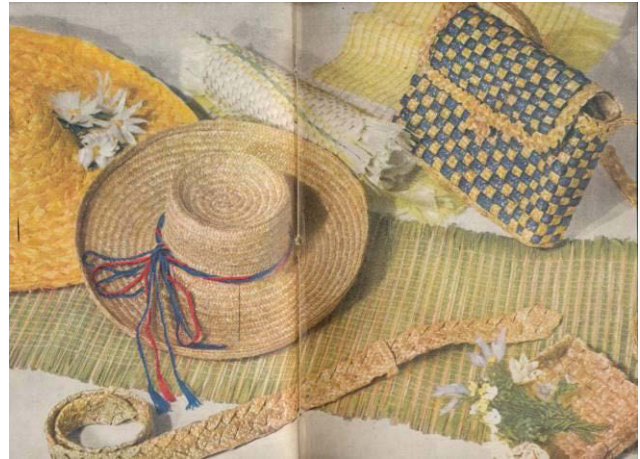
Kuva 19. Lumppuaineksen sanottiin oleva kullanarvoista. Lumppulanka oli epätasaista ja pehmeää, mutta ilmeisesti ihan käyttökelpoista. (OK 01/1945, 8-11.)

Jos ei ollut tilaisuutta karstata lumppea teollisesti, se tuli leikata pieniin 3cm neliöihin, purkaa kankaan langat ja raastaa karstalla villaksi kokonaan huolellisesti. Sitten sekoitettiin muut villat joukkoon. Lumppulanka sopi sukkiin, peittoihin ja jopa takkikankaaseen. Langasta tuli harmaanruskeaa, riippuen lumpun väristä. Lampaanvillan tuli olla erityisen rasvapitoista, sillä lumpussa ja eläimen karvassa sitä ei ole, eikä rasvaa ollut saatavilla erikseen lisättäväksi. Jatkamalla villaa saatiin materiaalin määrää lisättyä tuntuvasti. (Ester Perheentupa: Kun oikein loppujen lopuista kudottiin kävelypukukangas. OK 01/1945, 8-11).

Luonnosta saatiin myös korvikkeita käsistöihin. Kaislasta ja niinestä tehtiin monenlaisia tuotteita: mattoja, koreja, pannunalusia, ostoslaukkuja, hattuja, tossuja. (Keväällä metsään niiniä keräämään OK 02/1946, 21; Oljesta ostoslaukku OK 02/1949, 17 & Nämä virkataan niinestä OK 02/1952, 13.

Nykyisin kun kotiteollisuuden raaka-aineista on tuntuva puute, on myös kaislan käyttöön kiinnitetty huomiota. Siitä voidaankin valmistaa monenlaisia esineitä, sillä oikein käsiteltynä kaisla on taipuisaa, melko kestävä, kevyttä ja väriltään kaunista. (Kaisla kotiteollisuuden raaka-aineena OK 02/1945, 12–15)

Kuva 20. Ohjeita oli monien eri tuotteiden valmistamiseen. Kuvassa on kaksi erilaista hattua, erilaisia liinoja, vyö, kori ja kaunis käsilaukku. (Tyyne-Kerttu Virkki: Olkityön elvyttäminen Aunuksessa OK 02/1944, 10–13.)

Korujen tekemiseen kelpasi monenlaiset materiaalit. Käsityöohjeessa *Viehättävää korvikekoruillakin* käytettiin termiä korvikekoru. Ohjeissa valmistettiin korut esimerkiksi vanhoista vetoketjuista, värjätyistä tulitikunpätkistä, alumiinilevyn tähteistä. Korut näyttävät varsin tutuilta, mutta korvikekorujen sijaan nykyään niitä kutsutaan kierrätysdesigniksi (Riitta Breitholz: *Viehättävää korvikekoruillakin* 04/1947, 8.) Toisaalla oli ohje korujen valmistamiseen pavuista ja siemenistä (Luonnon kauneutta kaululla OK 02/1951, 7).

Kuva 21. Kuvassa on vanhoista vetoketjuista ja vanhan lampunvarjostimen "helyistä" valmistettuja koruja (OK 04/1947, 8).

Lehdessä oli muitakin mainintoja tuotteista, joiden valmistusta itse perustellaan sillä, ettei niitä ole valmiina saatavilla. Usein esiintyvän kenkäpulan lisäksi mainittiin pulaa olleen myös lasten nukeista,

solmioista ja nyöreistä. (Satu rumasta ankanpojasta OK 04/1945, 17; Miehen solmuke OK 04/1946, 26; Koristeellisia nyörejä OK 03/1948, 20.) Käsilaukkumateriaalina neuvottiin käyttämään kovitettua kangasta nahan sijaan (Omatekoinen käsilaukku

1/1943, 30). Myös kasvivärjäystä harrastettiin muiden väriaineiden puutteessa (Elvi Erämetsä; Vähäisen värikasveista OK 2/1946, 12–14).

Korvikkeiden käyttö esiintyi lehdessä hyvin ennakkoluulottomasti ja kekseliäästi. Sen avulla saatiin korvikkeiden käytöstä parhaat puolet esiin ja luotiin positiivista mielialaa.

5.4 Vähäinen materiaalmäärä

Pieniin töihin löytyi helpommin materiaalia ja erilaisiin tilkkutöihin perustuvat ohjeet olivat suosittuja. Vähäiseen materiaalmäärään perustuvia käsityöohjeita oli 96. Lehdessä kehoitettiin säästämään kaikki pienetkin langanpätkät, nahkapalaset ja kangastilkut, sillä niistä voitiin vielä askarrella vaikka mitä. Sen ajan iskulauseena olikin: *Kaikki talteen!* (Pieni oppitunti OK 3/1941, 32–33). Ohjeita oli pannumyssyyn, pikkuliinoin, huiveihin, kauluksiin, leluihin ja laukkuihin, joiden materiaalit oli taiottu melkein tyhjästä. Tilkkupussi tuntui olevan pohjaton lähde aina uusiin käsitöihin. Sen kätköihin ja aarteisiin palattiin aina uudelleen.

Tilkkutyönä valmistettiin vanupeitteet, verhot, pikkuliinat, lampunvarjostimet, tynnyt, nahkatuotteet, lastenvaatteet, hameet, mekot ja jopa alusvaatteet. Kangastilkkujen yhdistelyä ei saanut tehdä harkitsemattomasti, vaikka materiaalit olivat mitä olivat. Sommittelu tuli tehdä kärsivällisesti ja hyvällä maulla. (Sommittelupeli, joka kysyy mielikuvitusta ja kärsivällisyyttä OK 1/1945, 38–39.) Nahkahanskat ja -vyöt puolestaan oli tehtävä tilkkutyönä jäännöspaloista ja vanhojen tuotteiden ehjistä kohdista, sillä nahkaa ei ollut saatavilla (Vöitä ja koruja nahanpalasista OK 1/1940, 34–35).

Kuva 22. Eri kankaiden tyylikäs yhdistely lastenvaatteissa (Helvi Hokkasen piirtämiä lasten pukuja tehdään tähteistä ja yhdistellään vanhoista OK 1/1942, 47).

Erityisesti lastenvaatteissa erilaiset pidennystavat ja kankaiden tyylikäs yhdistely oli tarpeen, sillä lapset kasvoivat vaatteistaan ulos nopeammin, kuin mitä uusia vaatteita saatiin hankittua säännöstelyn vähäisillä pisteillä. Lisäksi palmikkoraitoja ja polvekenauhoja ehdotettiin liian monien saumojen peitteeksi tai jatkopaloiksi liian pieneen vaatteeseen (Neulottu palmikkoraita 4/1943, 31 ja Polvekenauhat koristaa lastenpukuja ja esiliinoja 2/1942, 42). Myös naisten vaatteiden valmistamiseen tarjottiin kaavoja,

jotka oli suunniteltu erityisesti vähäisten kangasmäärien yhdistelyyn tai vanhoista vaatteista valmistettaviksi. (Kaksi kolme kangasta yhteen 03/1948, 32–33).

Kuva 23. Neulottujen palmikkoraitojen yhdistäminen vaatteeseen saumojen peittämiseksi (Neulottu palmikkoraita OK 4/1943, 31).

Lapsille tehtiin vaatteiden lisäksi myös leluja, joiden vähäiset materiaalit löytyivät milloin mistäkin. Räsynuket, eläinpehmolelut, pallot ja nuket valmistettiin langanpätkestä, säkkikankaasta ja kangastilkuista ja täytettiin sanomalehdillä tai puuvanulla (mm. Pari lelua lapsille OK 4/1942, 38). Erityisesti joulun aikaan lasten lelujen ohjeita oli enemmän. Joululahjat ja -koristeet tehtiin ylijäämämateriaaleista. Joulutunnelma oli luotava vähillä eväillä. Monessa joululahjaohjeessa tuntuu toistuvan pannumyssyt ja -laput. Lisäksi valmistettiin esimerkiksi kauniisti kirjottuja nenäliinoja, kirjansuojuksia, tupakkapusseja ja solmioita (Joulupalvojoisissa valmistuu. Isät, äidit, siskot ja veikkoset, jokainen saa oman pikku pakettinsa OK 03/1941, 22–25). Koristeita valmistettiin pienistä paperin, pahvin, tinapaperin ja pumpulin palasista, ja niistä askarreltiin enkeleitä, tähtiä ja seimiä (Kun lapsilla on joulukutsut OK 04/1952, 4–5).

Useiden käsityöohjeiden houkutelavuutta lisättiin mainostamalla valmistettavien tuotteiden vievän vain vähän materiaalia. Esimerkiksi neulontatyöt olivat pieniä asusteita, kuten kaulureita, kaulaliinoja ja sormikkaita. Niiden mainitaan vievän vain

vähän lankaa (Viiva: Vähäisistä villalangoistamme OK 3/1941, 12–13). Lehdessä neuvottiin monen väristen langanpätkien tyylikkääseen yhdistelyyn kirjoneuleissa (Kukin taistelee omalla tavallaan OK 4/1942, 2–3). Kirjoneuletta käytettiin villapaidoissa, -takeissa, liiveissä, pannumyssyissä ja lapasissa. Kirjoneuleet saattoivat olla todella kauniita ja taitavia sommittelultaan.

Kuva 24. Lehdessä esiteltiin myös iäkäs rouva, joka valmisti kirjoneulelapasia avustustyöhön. Rouva sai naapureiltaan ja ystäviltään langantähteitä valmistukseen. Lapasissa oli kaunis kuviointi ja väritys. (Kukin taistelee omalla tavallaan OK 4/1942, 2-3.)

Lisäksi oli myös kudontaohjeita takkikankaaseen ja pöytäliinaan, johon tarvitaan vain pieniä määriä erivärisiä ja materiaalista lankoja (Oli vähän sekalaisia lankoja, joista piti tehtämän pöytäliina – ja tällainen siitä tuli! OK 2/1943, 18). Kudontamateriaalia haalittiin kekseliäästi, esimerkiksi vuodepeitteen kudontaohjeessa

käytettiin loimena solmittuja puuvillalangan tutkaimia ja kuteeksi on leikattu ikkunaverhojen mallitilkkuja (Nyt kesämökki kutsuu, OK 2/1947 16–17). Oli myös kudontaohje lakanaan ja tyynyyn, jotka sopivat tehtäväksi langantähteistä ja kudottiin kaksinkerroin, jolloin materiaalia ei mennyt turhaan saumoihin (Vuode - joka kodin pahin pulma OK 02/1941, 12).

Kirjonnassa, päällikeompelussa ja reikäompeleissa ei vaadittu paljoa materiaalia, langanpätkät tai kangastilkut riittivät. Kaikki kirjonta ei kuitenkaan sopinut pula-aikaan. Värillisten langanpätkienkin vähetessä revinnäiskirjonnalla rinnalla pohjaompelu oli hallitseva kirjontateknikka. Revinnäiskirjonta perustuu kankaan lankojen purkamiseen ja purkamatta jääneiden lankojen yhdistelyyn koristeelliseksi kuviopinnaksi. Myös koristepistoja saatettiin kirjoa kankaasta puretulla langalla. Erityisesti yhdistävien reikäompeleiden kehitettiin sopivan erinomaisesti ajan oloihin. Tekniikan avulla saatettiin yhdistää pienetkin kangaspalat toisiinsa kauniisti ja kestävästi. Reikäompelulla saatiin

Erilaisten kauluksien avulla saatettiin käyttää samaa pukua kaikkialla, vain vaihtamalla kauluksia tai muita koristeita välillä ja tuulettamalla pukua toisinaan (Sama musta pikkupuku OK 04/1951, 14).

Materiaalin puute ei estänyt käsityön tekemistä, vaikka se toisinaan saattoi rajoittaa töiden kokoa radikaalisti. Lehdessä annettiin malleja koristeellisiin yöpaitoihin, mutta neuvottiin tekemään harjoitustilkku tai nenäliina samalla koristekuviolla, jos ei kangasta löytynyt riittävästi. Ohjeita koristeellisiin nenäliinoihin ja pieniin pitsiliinoihin olikin melkoisesti, ja niitä perusteltiin sillä, ettei suurempiin käsitöihin ollut sillä hetkellä materiaalia. (Liinavaatesomistelu OK 02/1947, 24–25; Aina tervetulleita OK 04/1949, 22; Pieni pala kangasta ja vähän virkkauslankaa OK 03/1947, 34.)

Ohjeissa korostui se sommittelutaito, mitä vähäisten materiaalmäärien käyttö vaati. Vaikka käytettiin mitä vain materiaaleja sattui olemaan, silti kiinnitettiin huomiota taitavaan ja hyvin sommiteltuun käsityöhön.

5.5 Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

Pula-ajan myötä kotona tuotetut pellava ja villa tulivat jälleen elintärkeiksi. Ohjeita, joissa materiaalina käytetään kotikehruisia materiaaleja, oli 94 kappaletta. Ne olivat kudonta-, neulonta-, ompelu- ja kirjontamalleja. Monissa taloissa kasvatettiin omat pellavat ja kangaspuut olivat ahkerassa käytössä. *Yhä useimmat tulevat ajan mittaan huomaamaan, ettei meitä nykyisessä kireässä vaatetustilanteessamme auta muu kuin oma apu. Pellava tarjoutuu auttamaan ja on sopiva viljeltäväksi pienelläkin palstalla.* (Pellava pelastaa pulasta OK 3/1945, 34.) Useissa talouksissa pidettiin lampaita ja lankaa opeteltiin kehräämään alusta loppuun itse. Lehdessä yleistyivät kudontamallit ja neulontaohjeet, joissa materiaalina käytettiin kotikehruisia materiaaleja. Myös vaatemaleja suunniteltiin erityisesti kotikutoisiin kankaisiin sopiviksi.

Kankaankudontaohjeiden luokittelu pula-ajan käsitöihin ei ole ongelmaton, sillä toki kankaankudonta on ylipäätään kuulunut sen ajan yleisiin käsitöihin, vaikka toisaalta se yleistyi vielä enemmän pula-aikana. Kankaiden kotikudonnasta ennen pula-aikaa tuntuu

olevan ristiriitaista tietoa. Toisaalta kudonnan kerrotaan jatkuneen pula-aikana kuten aiemminkin, sillä kangaspuut olivat yleisiä ja kudonta joka naisen taito. Mutta toisaalta myös taidon hiipumisesta ennen pula-aikaa kerrotaan useassa lähteessä. Esimerkiksi teoksessa *Suomen kansankulttuuri* kerrotaan kankaiden kotikudonnan loppuneen jo 1920–1930 -lukujen taitteessa (Talve 1990, 386). Sen sijaan Aikasalo kirjoittaa 1940-luvulla tapahtuneesta muutoksesta. Omavaraisuuden ihanteeseen liittyvä pellavan viljely lisääntyi sekä lampaiden kasvatuksen levisi entistä laajemmissa piireissä. Kankaiden kotikudonta ja vaatteiden kotiompelu oli arvostettua. (Aikasalo 2000, 207–208.)

Kuva 26. Värillisessä kuvassa luki *Kehrää, kehrää tyttöni*. Kehräämisen opettelu oli ihanteena ja lehdessä sitä jopa romantisoitiin. Kehräminen usein opittiin vanhemmilta sukupolvilta. (Esteri Perheentupa: Kun langat ja rahat ovat tiukassa - opetellaan kehräämään! OK 4/1941, 30.)

Olen ottanut huomioon erityisesti kudontamallit, joissa on käytetty mahdollisimman vähän materiaalia, korvikemateriaalia tai kotikehruista materiaalia. Lisäksi vaatetuskankaiden kudontaan olen kiinnittänyt erityistä huomiota, sillä niiden yleistyminen oli yksi selviämiskeino suuresta vaatepulasta. Wetterhoffin kotiteollisuusopiston kudontatilastot kertovat vaatetuskankaiden

kudonnan kasvusta pula-aikana. Muutos oli huomattava. Pukukankaiden kudonnan osuus oli tippunut 1930-luvulla ainoastaan kahteen prosenttiin, kunnes 1940-luvulla nousi 20 %:iin ja vielä 1960-luvulla osuus oli jopa 32 % kaikista kudotuista kankaista. Vastaavasti pöytäliinojen osuus oli 1930-luvulla 33 % ja tippui 1940-luvulla 12 %:iin. (Kouri, Pyysalo, Vallinheimo, Tarvajärvi & Vällä 1960, 59.) Muotitaiteilija Riitta Immonen on erityisesti hyödyntänyt käsin kudottujen kankaiden käyttöä, ja Immosen puvut esiintyvät myös *Omin käsin* -lehdessä. Riitta Immonen ratkaisi materiaalipulan ongelmat paneutumalla kotimaisiin käsin kudottuihin villakankaisiin, tehden vanhasta käsityöperinteestä taas muotia. (Koskennurmi-Sivonen 2002, 50–51). Immonen käsitteli käsin

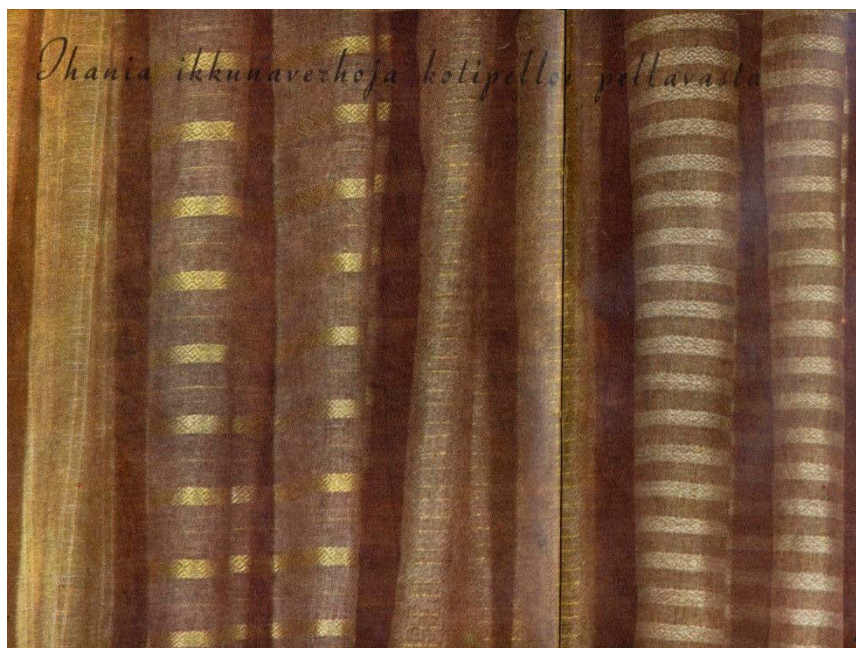
kudottua villakangasta taidokkaasti, hyödyntäen sen ominaisuuksia tuoreella tavalla. Se teki hänestä suosituksen suunnittelijan jo pulavuosina (mt. 95). Käsien kudottujen villakankaiden uusi suosio ja taidokas käyttö ovat hyvä esimerkki siitä, ettei pulaanakaan tarvinnut unohtaa pukeutumisen esteettistä puolta. Materiaalipula innoitti uusiin innovaatioihin, tai tässä tapauksessa innoitti etsimään vanhasta käsityötaidosta uutta muodinmukaista sovellusta. Kotimaisten villakankaiden suosio jatkui vielä pitkälle 60-luvulle.

Säännöstelyn vuoksi villan arvo nousi entisestään. Suomalaisen maatiaislampaan villa ei ollut aiemmin kovin keuhuttua. Enemmän ihailtiin ulkomaisten rotulampaiden villaa. Kuitenkin säännöstelyn myötä suomalaisen villan laatua tutkittiin ja testattiin, ja huomattiin sen laadun olevan erinomainen. *Kankaankudonnan oppikirja* vuodelta 1946 kertoo, että silloisten mittausten mukaan suomalainen lyhythäntäinen maatiaislammasta luetaan jo Pohjoismaissa parhaiden lammastuotujen joukkoon. (Henriksson 1946, 34–37.) Suomalainen villa sai paljon huomiota pulaaikana. Vuonna 1947 Marttojen teemana oli villa. Silloin opeteltiin keritsemistä, lajittelua, kehräämistä, villaisten pesua ja sukanneulontaa. Monilla paikkakunnilla pidettiin esitelmiä ja näyttelyitä aiheesta. Erityisen tärkeää oli korostaa villan laadun merkitystä, sillä se oli jäänyt vähälle huomiolle Suomessa. (Koskelainen 1999, 41–42.) Samoin *Kankaankudonnan oppikirjassa* neuvottiin tarkkaan villan lajittelu ja moitittiin yleistä keritsemisen työtapaa, jossa erilaiset villalaadut sekoittuivat keskenään helposti. Villa tuli lajitella villalajin mukaan viiteen eri luokkaan ensisijaisesti laadun mukaan ja sitten värin mukaan. (Henriksson 1946, 34–37.) Villan lajittelu oli esillä myös *Omin käsien* -lehdessä. Henrik Renqvist kirjoittaa Helsingin Marttayhdistyksen järjestämästä muotinäytöksestä, jossa asut ovat kotimaisesta villasta kudottuja pukuja arkeen, urheiluun ja juhlaan. Näytös herätti suurta huomiota. *Sodan aiheuttama puute johti uuteen asenteeseen suomalaiseen villaan nähden. Nyt siitä tuli kaikille, niin kodeille kuin tehtaillekin, erittäin haluttua tavaraa.* Renqvist totesi kuitenkin harmikseen villan tuhlautuvan epätarkan lajittelun vuoksi ja laadun vaihtelevan liikaa. (Henrik Renqvist: Suomalaisen villan mahdollisuuksia OK 1/47, 14–15.) Samoin kuin pellavan viljelyssä, myös villan tuotannossa nousi arvoonsa omavaraisuuden ihanne.

Erona oli kuitenkin se, että lampaanvilla oli luovutusvelvollisuuden alaista, mikä aiheutti myös salaista lampaankasvatusta. Lisäksi omavaraisuuden suhteen oli kaupungissa ja maalla asumisessa huomattava ero.

Salo kertoo pellavantuotannon nousukauden olleen Suomessa 1700-luvulla. Häme säilyi pitkään pellavanviljelyalueena, muualla viljely oli pienimuotoista kotitarveviljelyä. Vuonna 1856 perustettiin Tampereen pellavatehdas, myöhemmin Tampella, mutta vuosisadan loppupuolella tehdas alkoi hankkia raaka-aineen ulkomailta, jossa se oli halvempaa. Pellavan käsittelyn hitaus ja hankaluus vähensi viljelyä. Myös puuvillan tuonti vähensi kiinnostusta. 1900-luvun alkupuolella viljely vähentyikin merkittävästi, kunnes sota-aikana 1940-luvulla taas kasvoi hetkeksi. 1930-luvulla viljelypinta-ala oli 2500 hehtaaria, kun sota-aikana se lisääntyi 10 000 hehtaariin, mutta taas 1950-luvulla väheni 1000 hehtaariin, kun materiaalin tuonti ulkomailta helpottui. (Salo 1990, 16.)

Kuva 27. Pellava sai paljon huomiota ja ihailua. *Ihania ikkunaverhoja kotipellon pellavasta.* Meillä on valkaisematon aivinaloimi ja kotikehruinen aivinakude OK 04/1943, 14–15.

Pellavan tuottamisessa on hyvin monta eri vaihetta. Boncamper selostaa vaiheet ja kertoo eri vaiheiden nimityksistä. Pellavan kylvön ja sopivan kasvuajan jälkeen kasvit *nyhdetään* juurineen maasta. Varsista poistetaan haarat, lehdet ja siemenkoti eli ne *rohkitaan*. Varret kootaan nipuiksi eli *roivaiksi*. Seuraavaksi pellavat liotetaan, mikä ennen tapahtui kedolla, järvellä tai joella. Puumaisen aineen poistamiseksi se murskataan *loukuttamalla* ja sitten *lihtaamalla*. Loukussa puuaine hajoaa säleiksi eli

päistäreiksi. Lihtaus poistaa päistäreet kuituaineesta ja sekaisen kuituaineksen eli *tappuran*. Osa karkeista kuiduista eli *rohtimista* erotetaan lihdatessa. Ennen kehräystä pellava kammataan eli *häkilöidään*. Häkilässä tapahtuu päistäreitten ja rohtimien lopullinen erotus. Pitkäkuituisesta pellavasta kehrätään aivinalankaa ja lyhytkuituisesta karkeampaa rohdinlankaa. Boncamper mainitsee myös, että toisen maailmansodan aikana käytettiin pidempiä liotusaikoja, jolloin pellavakuidut hajosivat yksittäiskuiduiksi ja niitä voitiin kehrätä langaksi puuvillan kehruukoneilla. Tätä käytettiin Euroopassa, kun puuvillan saanti oli lähes mahdotonta. (Boncamper 1994, 99–100.) Pellavan kotikäsitteily on ollut erittäin pitkä ja monivaiheinen prosessi. *Omin käsin* -lehdessä kuvataan pellavan käsitteily kauniimmin:

Kenellä onnellisella kesäisin sinikukkainen pellava kasvaa ja tuottaa vuotuiset satonsa, hän ei ole aivan tyhjin käsin silloin kun talviset kudontatyöt olisi otettava esille. Ahkerat kädet ovat saaneet jo pitkin syksyä olla monenmoisessa puuhassa. On liotettu ja kuivattu, nyhdetty ja lihdattu, häkilöity ja harjattu. Vihdoin on saatu pellava kehruukuntoon, ja niinpä onkin lankaa tullut monenlaista, olkoonpa se nyt sitten omin käsin tai kylässä kehrättyä. (OK 1/46, 20.)

Sitaatti tuo esiin sitä ihanteellista kuvaa, mitä haluttiin omavaraisuudesta luoda.

Kuva 28. *Ei ole hätää, kun on omat pellavat, mummon rukki ja äidiltä peritty kehräämisen taito hyppysissä.* Perheentupa: Housukankaita talveksi. OK 03/1943, 18–19.

Omin käsin -lehdessä nimimerkki Viiva eli Linda Eerikäinen kirjoitti vuonna 1944 suomalaisten olevan onnellisessa asemassa sen vuoksi, että melkein kaikki naiset osaavat kutoa itse kankaita. Eerikäinen harmitteli kuitenkin sitä, ettei kehräämisen taito ole samalla tavalla säilynyt, mutta sitäkin oli opeteltu uudestaan. Eerikäinen vakuutti tämän suunnan olevan oikea ja siitä oli pidettävä kiinni,

vaikka sota ja pula loppuisivatkin. (Viiva: 'kotikutoinen' on korkeassa kurssissa kaikkialla maailmassa. OK 1/1944, 33.)

Villalangan kehrääminen kotona oli vähentynyt merkittävästi ennen 1940-lukua, sillä tehtaissa työn teettäminen oli vaivatonta. Pula-aikana omavaraisuus ulottui myös lankojen kehräämiseen. Villalangan kehräämiseen annettiinkin vuonna 1941 yksityiskoh-
taiset ohjeet, jossa oli selkeästi kuvitettu jokainen työvaihe. Tätä vanhaa käsityötaitoa ylistettiin hyödylliseksi ja taloudelliseksi. (Esteri Perheentupa: Kun langat ja rahat ovat tiukassa - opetellaan kehräämään! OK 4/1941, 30–33). Myös erilaisiin sekoite- ja lumppulankoihin annettiin kehräämisohjeet.

On selvää, että kaupungissa asuvien ja maalla asuvien välillä oli suuri ero omavaraisuudessa. Pula-aikana kaupunkilaiset turvautuivat maalaisten apuun ja neuvoihin. Aikasalo (2000, 142–44) kertoo muutoksesta, joka tapahtui pula-aikana. Kaupunkilaisten ajanmukaisempi pukeutuminen oli suuresti ihailtua, ja maaseutulaisten pukeutumistapaa vähäteltiin. Puutteen lisääntyessä asetelma kääntyi pääläelleen, kun maaseudulla asuvien taidot ja raaka-aineet olivatkin erittäin tavoiteltuja kaupunkilaisten keskuudessa.

Aineistossa oli monta kudontamallia vaatetuskankaisiin. Alkuvuosina käytettiin monesti puuvillaa, josta tehtiin paitakankaita ja jota käytettiin loimena monessa muussa kankaassa. Vähitellen silla alkoi toistua puuvillan rinnalla. Pellavasta tehtiin paita-, housu- ja pukukankaita koko perheen tarpeisiin sekä pöytäliinoja, pyyhkeitä, vuodevaatteita ja verhoja. Villasta tai vaihtoehtoisesti sillasta valmistettiin takki- ja paitakankaita. Sillasta valmistettiin myös pukukangasta. Käsinkehrätystä villalumpupukankaasta saatiin takkikangasta. Värikkäitä puuvilla- ja pellavasekoitekankaita valmistettiin kesäpukukankaaksi.

Materiaalin vähäisyyden vuoksi oli runsaasti kudontamalleja erilaisiin sekoitekankaisiin eri tarkoituksiin: paitoihin, housuihin, mekkoihin, vuodepeitteisiin, lakanoihin, tyynyliinoin, verhoihin ja huonekalukankaisiin. Esimerkiksi huonekalukangasta tehtiin ohuesta trikookuteesta, rohtimesta ja sillasta. Ohjeet olivat jopa tilaajien toivomuksien ja vähäisten varastojen mukaisia (Tilaajan toivomuksia OK 3/1943, 18–19). Kudontama-

teriaalia oli vaikea saada kokoon, ja monissa ohjeissa onkin yhdistelty erilaisia materiaaleja, jotta niihin saa käytettyä kaikki viimeisetkin langanloput. *Kangaspuut helskyvät yhä, vaikka kauppojen hyllyt ovat aikoja sitten tyhjentyneet tarkoin niin loimikuin kudelangoistakin, joita vielä muutama vuosi sitten saimme ostaa mielin määrin.* Ohjeessa kehoitettiin etsimään vielä kerran kaikki kätköt materiaalijäännösten toivossa ja purkamaan *tarpeettomat* kalalangasta kudotut pitsit loimilangoiksi. (Mitä erilaisimmat langat muuttuvat kankaiksi, OK 2/1941, 38–39.)

Kudontamallien lisäksi oli tilattavissa kaavoja, jotka oli erityisesti suunniteltu tehtäväksi kotikutoisista kankaista, pellavasta tai villasta. Kotikutoisten kankaiden käyttöön rohkaistiin.

Kuva 29. Lehti tarjosi kaavoja naisten mekkoihin, jotka olivat uusimman muodin mukaisesti leveähelmaisia ja sopivat nimenomaan kotikutoisista kankaista valmistettavaksi. (Omatekoinenkin villapukumme voi seurata uusimpia linjoja OK 1/1949, 32–33.)

Kotikutoisiin kankaisiin oli myös kirjontaohjeita. Neulontaohjeissa materiaalina käytettiin niin ikään kotikehruisia lankoja, jolloin värivalikoima oli suppea, riippuen lampaiden villan väristä. Lehestä käy ilmi, että naapureiden kesken käytiin vaihtokauppaa, jotta saatiin mustaa villaa, josta voitiin kehrätä valkoisen villan kanssa harmaata (Tilaajan toivomuksia OK 3/1943, 18–19). Kotikehruisia lankoja myös värjättiin teollisilla väreillä, ja jos niitä ei ollut saatavilla, niin luonnonväreillä. Vuonna 1945 lehdessä oli ohje, jossa valmistettiin villainen jakkupuku neulomalla ja vanuttamalla kotikehruisesta villalangasta. (Omistaisinpa neulepuvun OK 2/1945, 32–33.)

Kuva 30. Kotikehruinen lanka on eläväisempää kuin tehdasvalmisteinen (Pikkulapsen nuttu kotikehruisesta langasta OK 02/1943, 32).

Materiaalipula pysäytti hetkeksi kehityksen, joka suosi tehdastuotantoa käsityön sijaan. Pula-aikana vanhat käsityötaidot pääsivät taas arvoonsa ja omavaraisuus oli laajan yleisön ihaillema tavoite.

5.6 Vuosikertojen välinen vaihtelu

Koska tutkimani ajanjakso on laaja, yhteensä 15 vuosikertaa, on syytä käsitellä myös vuosikertojen välistä vaihtelua. Yksi tutkimuskysymyksistäni onkin, miten pula-ajan käsityö on ilmennyt eri aikoina. Tutkimusaineistoni ensimmäinen vuosi elettiin aikaa ennen sotaa. Silloinkin olivat kyllä korjausvinkit tarpeen, mutta materiaalipula ei ollut vielä mittava. Kansanhuoltoministeriö perustettiin vuonna 1939 kartoittamaan maan varastoja. Tekstiilisäännöstely alkoi loppuvuodesta 1940. Sodan aikana keskityttiin hoitamaan rintaman tarpeita. Myös *Omin käsin* jakoi ohjeita erilaisten varusesineiden valmistukseen. Sodan päätyttyä tilanne helpottui jossain määrin, kun armeija ei enää varannut omilleen raaka-aineita ja päästiin helpottamaan siviiliväestön tekstiilitilannetta. Vuonna 1946 kevennettiin tekstiilien säännöstelyä ja 1948 vapautettiin kaikki villasekoitekankaat ja -tuotteet. Vuonna 1949 vapautettiin kaikki tekstiilituotteet säännöstelyltä. (Salovaara 1977.) Varastot olivat kuitenkin huvenneet vähitellen ja tilanne elpyi vielä hitaammin. Sen vuoksi materiaalipulan vaikutukset olivat tuntuvimmat juuri sodan jälkeen aineiston mukaan. Oheisessa taulukossa olen laskenut aineiston luokittelun mukaisten ohjeiden esiintymistä eri vuosina.

	Vanhasta uutta	Korjausompelu ja vaatehuolto	Korvikemateriaalit	Vähäinen materiaalmäärä	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit	Yht.
1938	3	2	0	0	0	5
1939	1	0	0	0	0	1
1940	6	2	1	4	1	14
1941	11	3	4	10	5	32
1942	10	2	7	6	5	30
1943	18	6	8	4	5	41
1944	9	4	13	9	10	45
1945	9	4	12	11	10	46
1946	0	1	11	5	11	28
1947	3	1	5	9	11	29
1948	5	2	5	14	12	38
1949	2	1	2	2	9	16
1950	0	1	0	4	6	11
1951	2	1	2	3	4	12
1952	1	0	1	2	4	8

Taulukko 1. Eri luokkien esiintyvyys eri vuosikerroissa.

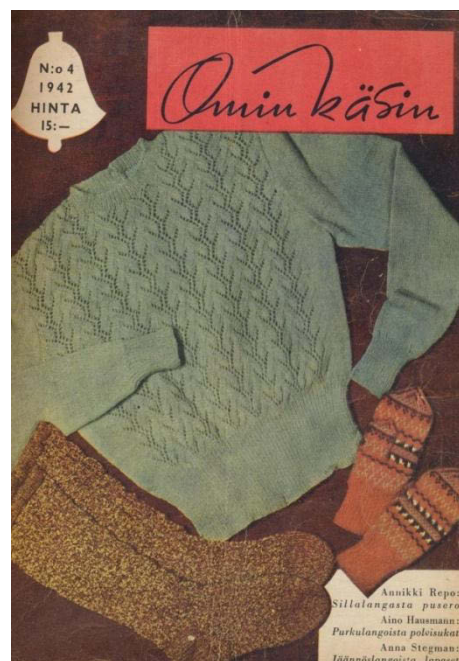
Eri luokkien välillä oli mielenkiintoista vaihtelua. Luokka *Vanhasta uutta* vaikutti olevan selvästi pula-ajan ensimmäisiä vaikutuksia, kun taas *Kotikehruiset materiaalit* myöhemmän vaiheen pitkäaikainen ilmiö. Luokat *Korjausompelu ja vaatehuolto* sekä *Korvikemateriaalit* olivat siltä väliltä. *Vähäinen materiaalmäärä* vaihteli epämääräisesti vuosien aikana. *Vanhasta uutta* luokassa oli selkeästi eniten ohjeita vuonna 1943. *Korvikemateriaalien* huippuaikaa olivat vuodet 1944–1946 ja *Kotikehruisten ja -kutoisten materiaaleiden* vuodet 1944–1949 jatkuen vielä rajauksen ylikin kohtalaisena. Vaikuttaa siis siltä, että vanhoista materiaaleista valmistaminen ja korvikkeiden käyttö olivat lyhytaikainen ensiratkaisu materiaalipulaan, kun taas kankaiden valmistaminen itse alusta saakka pitkäaikaisempi ratkaisu. Kankaankudonta oli myös mielekäs käsityötaito, jota haluttiin elvytyksen jälkeen ylläpitää.

Myös Aikasalon (2000, 208) tutkimus myötäilee tilastojani. *Kotiliedessä* kerrottiin uusista ideoista vaatepulan ylittämiseksi erityisesti vuosina 1943 ja 1945. Korjausohjeita esiintyi kuitenkin tiuhaan vielä pitkälle 1950-luvulle (Mt. 210). Korvikkeiden käytöstä eri vuosina löytyy esimerkki Fernströmin tutkimuksesta. Fernström kertoo Dora Jungin kutomon

siirtyneen vähitellen paperiloimen käyttöön. Ensinnäkin käytettiin loimena pellavaa, puuvillaa tai sillaa, mutta lopulta oli käytettävää myös loimena paperilankaa. Vuoden 1943 jälkeen lähes kaikki kutomon tekstiilit olivat paperilangasta valmistettuja. (Fernström 2011, 138.) Jo vuonna 1946 kutomossa pystyttiin siirtymään taas vähitellen muihin materiaaleihin. Paperilangasta kudottiin kuitenkin vielä vuosina 1947 ja 1948 (Mt. 141).

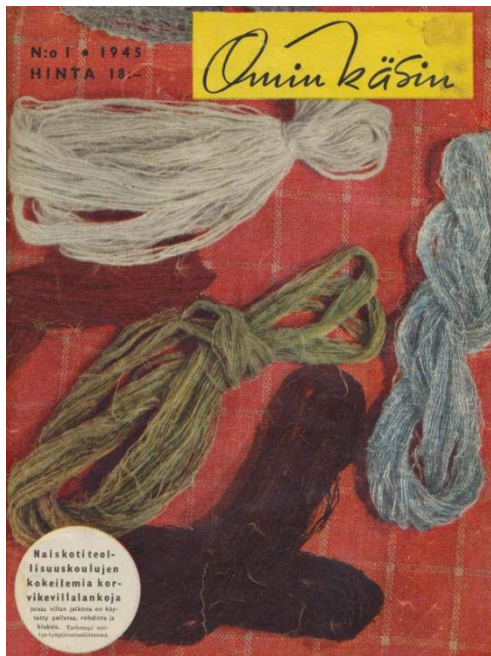
Kansikuvien tarkastelu paljastaa myös jotain vuosikertojen välisestä vaihtelusta. Kansikuva on valittu ja sommiteltu sellaiseksi, että se parhaiten houkuttelee ostamaan lehden, joko esteettisen ulkonäön tai hyödyllisen sisällön vuoksi. Vuosina 1938–39 *Omin käsin* ilmestyi käsityöliitteenä, jolloin sen mustavalkoisissa kansikuvissa oli mannekiineja esittelemässä käsityötä. Myöhemmin itsenäistyttyään omaksi lehdeksi, ilmeeseen vakiintui värikkäitä kuvia kauniisti ja huolella asetelluista laadukkaista käsityöistä. Iloiset mannekiinit vaihtuivat sodan vaikutuksesta vuoden 1939 viimeisessä numerossa vakavamieliseksi kuvaksi neulovista käsistä, joiden ohessa on teksti *Liiku lintuna käteni!* Se toimi kehotuksena avustaa kaikin voimin sodasta kärsiviä, kotinsa menettäneitä tai rintamalla taistelevia sotilaita.

Kuva 31. Ensimmäinen kansikuva varsinaisista pula-ajan käsityöistä oli vuonna 1942 toisessa numerossa. Kuvassa on sillalangasta neulottu pusero, jäännöslangoista neulotut lapaset ja purkulangoista neulotut polvisukat. (OK 2/1942.)

Vuonna 1943 toisessa numerossa kannessa oli kuva

paperiloimeen kudotusta kaitaliinasta ja päällikeompelukirjonnalla somistetusta pannumyssystä. Paperikudonnaiset esiintyivät myös saman vuoden neljännessä numerossa, jossa esiteltiin myös kannessa Greta Skogster-Lehtisen taidokkaita ja näyttäviä paperista kudottuja kankaita. Pula-aikaan sopivista kirjontakeinoista päällikeompelun lisäksi myös revinnäinen on saanut paikkansa vuoden 1944 toisen numeron kansikuvassa.

Kuva 32. Vuonna 1945 ensimmäisen numeron kansikuvaan pääsi naiskotiteollisuuskoulujen kokeilemia korvikevillalankoja. Villalangan jatkeena oli käytetty pellavaa, rohdinta ja hiusta. (OK 1/1945.)

Pellava sai huomiota *Omin käsin* -lehden kansikuvissa 3/1945, 2/1946 ja 4/1947. Vaatetus-kankaiksi sopivia taitelija Laila Karttusen suunnittelemia pellavakankaita kuvattiin numerossa 2/1946 kauniin värisinä. Lisäksi kuvassa oli kesäasun kruunaava olkihattu. Kuvien aiheet ovat ajallisesti linjassa taulukkoni tuloksien kanssa. Alkupuolella kansikuvissa esiintyvät käsityöt, jotka valmistettiin vanhoista tai korvikemateri-

aaleista ja loppupuolella käsinkudotut kankaat. Poikkeuksena itse valmistetut jalkineet saivat huomiota vasta loppuvuosien kansikuvissa. Numeroissa 2/1949 ja 2/1950 oli rantatossut ja 4/1952 kotitossut. Kyse näyttää olevan kuitenkin enemmän hovin vuoksi tehtävistä jalkineista kuin kiperään tarpeeseen. Voisi luulla, että itse tehdyt jalkineet olisivat esiintyneet kansikuvissa aiemmin, pahimman pulan aikaan, kun ohjeita niiden tekemiseen todella tarvittiin. Pula-ajalle tyypilliset käsityöt eivät kuitenkaan saaneet kovin paljon kansikuvatilaa. Selkeästi ne olivat esillä ainoastaan numeroissa 2/1942, 4/1943, 1/1945 ja 2/1946 eli juurikin vuosina, jolloin ne eniten esiintyivät lehden ohjeissa. Muuten niitä ei ilmeisesti haluttu korostaa. Enemmän kansikuvatilaa saivat taiteilijoiden taidokkaat ja kauniit kirjontatyöt, kuvakudokset, käsinpainetut kankaat, keramiikka ja kudonnaiset. Kansikuvista käy hyvin ilmi lehden tärkeä tehtävä pitää esillä taidekäsityötä materiaalipulankin aikana.

Aineistoni ensimmäisenä vuotena 1938 muotia ja erityisesti nuorisomuotia esiteltiin antaumuksella. Vaatehuoltoa neuvottiin, mutta siihen motivoitiin erityisesti järkevyyden ja siisteyden kannalta, ei niinkään säästämisen. Käsityön tekeminen korostui enemmän ajanvietteenä, kuin välttämättömänä selviämiskeinona. Lehden käsityöohjeet, mallit ja materiaalit olivat tilattavissa kotiin, myöhemmin se ei ollut mahdollista moneen

vuoteen. Kotikutoisia vaatekankaita myytiin lehden kautta, mutta ei annettu kudontamalleja muuta kuin räsymattoihin. Vielä vuonna 1941 lehdessä esiintyi tilattavissa olevat puuvillakankaat (OK 2/1941). Virkkauslankojen saatavuutta kommentoitiin lehdessä pariin otteeseen. Vuonna 1949 virkkauslankaa oli taas saatavilla, mutta ei kaikkia laatuja. Vielä vuonna 1951 kaivattiin lakanapitsille oikeaa virkkauslankaa. (Aina tervetulleita OK 4/1949, 22 & OK 1/1951, 8.)

Vuonna 1949 Aino Hausmann kirjoitti ohjeita ja neuvoja muun muassa kotikutoisten lakanoiden tarkoituksenmukaiseen koristeluun ja nimikointiin. Ohjeessa oli mielenkiintoista kuvailua ajasta, kun materiaalipula alkoi viimein hellittää, mutta kaikki ei palannut täysin ennalleen:

Liinavaateompelu on kuin taikaiskusta astunut etusijalle kodin käsitöitten joukossa. Vihdoinkin pääsemme uusimaan vanhat kuluneet liinavaatteemme. Morsiamet voivat taas ommella kapionsa kuin entisinä rauhan aikoina. Kauppojen hyllyillä on sekä pumpulista että pellavaista lakanakangasta, pyyhiniinoja on monenlaisia ja pöytäliinakankaitakin on tuotu ulkomailta. Kudonnan harrastajat ovat saaneet pumpulista lointa, johon kutovat pellavalla pöytäliinoja ja pyyheliinoja. Nyt vain herää kysymys siitä palaammeko malleissa, mitoissa, koristelussa ja nimikoimisessa entisiin totuttuihin ompelutapoihin vai onko ajan ratas tälläkin kohdalla pyörähtänyt eteenpäin. Erään seikan me kaikki myönnämme, aikaa on vähemmän kuin ennen. (Aino Hausmann: Liinavaatteitten koristelusta ja nimikoimisesta OK 3/1949.)

Vuonna 1950 mainittiin kangasvalikoimien rikastuneen entisestään: kaupoista löytyi tekosilkkiä georgette, crepe de shine, marocoaine ja jopa aitosilkkiä vastaavia kankaita (OK 1/1950, 10.) Vuonna 1952 iloittiin materiaalien suuresta valikoimasta. *Nyt on tilaisuus käyttää hyviä aineksia, ei sillaa eikä silkkiä.* (Kutoisinko uuden kesäpuvun OK 1/1952, 17.)

Aineistoni loppuvuosina lehdessä esiintyi erilaisia käsityökilpailuja. Kilpailut olivat merkki tilanteen elpymisestä, sillä aikaa ja materiaalia riitti myös kilpailuihin lähetettäväksi. Vuonna 1950 oli käsityökilpailu maakuntahuivin suunnittelusta ja valmistuksesta ja

vuonna 1951 nenäliinoista. Toinen merkki tilanteen elpymisestä oli räsymattomallien palaaminen.

Allekirjoittanut tahtoisikin toivomuksenaan esittää, että Omin käsin -lehti julkaisi paljon kaikenkokoisia räsymaton malleja, varsinkin, kun meillä näin vaateustilanteen parantumisessa joutaa maton kuteiksi paljon sellaista, josta ei aikaisemmin ole voineet luopua, kirjoitettiin kudontaohjeessa. (Kutoen OK 2/1949, 25.)

Pula-ajalle tyyppillisten käsityöohjeiden julkaisemista ei kuitenkaan täysin kartettu. Vuoden 1950 viimeisessä numerossa neuvottiin erilaisia malleja pieniin kauluksiin ja asusteisiin vanhan puvun koristamiseksi, aivan samoin sanan kääntein kuin pahimman pulan aikana. (Pirteät yksityiskohdat luovat vanhasta puvusta uuden OK 4/1950 10–11.) Vuoden 1949 viimeisessä numerossa mainittiin viimeisen kerran kotikehruiset villalangat aineistossani (Virkaton villalangalla OK 4/1949, 23 & Pakkaspäivien varalle OK 4/1949, 24–29). Jälleen vuonna 1950 neuvottiin vaatteiden oikeaa säilytystä, mutta motiivit olivat ennemminkin siistin ulkoasun saavuttaminen kuin vaatteiden käyttöä pidentäminen, aivan kuten vuonna 1938 (Hyvin hoidettu vaatekomero on huolitellun ulkoasun perusta OK 3/1950, 31). Samoin vanhasta materiaalista uuden tekeminen perusteltiin nyt hauskana tekemisenä, ei välttämättömänä pakkona (Lapsille uutta äidin vanhasta OK 3/1949, 31).

6 Käsityön merkitys pula-aikana

Me emme enää harkitsematta heitä pois vanhanaikaisia vaatteitamme korvataksemme ne muotiuutuuksilla. Olemme oppineet pesemällä, kääntämällä ja uudesti ompelemalla tekemään vanhasta uutta. Joka naisen kätköissä on varmasti vielä paljon sellaisia käsityö-aineksia, joiden säästäminen aikaisemmin on tuntunut hyödyttömältä. Mutta kekseliäinä saame pienistäkin tähteistä monta hauskaa ja pisteetöntä esinettä, joita kodissa tarvitaan. (Idi Lindholm: Pakko opettaa tekemään tyhjistäkin 1941, 9-10.)

Sitaatti kuvaa hyvin pula-ajan käsityön keskeisiä merkityksiä ja tuo esiin sen poikkeuksellisuuden. Käsityön tutkiminen poikkeuksellisena ajanjaksona, kuten pula-aikana, tarjoaa uudenlaisia näkökulmia käsityön merkitykseen. Käsitöiden tekeminen on riippuvaista taloudellisista oloista. On todettu, että mikään muu aineellisen kulttuurin alue ei ole niin taloudellisille lasku- ja noususuhdanteille altis kuin tekstiilit. Niissä heijastuvat hyvät ja huonot ajat, ja ne kertovat kulttuurikanavista ja kauppayhteyksistä. (Heikkinen 1997, 24.) Käsityön tekeminen tuntuu näyttävätyvän hyvin monipuolisena ilmiönä. Vaikka pula-ajan käsityöt ovat olleet välttämätön kotityö, lähteistä käy ilmi taloudellisen puolen lisäksi käsityön esteettinen, terapeuttinen ja sosiaalinen puoli. Materiaalipula antoi käsityölle rajat, jotka synnyttivät luovia ratkaisuja ja uusia innovaatioita. Käsityö ei ollut ainoastaan materiaallinen selviämiskeino, vaan sen tekeminen yhdisti ihmisiä ja oli henkinen tuki ankeina aikoina.

6.1. On tehtävä tyhjästä

Käsityöharrastuksen ei suinkaan tarvitse tyrehtyä sen vuoksi, että aineksia on nykyisin hieman vaikea saada. Kaikesta kotonaolevasta - niin tilkuista kuin kuluneiden liinojen eheistä osistakin - saa kelpavaa käsityöainesta. (Pitsinpätkiä, kankaanpaloja ja jäännöslankoja OK 1/1940, 26–27.) Pahimmankin materiaalipulan aikana jostain aina keksittiin materiaalia käsistöihin. Jos ei muuten, niin esimerkiksi pienien nenäliinojen tekoon löytyi aina jotain pientä, kuten vanhoja lakanakangastilkkuja, pitsiä ja langanpätkiä.

Kuva 33. Nenäliinat tehtiin vanhoista lakanakangastilkuista. (Aino Hausmann: *Nenäliinoja jos vaikka mistä* OK 02/1943, 14–16.) Liinat ovat kirjottu tai niihin on virkattu pitsiä. Jos ei muuta löytynyt, niin koristeltiin kankaasta puretuilla langoilla. Kuvissa näytettiin hienostuneen kirjonnin ja pitsin pienimmätkin herkat yksityiskohdat. On melkein väkisin uskoa, että niin vähäisistä aineksista oli saatu näin kaunista ja herkkää jälkeä. Voi olla, että monen lukijan kohdalla tämän ohjeen anti jäänyt haaveiluun hienostuneesta nenäliinasta, sillä pukeutumishuolet olivat vielä suuret vuonna 1943.

Tilkkupussi oli pula-aikana oikea aarrearkku, jonka löytöihin palattiin yhä uudelleen. *Menneinä vuosina käyttelimme tuhlaten kangasta, ostimme alituisesti uutta ja väheksyimme pieniä kangaspaloja mitäntekemättöminä tilkkuina. Nyt on tullut aika, jolloin palaamme katuvaisina tilkkuvarastomme ääreen ja mielikuvituksemme työskentelee keksiäkseen keinoja näitten tilkkuarteittemme edullisimpaan käyttöön.* (OK 01/1945, 38–39.)

Selviäminen tuntui vaativan suorastaan taikavoimia. Monissa ohjeissa puhuttiinkin käsitöiden loittimisesta tyhjistä.

Tarvitaan vain hiukan vaivaa ja mielikuvitusta ja vähäpätöisemmistäkin aineksista saatamme loihduttaa silmien iloa pitkiä ajoiksi. (Tanssivia maskottinukkeja OK 04/1947, 25)

Osaatteko loihdia esiin kauniita käsitöitä melkein tyhjästä? (Tarjoitinliina on erittäin sopiva lahjatyö OK 02/1941, 34–35.)

Oheen kuvatut kahvipannumyssyt ovat tällaisia melkein tyhjästä tehtyjä töitä, jollaisten valmistaminen aina tuottaa aivan erikoislaatuisen tyydytyksen tekijälleen. (Idi Lindholm: Pakko opettaa tekemään tyhjästäkin OK 1/1941, 9-10.)

Vaikka materiaalit olivat mitä milloinkin sattui saamaan tai löytämään, taitavaan sommitteluun käytettiin aikaa ja nähtiin vaivaa. Lopputuloksena lehdessä onkin esitelty todella kaunista ja taitavaa käsityötä, kuten kuvista näkyy. Rajalliset materiaalit ovat synnyttäneet luovia sommitte-
luja, mutta tulos on kauniin sopusointuinen.

Kuva 34. Langantähteistä kirjoneuleena toteutettu pannumyssy on todella kauniisti sommiteltu ja toteutettu. (Aino Hausmann: Pannumyssy OK 01/1943, 39.) Otsikko kertoi langantähteiden olleen todellinen aarreaitta. Materiaalien ollessa mitä sattuu löytymään, keksittiin ratkaisut materiaalien ehdolla. Tulokset ovat luovia ja hyvin sommiteltuja. Ohje oli Aino Hausmannin laatima.

Asenne materiaalin käyttöön oli uudistettava.

Lehdessä toisinaan jopa syyllistettiin aiemmasta tuhlaillevasta elämäntavasta.

Millä kevytmielisyydellä hylkäsimmekään entisiä yltäkylläisyyden päivinä pukumme ja kaikki siihen kuuluvat lisätarpeet. Pieni tahra siellä, repeämä täällä, aavistuksen verran palanut paikka jossakin teki koko kapineen mielestämme käyttökeltottomaksi ja hautasimme sen jonnekin komeromme uumeniin. Sieltä olemme viimeksi kuluneina vuosina joutuneet kiskomaan nuo hyljätyt tavarat esiin yhden toisensa jälkeen, ja olemme riemastuneina ottaneet ne jälleen armoihin, kunhan olemme hieman kohennelleet niitten vaurioita. (Huolella hoidettu on melkein kuin uusi OK 02/1947, 30–31).

Asennemuutos on ilmeisesti ollut voimakas, sillä monelle pula-ajan kokeneille on jäänyt vielä nykyäänkin pinttynyt tapa säästää kaikki mahdollinen materiaali, josta voisi vielä

askarrella jotain. *Ilman perusteellista tutkimista varsinkaan nykyaikana emme kuitenkaan voi hyljätä ainoatakaan esinettä* (Paikkaamalla ja parsimalla vaatteet käyttökelpoisiksi OK 03/1945, 30–31).

Syällisyyttä podettiin niin kovasti, että tehtävän käsityön hyödyllisyys tuli perustella huolella. Turhamaisuus oli paheksuttua, eikä mitään saanut tuhlata.

– *niiden suomaan ylellisyydentuntoon liittyy miellyttävä tietoisuus, ettei tämä ylellisyys ole kuitenkaan tuhlausta, sillä niissä esineissä on työ pääasia, aineet eivät sensijaan maksa paljoakaan* (Pirteät yksityiskohdat luovat vanhasta puvusta uuden OK 04/1950, 10–11).

6.2. Käsityön avulla selvittiin

Syällisyyden kääntöpuoli oli yhteinen vastuuntunto. Avustustoiminta ja käsityötalkoot auttoivat vaikeiden aikojen yli. Talvella vuonna 1939 *Omin käsin* -lehdessä esiintyi ohjeita sotilaille tehtäviin varusesineisiin. Sotilaille tehtiin sukkaa, käsineitä, jalkarättejä, teräkkäitä, villapaitoja, kaulansuojuksia, nilkkureita, paitoja ja alushousuja. Nilkkurien ohjetta tarjottiin helpoksi käsityöksi nuorille tytöille. Näin haluttiin saattaa kaikenikäiset mukaan avustustyöhön, niin että avustuksesta tulisi kaikille tärkeä yhteinen asia, jonka parissa saisi kokea yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta. (Mitä varusesineitä tekisimme? OK 5/1939, 2-5; Paidan ja alushousujen kaava OK 5/1939, 12).

Käsityön sosiaalinen puoli oli merkittävä. Yhteiset vaikeudet vahvistivat solidaarisuutta. Käsityöpiirit olivat tärkeitä sosiaalisia paikkoja, joissa tavataan tuttuja ja uusia ihmisiä. Yhdessäolo ja käsityön tekeminen ovat suomalaisessa kulttuurissa vanhastaan sopineet yhteen. (Heikkinen 1997, 59–61.)

Martta-toiminta auttoi suomalaisia selviämään sodasta myös järjestämällä käsityökursseja. Eteläkarjalaisen Martta-toiminnan kerrotaan järjestäneen Vanhasta uutta -kursseja ja tallukaskursseja. Esimerkiksi vuosina 1944–47 järjestettiin 335 tallukaskurssia, joihin osallistui 4200 henkeä ja joilla valmistettiin 7884 tallukasparia. (Haltia 1952, 323.) Eteläkarjalaisen Martta-toiminnan kerrotaan myös huolehtineen monin tavoin

siirtolaislapsien vaatetuksesta. Lapsien koulunkäynti monesti uhkasi keskeytyä vaatepulan vuoksi. Vaatteita tehtiin muun muassa vanhoista sotilasmantteleista. (Haltia 1952, 322.)

Omin käsin -lehden artikkelissa *Kukin taistelee omalla tavallaan* kuvattiin hyvin yhteistä taistelua vaikeina aikoina. *Jos sanomme, että jokainen sosiaalisesti tunteva suomalainen nainen nykyään tavalla tai toisella tekee työtä kahden edestä, niin se ei ole mitään ylpeyttä, vaan yksinkertainen asian toteaminen.* Artikkelissa esiteltiin hiljainen puurtaja, joka taisteli neulomalla kirjoneulelapasia rajan lapsien avustamiseksi. Käsityön avulla tehtiin paljon avustustyötä, ja artikkelissa haluttiin esittää tämäkin avustustyö yhtä arvokkaana kuin julkisuudessa suoritettu uhrautuva elämäntyö. (Kukin taistelee omalla tavallaan OK 04/1942, 2–3.)

Omin käsin -lehden alkuvuosina esiintyi vahvasti kummikerhotoiminta. Lukijoita kannustettiin perustamaan ompelupiirejä, joissa valmistetaan vaatteita vähävaraisille lapsille. Lehden ensimmäisessä numerossa esitellään presidentin rouvan Kaisa Kallion lähipiirissään perustamaa ompelupiiriä. (1/1938, 4–8.) Vuoden ajan lehden jokaisessa numerossa raportoitiin kummikerhotoimintaa ja kiiteltiin ripeää toimintaa.

Kuva 35. Kuvassa on naisia neulomassa avustustyötä varten. (Ensimmäinen kerho OK 1/1938, 6.) Tavallisten suomalaisten naisten joukossa oli presidentin rouva Kaisa Kallio. Kuvalla haluttiin

velvoittaa jokaista naista avustustyöhön näyttämällä, että myös presidentin rouva osallistui työhön. Käsityö oli naisten tapa auttaa.

Omin käsin eli lukijoidensa kanssa vaikeat ajat ja tarjosi tukea ja lohtua. *Mahdollisuudet ovat lukemattomat - jos vain olisi aineksia - niin huokaa moni nykyisin, kun pula-aikaa yhä jatkuu.* (Liinavaatesomistelua OK 02/1947, 24–25.) Lukijoiden kanssa harmiteltiin, haaveiltiin paremmasta ja kärsittiin. Myötäelämistä pyydettiin myös lukijoilta, kun lehden painamisessa kohdattiin vaikeuksia.

Voittamattomien painatusvaikeuksien ja paperipulan vuoksi viivästyy *Omin käsin* -lehden numeroiden ilmestyminen viikko- jopa kuukausimäärin, joten ajankohtaisten asioiden käsittely valitettavasti aina on kovin myöhästynyttä lehdessämme. Mutta syyn ymmärtäen lukijat ja vuositilaaajat eivät tämän johdosta moittine toimitusta eikä kustantajaa, vaan osoittanevat jatkuvaa kärsivällisyyttä tässä, kuten kaikissa muissakin nykyajan hankaluuksissa. (OK 2/43, 16.)

Heikkisen tutkimuksessa sivutaan myös itsehoidollisia syitä käsityöhön eli käsityötä terapeuttisena tekemisenä (Heikkinen 1997, 59–61). Tämä käy ilmi sota-aikana merkittäväksi syyksi käsitöiden tekemiseen. Vuonna 1941 *Omin käsin* tarjosi suurta kirjontatyötä rauhoittamaan hermoja ja tyyntyttämään sodan vaivaamaa mieltä. *Yksitoikkoinen käsityö ei rasita, mutta vie ajatukset pois huolista.* (Suuri kirjontatyö rauhoittaa hermoja OK 02/1941, 6–7.) Eija Vähälä kirjoittaa käsityön saavan aikaan suorastaan elämäniloa. Psykkisesti käsityö auttaa aktivoimaan tekijänsä ajatustoimintaa ja antaa virikkeitä. Lisäksi itsensä ilmaiseminen nostaa nautinnon kautta itsetuntoa ja kasvattaa psyykkisiä voimavaroja. Mielihyvän vahvistava vaikutus toimintaan ja käsityöprosessin aikainen psyykinen työ ovat keinoja saavuttaa mielensisäistä tasapainoa, sekä parantaa elämänlaatua ja -iloa. (Vähälä 1999, 119.)

Käsityö ei ollut siis ainoastaan materiaallinen selviämiskeino, vaan myös psyykinen. Sen tekemisessä arvostettiin estetiikkaa, ja käsityö tarjosi keinon eskapismiin ankeissa oloissa. Vaikka vuonna 1939 keskityttiin valmistamaan käsityönä sotilaille varusteita ja lämpimiä vaatteita puutteenalaisille, haluttiin muistuttaa taidekäsityön kulttuuriarvosta. Sen merkitys on niin suuri, että se kestää odottaa pahimman kiireen. *Mutta kaikilla*

käsityötaitoisilla naisilla ja tällä lehdellä on myös vaalittavana taidekäsityö, ja se on niin tärkeä kulttuuriarvo, ettei ole lupakaan unohtaa sitä. (Emme unohda taidekäsitöitä OK 5/1939, 6-7.) *Omin käsin* -lehdessä pidettiin pulavuosien aikana hyvin esillä myös taideteollisuutta ja nostettiin esiin tekijöitä ja töitä. Sen merkitys on varmasti ollut tärkeä, paitsi taideteollisuuden jatkuvuudelle, myös lukijoiden kauneuden kaipuulle.

Sodan, pulan ja moninaisten kärsimysten ja vastoinkäymisten jälkeen ja kestäessä on ihmisissä syntynyt pohjaton kauneuden kaipuu. Se ei saa tyydytystään yksinomaan taide- näyttelyissä ja teattereissa, vaan se kohdistuu myös jokapäiväiseen ympäristöön. Tahdotaan harmaaseen huolien täyttämään arkipäivään saada kauneutta ja viihtyisyyttä luomalla tai hankkimalla kotiin sopusointuisia, silmäähiveleviä arkiesineitä. (Vaikeuksista huolimatta OK 4/1946)

6.3. Käsityön iloa

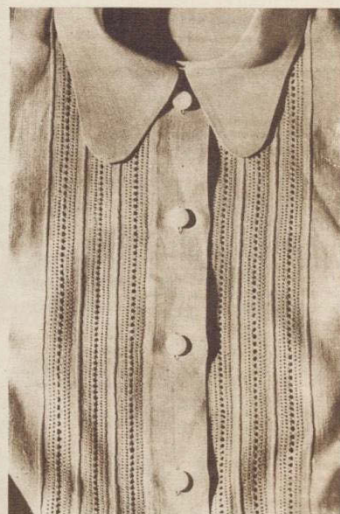
Suhtautuminen käsityöhön pula-ajalla oli monimuotoista. Toisaalta se oli pakon sanelemaa ja toisaalta se toi iloa arkeen. Käsityöstä tuli välttämätöntä kaikille, sillä oli opeteltava tekemään itse, mitä ei enää saanut ostettua. Esimerkiksi korjausompelu ja vaatehuolto ovat tästä hyvä esimerkki. Lehden ohjeissa vaalittiin hauraita ja arvokkaita sukkaa viimeiseen asti ja tarjottiin työläitä vinkkejä sukkiin suojelemiseen. Oli pakko naurettavuuksiin saakka varjella sukkaa kulumiselta, sillä niitä ei ollut juuri saatavilla. Korjausompelua ja sen ennakointia on varmasti riittänyt loputtomiin. Kuitenkin ohjeita oli myös koristeelliseen parsimiseen kirjonnin keinoin. Parsimisessa sanottiin tarvittavan sisun lisäksi mielikuvitusta. Näin välttämättömästä arjen työstä saattoi tulla iloa tuottava käsityö, jossa saa toteuttaa itseään ja luoda jotain kaunista. Samoin vanhasta uutta luodessa oli käsityön tekeminen hauskaa ja luovaa. *Vanhan korjauksessa on oma viehätyksensä, vaikka se usein vaatiikin enemmän kärsivällisyyttä kuin uuden valmistaminen*, todettiin käsityöohjeessa, jossa tarjottiin malleja vanhan puvun uudistamiseen yhdistämällä eri vaatteita ja kirjomalla sillalangalla. (Paula Maisniemi: Vanhasta puvusta uusi ja entistä ehompi OK 03/1945, 14–15).

Kuva 36. Jopa korvikehuopikkaat haluttiin koristella nauhoilla ja päällikeompelulla. (Kaunis lahja kotiin tahi kylään OK 04/1942, 8-9.) Kuvassa hienostunut turkistakkinen nainen vetää saappaita ylleen. Kuva välittää arvokkaan kuvan korvikehuopikkaista asetelman ja käsityön avulla. Korvikehuopikkaatkin voivat tuottaa suurta iloa.

Käsityön merkityksiä Heikkisen (1997) tutkimuksen mukaan koettiin olevan hyödyn lisäksi myös tekemisen ilo ja viihtyvyyden lisääminen. Muita kuin taloudellisia merkityksiä käsityöhön analysoi esimerkiksi Kojonkoski-Rännäli (1995) tutkimuksessaan *Ajatuksia käsissämme*. Tutkimuksesta käy ilmi käsityön merkitys kehittymisen kannalta, eikä niinkään

taloudelliset syyt. Käsityö eli käsillä tekeminen on ihmisen perusintentio ja tapa olla olemassa. Siihen on luonnostaan tarve. Konkreettinen tekeminen on olennainen tiedonhankinnan muoto. Käsityön tuote on tekijänsä näköinen, se on persoonallinen ja oma. Näin käsityö edistää omakuvan muodostumista ja hyvää itsetuntoa. (Kojonkoski-Rännäli 1995, 123–124).

▲ Yksinkertaiset pakotetut reikä- ja laakao-veistävät
läyttävät koko puseron edustan.
◀ Kävely-puvun kanssa pidettäväksi soveltuu parhaiten
yksinkertainen paitapusero. Hyvin yhteen sopiva yhdi-
telmä on pellavapusero kotikutoisesta kankaasta valmistetun
kävely-puvun kanssa.
▼ Puseron etuosaan on ommeltu säännöllisten välimatkojen
päähen koriko-ompelekkia ja punosistoreikiä.

Kuva 37. Ohjeessa on kirjonta- ja reikäompele-
mal-
leja kotikutoisesta pellavasta
valmistettujen paitojen
koristeluun. (Koruompeleja
pellavapuseroita OK
02/1944, 24–25.) Kuvassa on
itsevarma ja kaunis nainen,
joka katsoo tulevaisuuteen
turvallisin mielin. Paita oli
suunniteltu kestämään
vuosikausien käytön, joten
pukeutumishuolia kuvassa
esiintyvän itsevarman naisen
ei tarvinnut miettiä. Kuva
välitti lukijoille ajatuksen,
että käsityöstä saa olla ylpeä.
Tällä tavoin oma käden jälki

saattoi edistää hyvää itsetuntoa. Oikealla oli lehdelle ominaiseen tapaan erittäin selkeästi kuvattu kirjonnin kauniit yksityiskohdat. Ohjeessa sanottiin paitapuseromallin olevan aikaa kestävä ja reikäompeleiden yksinkertaisen tyylikäs koristelutapa.

Tarve tehdä persoonallista käsityötä ei hävinnyt pula-aikana. Se käy ilmi esimerkiksi *Omin käsin* -lehden pula-ajan käsityöohjeista, joista löytyy runsaasti ohjeita vaatteiden koristeluun, tehden vaatteet siten persoonallisemmaksi ja kauniiksi. Erityisesti kirjonta oli suosittu koristelutapa. Aikasalo kertoo tutkimuksessaan, että *Kotiliedessä* kirjonta esiintyi arvokkaassa valossa. Sitä pidettiin ylellisen käsityön leimana vaatteessa. Sitä ei pidetty turhamaisena koreiluna, sillä se välitti kuvaa ahkeruudesta ja taitavuudesta. Kirjotuissa vaatteissa sai reilusti näkyä oma käden jälki. (Aikasalo 2000, 247.) Omasta käsityöstä sai olla ylpeä. *Ja pää pystyy vain, vaikka ihastuttava röyhelö leukasi alla onkin entinen alushameen pitsi. Kadehtien sitä kuitenkin muut katselevat ja kekseliäisyyttäsi salaa ihailevat* (Irja Teerisuo: Minkälainen somiste sopii vanhaan pukuumme OK 01/1945, 28–29).

Kauneuden kaipuulle annettiin myös vastinetta entisten aikojen käsityöohjeiden muodossa. Lehdessä esiteltiin toisinaan käsitöitä, joihin ei välttämättä ollut lainkaan materiaalia saatavilla. Ohjeita esiteltiin kuitenkin tulevien aikojen varalle, jolloin lukijat saattoivat haaveilla valoisammasta tulevaisuudesta. *Useitten lukijoitten pyynnöstä esitetään linoleumipainanta, vaikkakaan se ei juuri nyt ole ajankohtainen. Harva lienee tilaisuudessa saamaan tähän työhön tarvittavia kirjapainovärejä.* (Käsinpainanta linoleumilaatan avulla OK 02/1947, 8-10.) Vuonna 1947 lehdessä oli malleja koristeellisiin yöpaitoihin. Jos kuitenkaan kangasta ei ollut riittävästi, kehoitettiin tekemään harjoitustilkku tai nenäliina parempia aikoja odotellessa. (Liinavaatesomistelu OK 2/1947, 24–25.)

Ylipäätään jo käsityölehden ohjeiden pelkkä lukeminen on varmasti tuonut iloa ja toivoa selviämisestä. Lehden ohjeista syntyy mielikuva, että vaatteita voidaan loihtia vaikkamistä materiaalinhiukkasista ja pukeutumispulmaan löytyy monenlaisia ratkaisuja. Joke Hermes kuvaa naistenlehtien hyödyllistä merkitystä lukijalle osuvasti. Hermesin tutkimuksessa käy ilmi, että käytännöllinen apu mitä naistenlehti tarjoaa, on ennen

kaikkea haaveilua. Hermesin mukaan on lähes merkityksetöntä, käytetäänkö itse ohjetta vai ei. Se tarjoaa ihannekuvan naisesta, joka on taloudellinen, käytännöllinen ja järkevä, ja ennen kaikkea naisesta, jolla on taito selvitä. (Hermes 1995, 39.)

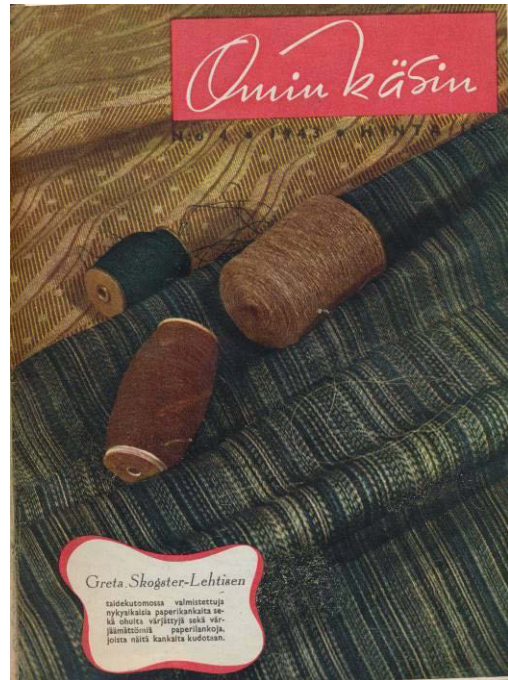
6.4. Paperi-innovaatioita

Korvikkeiden käytössä ja kankaankudonnan saralla löydettiin uusia tapoja kiertää materiaalipula. Lehdessä haastateltiin tekstiilitaiteilija Greta Skogster-Lehtistä ja kehuttiin sisukasta työskentelyä uusien raaka-aineiden ja kankaansidontatapojen keksimiseksi. *Vaikka mitään ei ole, niin sittenkin on vain tehtävä töitä*, Skogster-Lehtinen totesi. Pakko ajaa kekseliäisyyteen ja rajat synnyttävät luovia ratkaisuja. (OK 4/1943, 3.)

Kuva 38. Greta Skogster-Lehtisen kauniita ja taidokkaita paperikankaita arvostettiin selvästikin, sillä kankaat olivat päässeet kansikuvaan asti. (OK 4/1943.) Kankaat oli aseteltu laskostetusti niin, että niiden himmeä kiilto ja kaunis kuvio pääsivät esille.

Greta Skogster-Lehtinen suunnitteli myös vuonna 1942 seinätekstiilin, joka oli voipaperista, tuohesta ja värjäämättömästä paperilangasta kudottu tapetti. Tapetti tilattiin ravintola Kestikievarin sisustukseen, ja siitä tuli pula-ajan tekstiilipulan symboli.

Suomalaiset paperikudonnaiset ovat kansainvälisesti tunnettuja. Teoksessa *Paper textiles* Christina Leitner selvittää paperitekstiilien valmistusta eri kulttuureissa. Euroopassa paperin käyttö tekstiilimateriaalin korvikkeena teollisuudessa alkoi jo 1800-luvun puolivälissä ja yleistyi sota-aikana. Leitner kertoo Saksassa suhtautumisen paperikorvikkeisiin olleen hyvin negatiivista valtion propagandasta huolimatta. Paperikorvikkeisiin turvauduttiin ensimmäisen maailmansodan aikana, jolloin teollisuus oli vielä kovin kehittymätön. Valtio pyrki mainostamaan paperituotteita osoituksena saksalaisesta tehokkaasta teollisuudesta, ja tuotteita kehitettiin käytettävyyden

parantamiseksi. Toisen maailmansodan aikana jouduttiin jälleen turvautumaan korvikkeisiin. Negatiivisen mielikuvan hälventämiseksi valtio yritti vaihtaa termin paperilangasta selluloosalangaksi. Saksalaiset eivät kuitenkaan olleet korvikkeista mielissään, ja heti kun ulkomaiset kankaat olivat taas saatavilla, heitettiin paperikangas-tuotteet pois tai poltettiin ikävien sotamuistojen vuoksi. (Leitner 2005, 31–33.) Leitner kertoo Suomen tilanteen olleen toisenlainen. Ensinnäkin Suomessa käytettiin korvikkeita pidemmän aikaa, pitkälle 1950-luvun lopulle. Lisäksi Suomessa paperilangan käyttöä kehitettiin pidemmälle ja monipuolisemmin. Saksassa paperilangan käyttö kaventui ainoastaan teollisuuden massatuotantoon, kun taas Suomessa paperilankaa käyttivät myös tekstiilitaiteilijat, mikä mahdollisti paperilangan luovan ja esteettisen käytön. Tunnetut tekstiilitaiteilijat ja -suunnittelijat nostivat paperituotteiden arvoa ja kauneutta. Korvikkeet eivät olleet niinkään ikävä sotamuisto, kuten Saksassa, vaan osoitus suomalaisten sinnikkyudesta ja itsenäisyydestä. Suomessakin kyllä lopulta luovuttiin paperilangan käytöstä, kun muita materiaaleja oli taas saatavilla. (Leitner 2005, 36.)

Fernström esittelee tutkimuksessaan syitä, miksi paperikudonnaisistaan tunnettu Dora Jung luopui paperin käytöstä materiaalipulan helpotuttua. Vaikka Dora Jung menestyi paperilangan avulla, sen kutominen oli työlästä. Materiaali oli raskas kutoa ja damastikuvioiden oli oltava isoja ja yksinkertaisia. Lisäksi värinkestävyys oli huono. Työlään kutomisen vuoksi kudonnaiset olivat kalliita. Loppujen lopuksi vaikka kuinka pula-aikana yritettiin välittää positiivista kuvaa korvikkeista ja saada niistä parhaat puolet esiin, haluttiin saada käyttöön entisajan materiaalit ja niiden mahdollisuudet. (Fernström 2011, 141.)

Myöhemmin paperikudonnaiset palasivat tuotantoon designtuotteina. Suomessa alettiin taas arvostaa paperitekstiilejä 1980-luvulla. Sen seurauksena paperitekstiilit saivat kansainvälistä tunnustusta, ja niiden suosio on ollut suuri useita vuosia. (Leitner 2005, 36.)

Pula-ajan paperikorviketuotteet eivät siis olleet ainoastaan väliaikaisia, vaan osa niistä jäi elämään uusina keksintöinä. Esimerkiksi paperisista pyyheliinoista kehittyi talouspaperi ja kangasnäiliinon paperikorvike on todettu helpommaksi ja hygieenisemmäksi vaihtoehdoksi. (Kallioniemi 2006, 74–75.) Myös pula-aikana keksittyjä paperintuotannon käytäntöjä jäi käyttöön. Suomalaisen paperin kierrätys uusiopaperituotteeksi on hyvä esimerkki pula-aikana vakiintuneesta käytännöstä. Uusiopaperin tuottaminen on laajentunut ja siitä on tullut osa monien tuotteiden imagoa. (Niemelä 2010, 81.)

6.5. Kotimaisuus

Pellavaisten ja villaisten kotikutoisten kankaiden arvostus nousi, ja niiden käyttöön kannustettiin vahvasti esimerkiksi seuraavaan tapaan: *Kotipellava on kokonaan valloittanut naisten sydämet, antaen oman tyylikkään leimansa niin katukuvulle kuin hiljaiseen maaseutu ympäristöönkin ja sopeutuen erinomaisesti omatekoisen olkihatun ja kopisevien puukenkien pariin.* (Kotoisia ja kansallisia, olkoot ensi kesän asusteemme OK 2/1946, 11.) Aikasalo kertoo, että ulkomaisten tuotteiden uutuudenviehätyksen vastapainoksi oli herännyt tahto puolustaa kotimaisia materiaaleja. Jo 1930-luvulla ymmärrettiin kotimaisen tuotannon merkitys maan taloudelliselle kehitykselle. Aikasalon aineistossa eli *Kotiliedessä* kehuttiin kotimaisten puuvilla- ja villatehtaiden tuotteiden olevan tunnustettuja ulkomailla ja kyseenalaistettiin ulkomaisten kankaiden oston välttämättömyys. *Kotiliedessä* kehuttiin monella tapaa kotimaista laatua. 1940-luvulla kotimaisten kankaiden käyttöä perusteltiin ennen kaikkea isänmaallisuudella. Laatua ei tarvinnut enää korostaa, sillä ulkomaisia tuotteita ei olisi ollut edes saatavilla. Aikasalon mukaan tämä vuosikymmen oli poikkeuksellinen siitä, että mainonnassa vedottiin isänmaallisuuteen ja suomalaisuuteen, mitä ei ole tapahtunut muina vuosikymmeninä. (Aikasalo 2000, 174–176.) Kankaankudonnan arvostuksen nousuun liittyi myös kansallisuusaate. Kotimaisten materiaalien käyttö oli isänmaallista ja kunniallista sekä osoitus siitä, että suomalaiset pärjäävät itsenäisesti. Kotikutoisten kankaiden valmistusta ja käyttöä monesti perusteltiin kansallisuusaatteella.

Koskennurmi-Sivonen (2002) kuvaa tutkimuksessaan käsin kudotun villakankaan monipuolista roolia kansallishenkisenä, välttämättömänä ja toisaalta muodikkaana materiaalina. Suomalaisissa muotilehdissä tuli esiin muodin seuraamisen ongelma pularaikana, varsinkin kun vuonna 1947 Dior esitteli runsaita helmoja vaativan New lookin, ja se sai paljon suosiota ja huomiota maailmalla. Kukaan muotitietoinen nainen ei voinut välttyä sen vaikutukselta. Siispä ongelmaan etsittiin kotikutoista ratkaisua. Koskennurmi-Sivonen kuvaa erittäin osuvasti ilmiötä seuraavasti: ”Ajatus suomalaisesta villasta ja käsin kudotusta kankaasta ei siis ollut uusi, mutta tullakseen hyväksytyksi muotikankaana sen merkitys oli kirjoitettava uudelleen *muotina*.” (Koskennurmi-Sivonen 2002, 50.) Myös Virrankoski kertoo käsin kudottujen kankaiden suosion olleen huipussaan 1940-luvun muodissa. (Virrankoski 1994, 151).

Vuosina 1945–1950 muotinäytösten kirjoituksissa oli enemmänkin poikkeus, jos niissä ei käsitelty käsin kudottujen kankaiden käyttöä. Villakankaita käytettiin niin urheiluasuissa kuin iltapuvuissakin, mutta morsiuspukuihin etsittiin edelleen mieluummin silkkiä kuin villaa. Kirjoituksissa vakuuteltiin käsin kudottujen kankaiden ylivertaisuudesta. (Koskennurmi-Sivonen 2002, 50). Myös *Omin käsin* esitteli muotinäytösten myötä kotimaisia villakankaita.

Kuva 39. Kotikutoisesta kankaasta näyttävä iltapuku. (OK 1/47, 15.) Kuvan kangas on Liisa Suvannon valmistama ja puku Riitta Immosen suunnittelema. Puvun poimutettu helma laskeutuu kauniisti ja malli nostaa hameen helmaa elegantisti esitellen hyvää laskeutuvuutta ja kotimaisen villakankaan sopivuutta jopa iltapukuun. Kuvassa on herkkyyttä ja eleganssia liitettynä kotimaisuuteen. Kuva on Marttayhdistyksen muotinäytöksestä.

Omin käsin rohkaisi kotikutoisten kankaiden käyttöön. Lehti tarjosi kaavoja naisten mekkoihin, jotka olivat uusimman muodin mukaisesti leveähelmaisia ja sopivat nimenomaan kotikutoisista kankaista valmistettavaksi (Omatekoinenkin villapukumme voi seurata uusimpia linjoja OK 1/1949, 32–33.) Artikkelissa *Oikeilla jäljillä* kerrottiin

kotikutoisten asujen valmistuksesta muodinmukaisesti ja niiden läpilyömisestä suurelle yleisölle muodistamisen avulla. Asut koristeltiin kirjonnalla ja Kalevala-korujen avulla. Asu oli siis varsin kotimainen ja siten isänmaallinenkin. Nimimerkki *Viiva* eli Linda Eerikäinen toivoi kansallisen perinteen suosion jatkuvan muotiin mukautumisen avulla. (Oikeilla jäljillä, OK 1/1949, 19.) Koskennurmi-Sivonen tuo esiin, että käsin kudotuista kankaista valmistettuja pukuja pidettiin esillä laajasti erilaisissa lehdissä, sillä kotimaiset tuotteet olivat välttämättömiä pulan vuoksi. *Omin käsin* oli kuitenkin kotikutoisten kankaiden suurin puolestapuhuja. Epäilemättä tähän on vaikuttanut paitsi päätoimittaja Tyyne-Kerttu Virkin suuri kiinnostus kudontaa kohtaan, myös liiketoimet eli Virkin toinen työ Vokki Oy:n johtajana. (Koskennurmi-Sivonen 2002, 96.)

Vuonna 1952 *Omin käsin* -lehdessä julkaistiin kudonta- ja pukumalleja kesämeikkoihin. Kankaat on kudottu puuvillasta ja pellavasta. Kuvan malleissa on pyritty kansalliseen tunnelmaan. Ohjeessa korostettiin kankaiden kotikudonnan merkitystä yksilöllisen ja omintakeisen pukeutumisen mahdollistajana. Mallin ja ompelun oli oltava oikea. Kotikutoinen kangas vaati ensiluokkaisen suunnittelijan ja ompelijan, jotta kangas pääsi oikeuksiinsa. Innoittajana malleihin toimivat *entisajan kansannaisen suuret saavutukset*. Mallit yhdistivät hyvin kansainvälisen muodinmukaiset leveät helmat ja kapean vyötärön kansallishenkiseen kuviointiin. Mallit hymyilevät itsevarmoissa asennoissa ilmentäen vahvan naisen kuvaa eli pukujen innoittajaa.

Kuva 40. Kuvissa esiintyvät kansallishenkiset puvut on kudottu Helsingin Käsityönopettajaopiston kutoimakoulussa, ja ovat oppilaiden ompelemia. (Kutoisinko uuden kesäpuvun OK 01/1952, 17.) Teksti on Kaarina Tuokkolan kirjoittama ja kuvat ovat Tuovi Nousiaisen, joka on tunnettu taitavana valokuvaajana.

Kuva 41. Värillinen aukeama pukumalleista koko perheelle kotikutoisesta pellavasta. Kotikutoista kesäkangasta kaikille ja pukukaavoja, jotka soveltuvat pellavaan (OK 2/1943, 20–21).

Vuoden 1943 toisessa numerossa oli värillisessä aukeamassa piirretty lapsiperhe ja tauolle käyviä heinätyöläisiä luonnollisenvärisissä pellavapuvuissa. Aukeamalla oli myös ruudutusmalli puuvillakankaasta, joka sopisi pellavan kanssa, sekä sopiva ristipistomalli lastenvaatteiden koristeeksi. Tekstissä kehuttiin kotikutoisen karkean pellavan olevan ihanteellista kesäkäyttöön, sillä se kestää kovankin käytön ja pesun. Ester Perheentupa oli suunnitellut kudontamallin ja ilmeisesti myös pukumallit pellavaiseen vaatetuskankaaseen. Perheentuvan mukaan karkea ja uutena jäykkä pellavakangas ei sopinut mihin tahansa pukumalleihin vaan ainoastaan materiaalin ominaisuudet huomioon ottaviin malleihin. *Kauneimmalta tämä kotikutoinen kangas näyttää jos puvussa on yksinkertainen kuosi ja mahdollisimman vähän paksuja ja jäykistäviä saumoja* (Kotikutoista kesäkangasta kaikille ja pukukaavoja, jotka soveltuvat pellavaan OK 2/1943, 20–21). Jo ohjeen valitseminen väriaukeamalle kertoo sen merkittävydestä. *Omin käsien* -lehdessä on värillisiä sivuja vain muutama. Kuva selvästi pyrkii luomaan vaikutelmaa siitä, että kotikutoiset pellavavaatteet sopivat kaikille; naisille, miehille ja lapsille sekä maalle että kaupunkiin. Kuvan vasemmalla puolella on selvästi kaupunkilainen hyvin pukeutunut perhe ja oikealla on työtä tekevä maalaisperhe. Pellavavaatteet sopivat sekä työntekoon että parempiin tilaisuuksiin. Kuva edisti kotimaisten tuotteiden

arvostusta ja suorastaan velvoitti jokaista suomalaista suosimaan kotimaista, iästä, sukupuolesta ja luokasta riippumatta.

6.6. Pula-aika opetti

Pula-aika toi mukanaan arvostusta kankaankudonnan taidolle laajasti. Se pysäytti hetkeksi nopean kehityksen, jossa käsityö korvattiin tehdastyöllä. Ulkomaiset tehdastuotteet saivat osakseen runsaasti uutuudenviehätystä ja ihailua, sen sijaan käsityön arvostus laski. Itse sana *kotikutoinen* on saanut suomen kielessä negatiivisen kaiun, siitä tulee usein mieleen heikko laatu. *Ennen sotaa oltiin melko paljon valmiin vaatteen varassa, ja silloin sanottiin, ei naisen ompelutaidollakaan ole niin suurta merkitystä kuin nyt* (OK 2/1948, 23). Pula-aikana käsityötaidot pääsivät taas laajan yleisön arvostamiksi.

Samoin käsin kudotut kankaat olivat toisaalta keino selvitä materiaalipulasta, toisaalta keino seurata kansainvälistä huippumuotia. Toisaalta kotikudonta vahvisti itsenäisten mutta sodan runtelemien suomalaisten kansallistunnetta. Omavaraisuus oli suuresti ihailtua ja oli tärkeää osoittaa pärjäävänsä itse. Pellava soveltui paremmin suomalaisuuden ylistämiseen, kun taas villakankaat soveltuivat kansainvälisen huippumuodin seuraamiseen. Kotikudonta jatkui vahvana vielä pitkälle 1950-luvulle ja jätti oman jälkensä nykyiseenkin kudontaan. Myös kudontamateriaali eli kotimainen villa on edelleenkin kehuttua laadultaan.

Kuva 42. Mainoksessa lapsi sanoo isälle ”Laskehan isä, kuinka paljon äiti on säästänyt, kun hän on ommellut ihan kaikki itse!” Lapset ovat ylpeitä äidistään, ja isä katsoo hyväksyvästi. Äiti on tyytyväinen. Kotiompelua ihannoitiin taloudellisuuden vuoksi. (OK 3/1951, 32.)

Aikasalo (2000, 186) tutkimassa *Kotiliedessä* valmisvaatteiden mainonta lisääntyi 1930-luvulla ja kotivalmistus väheni. Kehitys muuttui pula-ajan jälkeen. 1950- ja 1960-luvulla kotiompelusta tuli aivan erityisen suosittua. Pula-aikana hiipumassa ollut ompelutaito sai uutta nostetta, kun jokaisen oli opeteltava korjaamaan vaatteitaan. Opittuja taitoja arvostettiin ja haluttiin ylläpitää.

Jo pula-aikana osattiin katsoa tulevaisuuteen ja pakon aiheuttamien innovaatioiden hyödyllisyyteen pidemmällä tähtäimellä. *Toivottavasti tämä pulakausi panee kotikudonnan alalla keksimään ja kehittelemään sellaistaakin, jolla tulee olemaan pysyvä merkitys vielä sittenkin, kun nykyiset puutteet ja rajoitukset ovat poissa ja aika palaa tälläkin alalla entisille raiteilleen.* (Kun oikein loppujen lopuista kudottiin kävelypukukangas. OK 01/1945, 8-11). On hämmästyttävää, kuinka jo aikalaiset ovat nähneet materiaalipulan positiivisen vaikutuksen suomalaiselle käsityölle. Aino Hausmann kiinnitti huomiota siihen, kuinka erilaisten materiaalien käyttö opetti tarkoituksenmukaisiin työtappoihin.

Pula-aikana olemme saaneet käsitellä niin monenlaisista raaka-aineista valmistettuja kankaita ja oppineet ymmärtämään, että kukin kangaslaatu vaatii oman käsittelynsä. Karkeasyiseen kankaaseen suunnitellaan erilainen työtapa kuin hienosyiseen. Luja ja tiivis kangas koristellaan erilailla kuin löyhä ja harvakudoksinen. Silla ja pellava saavat kukin arvonsa mukaisen koristelun. (Aino Hausmann: Liinavaatteitten koristelusta ja nimikoimisesta OK 03/1949.)

Laila Karttunen totesi vuonna 1948 teoksessa *Kehräten, kutoen ja ommellen* kuinka ennen sotavuosia hyväksi koetut kotimaiset materiaalit yritettiin syrjäyttää tekokuituisilla ja ulkomaisilla tuotteilla, *mutta pula-ajan ansiosta ovat ne jälleen päässeet kunnia-asemaan, niiden tarkoituksenmukaisuutta ja yhä monipuolisempaa käyttöä on näin jouduttu nyt entistä enemmän kokeilemaan ja kehittämään. Omin käsin* -lehdessäkin esiintynyt käsityöntekijä Laila Karttunen jopa kiitteli pula-ajan vaikutuksia, jonka vuoksi kotimaiset materiaalit ovat taas runsaassa käytössä ja niiden kauneus on arvostettua laajemmin. (Karttunen 1948, 3.) Pula-ajan vaikutus suomalaiseen käsityöhön on yllättävän syvä. Se on varmasti yksi syy siihen, miksi kädentaidot ovat edelleen hyvin arvostettuja suomalaisessa kulttuurissa.

7 Pohdinta

Niinkin poikkeuksellisen ajan kuin pula-ajan käsitöiden tutkiminen on ollut hyvin antoisaa ja tarjonnut yllättäviä näkökulmia käsityöhön. Käsityön avulla selvittiin monella tapaa. Ohjeilla, neuvoilla ja vinkeillä *Omin käsin* -lehti toi esiin lukuisia ratkaisuja pukeutumispulmaan. Jo pelkkä lehden selailu synnytti mielikuvan, että vaatteita voidaan taikoa vaikka mistä materiaalin tähteistä. Materiaalipula pakotti esiin luovuuden, jonka avulla selvittiin. Lehdessä pidettiin yllä käsityön iloa ja kauneutta. Esimerkiksi parsimisessa sanottiin tarvittavan sisun lisäksi mielikuvitusta. Välttämätönkin arjen työ saattoi olla iloa tuottava käsityö, jonka avulla voi toteuttaa itseään ja luoda jotain kaunista jokapäiväiseen elämään. Vaikka käytettiin mitä vain materiaaleja sattui kotoa löytymään, silti kiinnitettiin huomiota taitavaan ja hyvin sommiteltuun käsityöhön. Lisäksi käsityön tekemisen positiivinen vaikutus psyykkisiin voimavaroihin tunnettiin ja lehdessä kannustettiin esimerkiksi kirjontatyöhön hermojen rauhoittamiseksi.

Materiaalipula pysäytti hetkeksi kehityksen, joka suosi tehdastuotantoa käsityön sijaan. Pula-aikana vanhat käsityötaidot pääsivät taas arvoonsa ja omavaraisuus oli laajan yleisön ihailema tavoite. Esimerkiksi kirjontaa ei pidetty turhamaisena koreiluna, sillä se välitti kuvaa ahkeruudesta ja taitavuudesta. Omasta käsityöstä sai olla ylpeä. Pula-aika opetti arvokkaita käsityötaitoja ja niiden arvostusta. Tämä näkyi varsinkin kankaankudonnan kohdalla. *Omin käsin* -lehdessä ylistettiin suuresti kotimaista itse kasvatettua ja käsiteltyä pellavaa sekä omien lampaiden karstattua villaa, joista sitten kehrättiin langat ja kudottiin kankaat vaatteisiin ja kodin tarpeisiin. Kotimaisten materiaalien käyttö ja vanhojen käsityötaitojen ylläpito oli isänmaallista ja kunniallista sekä osoitus siitä, että suomalaiset pärjäävät itsenäisesti. Tämä arvostus on jättänyt jälkensä suomalaiseen käsityöhön. Myös taitava korvikkeiden käyttö on kantanut hedelmää. Suomalaiset paperikudonnaiset ovat nykyään kansainvälisesti menestyneitä designtuotteita.

Pula-ajan käsityö näyttäytyy siis hyvin monimuotoisena ilmiönä tutkimuksessani, sillä aineistona olleen lehden sisältökin on monipuolinen. *Omin käsin* -lehti osoittautui hedelmälliseksi aineistoksi tutkimukselleni, sillä sen painotus on arkisten käsitöiden

lisäksi taidekäsityössä ja muodissa. Tässä kohdin tutkimukseni poikkeaa keskeisistä lähteistäni, kuten Aikasalon (2000) ja Koskennurmi-Sivosen (2002) tutkimuksista. Aikasalon tutkiman *Kotilieden* painotus oli arjen kotitöissä ja pukeutumisessa. Lehdessä käsiteltiin arkihuolia mittavasti, kun taas Koskennurmi-Sivosen (2002) mukaan muotilehdet eivät juuri käsitelleet pula-ajan vaatetuspulmia. Enemmänkin muotisivut olivat paremmasta ajasta haaveilua varten, kun taas *Kotilieden* kirjoittajat eläytyivät lukijoiden arkeen. *Omin käsin* -lehdessä suhtautuminen materiaalipulaan tuntuu olevan koko skaala näiden väliltä ja lisäksi vielä taideteollisuuden näkökulma.

Aikasalon ja Koskennurmi-Sivosen tutkimuksissa on kummassakin hyvin laaja aikarajaus. Aikasalo kuvaa naisten pukeutumista *Kotilieden* mukaan 1920-luvulta 1960-luvulle ja Koskennurmi-Sivonen salonkimuodin esiintymistä lehdistössä vuosina 1945–1985. Laaja aikaväli tuo paljon vertailukohtia ja paljastaa eroja eri aikakausina. Oma tutkimukseni taas keskittyy ainoastaan vuosiin 1938–1952, joten vertailu muihin aikakausiin olisi varmasti hyvä jatkotutkimuksen kohde. Myös aikalaisten haastattelu, siinä määrin kuin se on vielä mahdollista, syventäisi tutkimusta pula-ajan käsitöistä uudelle tasolle.

Tässä tutkimuksessa aineistona oli yksi käsityölehti yhtenä aikakautena, ja sen perusteellinen tutkiminen mahdollisti keskittymisen juuri pula-ajan käsitöihin monipuolisesti. Menetelmänä käsityöohjeiden taulukointi ja luokittelu oli työläs, mutta antoisa. Perusteellinen työ antoi hyvän pohjan analysoinnille. Valitsin tutkittavaksi vain käsityöohjeet, joissa näkyy tekstiilipulan vaikutus, joten aikakauden käsityön esittely ei ole kattava. Rajauksen avulla pystyin kuitenkin keskittymään juuri materiaalipulan vaikuttamiin käsitöihin, ja aineistooni kertyikin 327 käsityöohjetta. Todennäköisesti vähempikin määrä olisi riittänyt, esimerkiksi vain joka toisen vuosikerran käsityöohjeiden analysoiminen. Jokaisen vuosikerran analysoimisen etuna oli eri vuosikertojen vertailun toteutuminen kattavasti. Loppujen lopuksi vertailu ei minusta ollut tutkimuksen mielenkiintoisin anti, mutta se antoi kokonaiskuvan ilmiöstä ajallisesti.

Itse tutkimusprosessista on mainittava sen pitkäkestoisuudesta ja sen mahdollisista vaikutuksista. Prosessi on ollut monivuotinen, sillä olen aloittanut tutkimaan aihetta jo

kandidaatin tutkielmassani. Lisäksi välissä on ollut usean kuukauden taukoja. Se on ollut sekä etu että haitta. Toisinaan on ollut haastavaa nähdä aineisto taas uudella tavalla ja saada siitä enemmän irti, eikä vain toistaa samaa. Tästä syystä tutkimuksen kokonaisuus ei ole välttämättä täysin yhtenäinen. Toisinaan taas tutkimukseni aiemmat vaiheet ovat auttaneet näkemään laajempia kokonaisuuksia ja löytämään hedelmällistä tutkimuskirjallisuutta. Parhaimmillaan olen onnistunut rakentamaan aiemman tutkimukseni ja lähdekirjallisuuden pohjalta uusia oivalluksia ja kiteyttämään olennaisia asioita, eli on tapahtunut tiedon kumuloitumista.

Tutkimusprosessin aikana olen pohtinut ja verrannut paljon 1940-luvun pula-ajan käsitöitä nykyiseen kierrätysbuumiin käsitöissä. Vertailukohde on oivallinen apuväline oman tutkimukseni pohtimiseen ja ehdottomasti mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe. Usean vuoden tutkimusprosessin ajan olen syventänyt vertailun avulla näkökulmaani käsityöhön kumpanakin aikakautena. Vanhojen materiaalien käyttö antaa aiheita pohtia esimerkiksi estetiikkaa, laatua, käsityötä ja motivaatiota. Nykyajan tuunausohjeet saattavat olla aivan samanlaisia kuin pula-ajan käsityöohjeet, vain perustelut ovat erilaisia. Pula-aikana vanhan materiaalin käyttö oli pakon sanelemaa, sillä uutta ei ollut saatavilla. Se oli selviytymiskeino. Pintapuolisesti ilmiö näyttää aivan samanlaiselta, mutta motiivit ovat kaukana toisistaan. Tämän vuoksi vertailu toimii antoisana välineenä tutkimustulosteni pohdinnassa.

Tärkeä nykyinen vaikuttaja kierrätysideologian takana on William McDonough'n ja Michael Braungartin teos *Cradle to Cradle* (2009). Ideologia kiteytyy teoksen nimessä "kehdosta kehtoon" tavanomaisen "kehdosta hautaan" -ajattelun sijaan. Se tarkoittaa tavaran kiertokulun jatkumista aina uuteen alkuun. Jätteestä tulee raaka-ainetta. William McDonough ja Michael Braungart lanseerasivat termin *upcycle*. *Upcycling* merkitsee vanhan uudistamista, eli se on yksi kierrätyksen muoto. Hyödytön materiaali muunnetaan uuteen muotoon, jolla on parempi laatu tai suurempi arvo. Esimerkiksi suunnittelija Hella Hernberg valmistaa vanhoista kankaista Bol-lamppuja, myös mittatilauksena asiakkaan omista kankaista. Kiertokulun ajatus on tässä hyvin konkreettinen. Ajatuksena on, että asiakas voi esimerkiksi vanhoista ja kuluneista

perintölakanoista teettää tämän arvokkaan ja laadukkaan designlampun. (Hella Hernbergin www-sivusto 2012.)

Muotoilukäsitteiden sanakirja määrittää kierrätysdesignin seuraavasti:

Kierrätysdesignissa on kysymys tuotteista, joiden raaka-aineena on jättemateriaali. Perinteisten designtuotteiden tavoin kierrätysdesign tähtää laatuun, käytettävyyteen ja pitkäikäisyyteen. Lähtökohtana uusien esineiden suunnittelulle on jättemateriaalin ominaisuudet ja muotokieli. Prosessi on perinteisestä muotoiluprosessista poiketen materiaali-lähtöistä. Kierrätysmateriaaleista valmistetut tuotteet näyttävät designilta eivätkä jätteeltä, vaikka niiden materiaalit etsitään kierrätyskeskuksista ja kaatopaikoilta. Tuotteet ovat ideologisia sisältäen viestin niin jätteen muodostumisesta kuin viestin siitä, että innovoimalla voidaan ongelmia myös ratkaista. Jätteen käyttö designtuotteiden materiaaleina ei kuitenkaan takaa automaattisesti niiden ympäristöystävällisyyttä, sillä tuotteet aiheuttavat ympäristövaikutuksia koko elinkaarensa aikana niin valmistuksessa, käytössä kuin hävittämisessä. (Suomen käsityön museon muotoilukäsitteiden sanakirja 2010.)

Vanhojen materiaalien innovatiivinen käyttö on sama keino kuin pula-ajalla mutta toisenlaiseen ongelmaan. Pula-ajalla materiaalia ei ollut, nykyään sitä on liikaa. Ongelma on siis suorastaan päinvastainen, mutta ratkaisu on sama.

Sekä pula-aikana että nykyään käsityön tekemisen merkitys ei ole kuitenkaan ainoastaan taloudellinen tai ekologinen. Myös pula-aikana vanhan muokkaamista uudeksi kuvattiin viihdyttäväksi ajankäytöksi, sekä uudistettuja tuotteita esteettisiksi. Persoonallisuutta haluttiin tuoda esiin vaikka sitten parsimisessa. Käsityön tekeminen tarjosi iloa, ja sen vaikutus oli terapeuttinen. Nykyään perusteluina kierrätysmateriaalien käyttöön korostuvat ekologisuuden lisäksi persoonallisen jäljen aikaansaaminen käsityön avulla.

Käsillä tekemisen tarve on tullut yhä näkyvämmäksi, sillä harva nykyään saa tyydyttää tätä tarvetta työelämässä. Ekotaiteilija Raija Puukko toteaaakin kierrätysjärjestämisen olevan hyvä vastapaino kiireiselle työelämälle. Teoksessaan *Ekodeko, sisusta kierrättäen* Puukko analysoi hyvin kierrätystrendiä. Puukon mukaan käsitys luksuksesta on muuttunut tavarasta elämykseksi. Itse tehty esine on kokemus itselle ja muille, jonka merkitys ei häviä hetkessä. (Puukko 2011, 10–11.) Käsillä tekemisen kautta esine

koetaan omaksi, ja esteettiset arvot löytyvät jostain aivan muualta kuin uudesta, koskemattomasta ja tehdastuotannosta. Kierrätysmateriaalien estetiikkaa on käsityön ja persoonallisuuden näkyminen. Käsillä tekemisen lisäksi ihmiset kaipaavat nykyään historiaa ja tarinoita. On kyllästytty sieluttomiin tehdastuotteisiin, joita on jokaisella. Sen sijaan kaivataan esineitä ja vaatteita, joilla on jokin tarina ja aiempi elämä. Urbanissa yhteiskunnassa harvalla enää on perintöesineitä. Tarinalliset esineet antavat jatkuvuuden ja turvallisuuden tunnetta. Raija Puukko esittää ekosisustuksen tarjoavan jopa sisäisen rauhan.

Käytetty materiaali asettaa käsityölle rajat, jotka synnyttävät luovuutta. Materiaalin ehdoilla voidaan lähtökohdasta päätyä johonkin aivan toisenlaiseen. Uudenlaiset innovaatiot syntyvät kierrätysmateriaalin inspiroimasta uudesta käyttötarkoituksesta. Oma kädenjälki näkyy kunnostetuissa vanhoissa esineissä, ja luovuutta saa käyttää kehittelemällä täysin uusia käyttötarkoituksia esineille. Puukon tunnuslause *Niukkuuden rikkaus on käsiesi ulottuvilla* kiteyttää mielestäni hienosti kierrätyskäsityön idean. (Puukko 2011, 10–11.)

Niukkuuden rikkaudesta ja käsitöiden tarinallisuudesta kertoo myös aiheeni herättämä yllättävän suuri kiinnostus tapaamissani ihmisissä. Pula-ajan kokeneet muistelevat omia kokemuksiaan, keski-ikäiset kertovat vanhempiensa tapoja tai kertomuksia pula-ajalta ja nuoret myös vanhemmiltaan tai isovanhemmiltaan kuulemaansa. Muistojen sävy on aina hyvin lämmin vaikeasta ajasta huolimatta.

Maaria Linko käsittelee artikkelissaan naisten käsityöelämyksiä ja muistoja. Käsityöelämykset usein liittyvän suvun perinteisiin, jossa äiti tai isoäiti opettaa tyttärelle käsityötaitoja ja sen arvostusta. Nykyinenkin käsityöharrastus saatetaan usein liittää menneiden sukupolvien käsityön tekemisen jatkumoon. (Linko 1997, 49.) Käsityömuistot kertovat elämäntilanteista ja historiasta. Sen tekeminen on elämys ja muisto sen aikaisesta elämästä. Linko kertoo artikkelissaan eräästä käsityömuistosta, joka kuvaa mielestäni upeasti materiaalipulan rikkautta. Muistossa nainen valmisti ryijyn jätelangoista. Rakentaessaan työtä saatavilla olevista materiaaleista, hän myös kävi läpi

oman elämänsä vaiheita, niin hyviä kuin huonoja. Ryijy, kuten elämäkin, oli rakennettava kulloinkin saatavilla olleista aineksista. Lopputulos oli iloinen yllätys, jonka hän hyväksyi, kuten oman elämänsäkin. (Linko 1997, 50.) Monissa käsityömuistoissa korostuivat käsityön tekemisestä koettu yhteinen ilo, kodin turvallinen tunnelma ja yksinkertaisista asioista nauttiminen. Heikkoakaan taloudellista tilannetta ei muistettu katkeruudella, vaan ihailtiin sitä kekseliäisyyttä millä selvittiin ja saatiin kauneutta niukkuudenkin keskelle. (Mt. 52.)

Ihmiset selvästi kaipaavat nyky-yhteiskunnassa ajan patinaa, tarinallisuutta ja vihreitä arvoja elämäänsä konkreettisesti. Ihmiset haluavat kokemuksellisuutta alituisen kulutuksen sijaan. Ilmiöön liittyy myös käsityön suosion kasvu. Taustalla on juuri kokemusten ja käsillä tekemisen tarve, joka on painettu alas kulutusyhteiskunnassa. Kierrätysmateriaalien käyttö on hyvin moniulotteinen ja monikäsitteinen ilmiö, joka ehdottomasti on hedelmällinen monenlaiseen tutkimukseen, monena eri aikakautena. Käsillä tekeminen ja rajojen synnyttämä luovuus tekevät ilmiöstä kiehtovan.

Lähteet

Aineisto:

Omin käsin. Vuosikerrat 1939–1952. Helsinki: Yhtyneet kuvalehdet.

Kirjallisuus:

- Aikasalo, P. 2000. Seuratkaamme järkevää ja terveellistä muotia. Naisten pukeutumisihanteet ja vaatevalinnat 1920-luvulta 1960-luvun lopulle. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi.
- Anttila, P. 2008. Omin käsin -lehti. Suomalaisen käsityötaidon suunnanantaja. Teoksessa Uutela, S-L. (toim.) Taitoa tarvitaan. Kutsumukselle uskollinen elämäntyö. Käsityöneuvos Tyyne-Kerttu Virkki 1907–2000. Helsinki: Tyyne-Kerttu Virkki -säätio, 29–45.
- Autio, S.; Katajala-Peltomaa, S. & Vuolanto, V. 2001. Historioitsijan arki & tutkimuksen prosessi. Tampere: Vastapaino.
- Boncamper, I. 1994. Tekstiilioppi. Kuituraaka-aineet. Hämeenlinna: Wetterhoffin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos.
- Emaus, T. 2003. Naisten pukeutuminen Suomessa vuosien 1941–1949 välisenä aikana Omin käsin -lehden mukaan. Taideteollinen korkeakoulu. Muotoilun osasto. Tekstiilitaide. Lopputyö.
- Fernström, P. 2011. Dora Jungin pula-ajan sisustuskäsityksiä ja paperilankatekstiilejä. Teoksessa: Kärnä-Behm, J. (toim.) Sisustuskirja. Tutkimuksellisia avauksia. Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 28. Helsingin yliopisto, 131–143.
- Haataja, L. 1987. Jälleenrakentava Suomi. Teoksessa S. Zetterberg (päätoim.) Suomen historian pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 735–845.
- Haltia, M. 1952. Eteläkarjalainen marttatoiminta 1899–1952. Helsinki: Marttapiiriliitto ry

- Heikkinen, A. 1986. Pula-ajan tekstiilisäännöstely ja tekstiilit 1939–49. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Käsityönopettajan koulutuslinja. Tekstiiliopin syventävien opintojen tutkielma.
- Heikkinen, A. 1996. Menneisyyttä rakentamassa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Heikkinen, K. 1997. Käsityöt naisten arjessa: kulttuuriantropologinen tutkimus pohjoiskarjalaisten naisten käsityön tekemisestä. Helsinki: Akatiimi.
- Hella Hernbergin www-sivusto. 2012. Luettu 8.3.2012. Saatavissa: <http://www.hellahernberg.com>
- Henriksson, A. 1946. Kankaankudonnan oppikirja. Helsinki: Otava.
- Henriksson, K. & Kastari, P-L. Kun politiikka muuttuu historiankirjoitukseksi. Lähihistorian haaste. 2001. Teoksessa Autio, S.; Katajala-Peltomaa, S. & Vuolanto, V. (toim.) Historioitsijan arki & tutkimuksen prosessi. Tampere: Vastapaino, 131–141.
- Hermes, J. 1995. Reading Women's Magazines. An Analysis of Everyday Media Use. Cambridge: Polity.
- Jaatinen, S. 2004. Kortilla korviketta. Säännöstelyä ja selviytymistä pula-ajan Suomessa. Helsinki: Multikustannus.
- Jermo, A. 1975. Kun kansa eli kortilla. Reportaasi lähimenneisyydestä. Helsinki: Otava.
- Kalela, J. 2000. Historiantutkimus ja historia. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallioniemi, J. 2006. Sotavuosien konsteja ja korvikkeita. Raisio: Vähäheikkilän Kustannus
- Karttunen, L. 1948. Kehräten, kutoen ja ommellen. Hämeenlinna: Naiskotiteollisuusopisto
- Kinnunen, T. Ennakkositoumuksista ymmärtämiseen. Naishistorian ulottuvuudet. 2001. Teoksessa Autio, S.; Katajala-Peltomaa, S. & Vuolanto, V. (toim.) Historioitsijan arki & tutkimuksen prosessi. Tampere: Vastapaino, 49–68.
- Kojonkoski-Rännäli, S. 1995. Ajatus käsissämme. Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 109.

- Korvenmaa, P. 2009. Taide & Teollisuus. Johdatus suomalaisen muotoilun historiaan. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B 88. Helsinki.
- Koskelainen, L. 1999. Marttaa ja vähän Mariaakin. Keuruu: Otava.
- Koskennurmi-Sivonen, R. 2002. Salonkimuoti lehdistössä. Atelier Riitta Immonen kuvissa ja teksteissä 1945–1985. Hamina: Akatiimi.
- Koskennurmi-Sivonen, R. 2006. Kuva-analyysi (visuaalisen kulttuurin analyysi). Viitattu 11.4.2012. <http://www.helsinki.fi/~rkosken/kuva-analyysi.pdf>
- Kouri, P.; Pyysalo, H.; Vallinheimo, V.; Tarvajärvi, H. & Vällä, R. (toim.) 1960. Fredrika Wetterhoffin kotiteollisuusopisto 1885–1960. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Oy.
- Kruskopf, E. 1989. Suomen taideteollisuus: suomalaisen muotoilun vaihteita. Porvoo: WSOY
- Kukkamäki, H. 2003. 1940-luvun pula-aika pukeutumisen näkökulmasta. Käsityötieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Kurimo, V. Vaatetusalan ainesoppi. 1955. Helsinki: Otava.
- Laine, A. 1987. Suomi sodassa. Teoksessa S. Zetterberg (päätoim.) Suomen historian pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 705–712.
- Laitinen, A. 2010. Käsityötä, kotiteollisuutta ja sosiaalihuoltoa. Työtupa Aunuksessa 1941–1944. Käsityötieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Lausala, T. 2008. Aunuksen työtuvat. Teoksessa Uutela, S-L. (toim.) Taitoa tarvitaan. Kutsumukselle uskollinen elämäntyö. Käsityöneuvos Tyyne-Kerttu Virkki 1907–2000. Helsinki: Tyyne-Kerttu Virkki -säätio, 23–29.
- Lehtonen, J. 1982. Kaupungistuva kansankulttuuri. Pukeutuminen ja etiketti. Teoksessa Tommila, P., Reitala, A. & Kallio, V. (toim.) Suomen kulttuurihistoria III. Itsenäisyyden aika. Porvoo: WSOY, 593–626.
- Leitner, C. 2005. Paper textiles. Lontoo: A & C Black.
- Linko, M. 1997. Naisten käsityöelämukset ja muistot. Teoksessa Svinhufvud, L. (toim.) Käsityö viestinä. Jyväskylä: Suomen käsityön museo, 47–61.

- Malmberg, R. 1991. Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa P. Tommila (päätoim.) Suomen lehdistön historia 8. Aikakauslehdistön historia. Kuopio: Kustannuskiila, 107–291.
- Maunula, L. 1982. Taideteollisuus. Jälleenrakennustyön nousu ja voima. Teoksessa Tommila, P., Reitala, A. & Kallio, V. (toim.) Suomen kulttuurihistoria III. Itsenäisyyden aika. Porvoo: WSOY, 479–481.
- McDonough, W. & Braungart, M. 2009. Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things. London : Vintage Books.
- Niemelä, M. 2010. Kestävää muotoilua mallintamassa. Helsinki: Aalto-yliopisto, taideteollinen korkeakoulu.
- Ohanwe, T. 1993. Järjestönaiset huolenpitäjinä koti- ja sotarintamalla. Teoksessa Raitis, R. ja Haavio-Mannila, E. (toim.) Naisten aseet. Suomalaisen naisena talvi- ja jatkosodassa. Porvoo: WSOY, 131–159.
- Olki, M. 1953. Uusia riepumattoja. Porvoo: WSOY.
- Pihkala, E. 2002. Kansanhuollon aikaan. Teoksessa Haataja, L. (toim.) Suomi 85. Itsenäisyyden puolustajat kotirintamalla. Helsinki: Weilin+Göös, 84–99.
- Puukko, R. 2011. Ekodeko. Sisusta kierrättäen. Jyväskylä : Atena.
- Rose, G. 2007. Visual methodologies. An introduction to the interpretation of visual materials Lontoo: Sage.
- Räikkönen, T. 1993. Laskisoosia ilman läskiä ja sitruunasoodalla ohukaisia - Kotirintaman monitaitureiden elämää. Teoksessa Raitis, R. ja Haavio-Mannila, E. (toim.) Naisten aseet. Suomalaisen naisena talvi- ja jatkosodassa. Porvoo: WSOY, 160–200.
- Saarinen, A. 2004. Tekstiilitilanne pulavuosina 1940–1949. Aikalaisten muistoja selviytymiskeinoista. Käsityötieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Salo, Eeva. 1990. Pellavailmiö. Näyttely Suomen kotiteollisuusmuseossa 8.6.-16.9.1990. Suomen kotiteollisuusmuseon julkaisuja 8. Jyväskylä.
- Salo, M. 2005. Muodin ikuistajat. Muotivalokuvaus Suomessa. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

- Salovaara, K. 1977. Säännöstellen selvittiin. Kansanhuoltoa 1939–1949. Helsinki: Kauppiaitten kustannus.
- Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- Sihvola, K. 1999. Paperi pula-ajan korvikemateriaalina. Käsityötieteen pro gradu - tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Suomen käsityön museon muotoilukäsitteiden sanakirja. 2010. Luettu 8.3.2012.
<http://www.avoinmuseo.fi/craftmuseum/muotoilusanat/sana.php?sana=kierratysdesign>
- Talve, I. 1990. Suomen kansankulttuuri. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Utrio, M. & Utrio, U. 1994. Pois pula, pois puute. Kun kansa selviytyi. Helsinki: Tammi.
- Uutela S-L. 2008. Taitoa tarvitaan. Kutsumukselle uskollinen elämäntyö. Käsityöneuvos Tyyne-Kerttu Virkki 1907–2000. Helsinki: Tyyne-Kerttu Virkki -säätio.
- Virrankoski, P. 1994. Käsitöistä leivän lisää. Suomen ansiokotiteollisuus 1865–1944. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Vähälä, E. Käsityöstä elämäniloa. 1999. Teoksessa Raunio, A-M. & Seitamaa-Hakkarainen (toim.) Liitteitä - Attachments. Kirjoituksia käsityötieteestä. Kuopio: Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia, 119–133.

Liitteet

LIITE 1: Taulukko Omin käsin -lehdessä esiintyvistä pula-ajan käsityöohjeista vuosina 1938–1952.				
Lehti	Sivu	Otsikko	Kuvaus	Luokittelu
1/1938	3	Villa on suloista tammikuussa	Neuleohjeita mm. kääpiötöppöseen isovarvasta varten, jotta välttyään parsimiselta	Korjausompelu ja vaatehuolto
1/1938	8-9	Nyt on riepumaton malleja	Malleja räsymattoihin.	Vanhasta uutta
1/1938	10	Säikeistä saa edullisesti sieviä pyyhkeitä.	Ohje siitä, miten säikeistä saa pyyhkeitä koristelemalla kirjonnain keinoin	Vanhasta uutta
2/1938	12	Myös tahdon turvata vaatteeni	Neuvoja vaatteiden hoitoon ja ohje pukupussin tekemiseen.	Korjausompelu ja vaatehuolto
3/1938	3	Riepumatot kaunistuvat yhä	Malleja räsymattoihin.	Vanhasta uutta
05/1939	10-11	Lasten lämmin.	Kummikerhoissa tehtävien käsitöiden ohjeita. Käsityöt ovat mm. mekko sukanvarsista, virkattu päähine, jonka sisusta sukanvarsista valmistettu, miesten alushousuista valmistetut lasten alushousut. Puretun villalangan oikaiseminen.	Vanhasta uutta
1940	5	Musta satiiniesiliina.	Ohje mustan satiiniesiliinan tekoon, ohjeissa mainitaan että kankaaksi käy myös vanha takin vuori, satiinialushame tai muu sopiva kangaspalane ja kirjailuun vanhat eriväriset langanpätkätkin.	Vanhasta uutta
1940	8	Suomenlahden saaristolaisen kuvioneulemalleja.	Neulontaohjeita saaristolaisneuleisiin. Ohjeistuksessa mainitaan, että niihin sopi käyttää kotikehruisia, luonnonvärisiä lampaanvillalankoja ja ennen kaikkea langantähteitä.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
1940	11	Kotitekoiset teräkkäät.	Ohje teräkkäisiin lähetettäväksi sotilaille saappaiden sisään. Mainitaan 'syylinkien' saannin vaikeutuneen villanpuutteen vuoksi.	Korvikemateriaalit
1940	22-23	Arvokkaita käsinpainettuja kankaita.	Ohje kankaiden painamiseen käsin. Kankaiksi kelpaa vanhat ja kotikutoisetkin kankaat.	Vanhasta uutta
1940	26-27	Pitsinpätkiä, kankaanpaloja ja jäännöslankoja.	Ohje pitsireunaisten pikkuliinon tekemiseen. Materiaalina voidaan käyttää pieniä kangastilkkuja ja vanhojen pöytäliinon ehjiä kohtia.	Vähäinen materiaalmäärä
1940	32-33	Kaulus on kasvoille kaunis kehys.	Ohjeita kirjailtuihin kauluksiin. Kaulukset ovat halpa tapa koristaa vanhaa arkipukua.	Vähäinen materiaalmäärä
1940	34-35	Vöitä ja koruja nahanpalasista	Ohjeita pieniin nahkatöihin. Töihin kelpaavat jäännöspalat.	Vähäinen materiaalmäärä
1940	36	Lämmin kaulaliina - melkein ilmaiseksi.	Ohje kaulaliinan valmistamiseen vanhasta kuluneesta samettipuserosta.	Vanhasta uutta
1940	36-37	Hyvästi 'golffarit' minä saan puseropuvun!	Artikkeli poikien vaatemuodista ja ohje kuluneesta miesten puvusta tehtävään pojan pukuun.	Vanhasta uutta
1940	38-39	Sotilaanvyö ja turkistossut. Kaksi hauskaa joululahjaa.	Ohje sotilaanvyön tekemiseen matkustavalle sotilaille ja vanhoista turkiskauluksesta tai puuhkasta tehtäviin tossuihin.	Vanhasta uutta

1940	48-49	Kyllä tarkka keinot keksii!	Ohjeita vanhojen rikkinäisten vaatteiden uudistamiseen: sukan kantapäiden koristeellinen parsiminen, villahousut vanhoista sukanvarsista ja neulekangaspalojen hyödyntäminen esimerkiksi alusvaatekerrastoon.	Korjausompelu ja vaatehuolto
1940	48-49	Kyllä tarkka keinot keksii!	Ohjeita vanhojen rikkinäisten vaatteiden uudistamiseen: sukan kantapäiden koristeellinen parsiminen, villahousut vanhoista sukanvarsista ja neulekangaspalojen hyödyntäminen esimerkiksi alusvaatekerrastoon.	Vanhasta uutta
1940	51	Yöpukulaukku säästää pesua.	Ohje yöpukulaukun tekemiseen. Kielletään työn olevan kankaan tuhlausta sillä perusteella että se säästää pesuja ja että siihen riittää pienikin kangastilkku.	Korjausompelu ja vaatehuolto
1940	56	Lavansaarelaisten villaneuleiden lämmintä väri-iloa	Neulemallit villapuseroon ja tossuihin, jotka ovat valmistettu erilaisista langantähteistä.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1941	9-10	Idi Lindholm: Pakko opettaa tekemään tyhjästään!	Ohjeet pannumyssyjen tekoon vähäisistä materiaaleista. Käytettyjä materiaaleja ovat säkkikangas, nahkapalaset, langantähteet ja kangastilkut.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1941	24-25	Taiteellista loistoa arkisiinkin asusteihin.	Ohjeita esiliinan ja kauluksen kirjomiseen.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1941	34-35	Muitakin kuin pimennysverhoja.	Verhomalleja esimerkkeinä. Johdannossa vakuutetaan että esimerkeissä on saatu kaunis vaikutelma huolimatta materiaalin vähyydestä. Verhoihin on lisätty ja yhdistetty erilaisia halpoja puuvillakankaita.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1941	6-7	Suuri kirjontatyö rauhoittaa hermoja	Kirjontamalleja enimmäkseen kotikutoisiin pellavaliinoin.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1941	8-9	Kaksi pientä liinaa tai pikku neliöistä yhdistetty iso liina	Ohje pieniin kirjottuihin kotikutoisiin pellavaliinoin.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1941	12	Vuode - joka kodin pahin pulma	Ohje peiton helppoon ja nopeaan tikkaukseen, sekä kudontamallit kaksinkerroin kudottuun lakanaan ja tyyntyyn. Sopii tehtäväksi langantähteistä, eikä materiaalia mene turhaan saumoihin.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1941	16-17	Siebenbürgeniläistä 'kirjoitusta'	Ohjeet unkarilaiseen kirjontaan. Kirjonta voidaan tehdä kotikutoiseen pellavaan tai vanhaan jauhosäkkiin.	Vanhasta uutta
02/1941	18-19	Ester Ax-Tokkola: Raidallisia pellavaliinoja ja seinävaate 'täkänä'	Kudontamalleja pellavaliinoin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1941	26-27	Koukulla, neulalla ja siveltimellä	Ohjeita koristeellisiin asusteisiin, mm. käytännöllinen puvun irtoetus, johon tarvitaan vain pieni jäännöspala kangasta.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1941	34-35	Tarjoitinliina on erittäin sopiva lahjatyö	Ohjeet tarjoitinliinan tekoon, johon menee vain pieniä materiaalmääriä.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1941	38-39	Mitä erilaisimmat langat muuttuvat kankaiksi	Kudontamalleja pukukankaisiin, jotka ovat monivärisiä jotta niihin saa käytettyä monenlaisia langanloppuja.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

02/1941	40-41	Vanha ja ikuisesti uusi tyynymme	Malleja koristetyynyihin, mm. kotikutoisesta pyyheliinakankaan jäännöspalasesta.	Vanhasta uutta
02/1941	44	Jos meillä on tyhjiä säkkejä	Ohje säkkikankaasta tehtävään lasten kylpytakkiin	Vanhasta uutta
02/1941	46	Vähätöistä kirjontaa pikkulasten pukuihin	Kirjontamalleja lastenvaatteisiin, vaate voidaan tehdä esim. säkkikankaasta. Käteviä myös jatkopalojen saumojen peitteeksi.	Vanhasta uutta
3/1941	10-11	Lottatyöille ja sotilaspojille kylmää vastaan.	Ohjeita käsitöihin, jotka sopivat sotaoloihin: tuulenpitävä naisen liivi, kankaaiset hiihtokäsineet, asetakin alle mahtuva miehen liivi ja urheilusolmioita. Liivin lämpöeristeenä sanomalehtiä.	Korvikemateriaalit
03/1941	16-18	Liisa Erkelenz: Lampunvarjostin	Ohjeita lampunvarjostimen tekemiseen itse. Varjostinkankaiden puutteen vuoksi materiaaliksi suositellaan käytettäväksi jotain vanhaa vaatetta tai kangastilkkuja. Lisäksi varjostinta voi elävöittää kirjonnalla tai kankaanpainannalla keinoilla.	Korvikemateriaalit
03/1941	22-25	Jouluväljäläisissä valmistuu. Isät, äidit, siskot ja veikkoset, jokainen saa oman pikku pakettinsa.	Ohjeita pieniin joululahjoihin, jotka "taiotaan melkein tyhjistä". Ohjeissa on mm. kahvipannumyssi, säämiskävyö, joka on koristeltu kirjekuoriliittimillä, vanhasta miehen solmiosta tupakkapussi, kirjailtu pojansolmio villavaatteen tähteestä ja tytön esiliina.	Vanhasta uutta
03/1941	30-31	Kotimme viihtyisyys on omissa käsissämme.	Esitellään kodintekstiilejä: värjätystä paperihuovasta tehty lattiamatto, värjätystä verhoista ja villalankanukista tehty matto, seinävaate, käsinpainettu verho ja jakkaran päällinen.	Vanhasta uutta
03/1941	30-31	Kotimme viihtyisyys on omissa käsissämme.	Esitellään kodintekstiilejä: värjätystä paperihuovasta tehty lattiamatto, värjätystä verhoista ja villalankanukista tehty matto, seinävaate, käsinpainettu verho ja jakkaran päällinen.	Korvikemateriaalit
03/1941	32-33	Ilma Nieminen: Pieni oppitunti. Yhdistävät reikäompelet.	Ohjeita reikäompeleisiin. Reikäompeleet ovat hyviä koristelukeinoja kun kangasta ei ole paljon saatavilla.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1941	34-35	Nuori talous kaipaa täydennystä.	Ohjeita kodintekstiileihin, mm. patalaput pojan vanhoista housuista, tarjotinpusi pesukankaasta, vatiinalusia vanhoista virkkuutöistä, teepannujen myssiä paperihuovasta ja leipäkoriliina pellavatilukasta.	Vanhasta uutta
03/1941	34-35	Nuori talous kaipaa täydennystä.	Ohjeita kodintekstiileihin, mm. patalaput pojan vanhoista housuista, tarjotinpusi pesukankaasta, vatiinalusia vanhoista virkkuutöistä, teepannujen myssiä paperihuovasta ja leipäkoriliina pellavatilukasta.	Korvikemateriaalit
03/1941	36	Vaatehuolto: Naisen sukan terittäminen ei ole vaikeata.	Ohje rikkinaisten sukien terittämiseen.	Korjausompelu ja vaatehuolto
04/1941	19	Anja Harkko: Seinävaate tutkaimista tai rievuista.	Ohje seinävaatteen kutomiseen trikoorievuista tai kankaankudonnassa syntyvistä ylijäämistä.	Vanhasta uutta

04/1941	22-23	Maailman paras pyyhe on kotikutoinen ja pellavainen, mutta -	Ohjeita erilaisiin pyyhkeisiin: vanhoista pitsiverhoista kudottu kylpypyyhe, neulottu kylpypyyhe ja kudottu pellavapyyhe.	Vanhasta uutta
04/1941	22-23	Maailman paras pyyhe on kotikutoinen ja pellavainen, mutta -	Ohjeita erilaisiin pyyhkeisiin: vanhoista pitsiverhoista kudottu kylpypyyhe, neulottu kylpypyyhe ja kudottu pellavapyyhe.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1941	24	Kangaspuiden ääressä tarvitaan lujaa, leveää ja kiinteävyötäröistä esiliinaa.	Esiliinamalleja kankaankudontaa varten.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1941	25	Riepumattojen aineksia kertyy ihan itsestään.	Malleja räsymattoihin.	Vanhasta uutta
04/1941	26	Omatekoinen nahkavyö ja kaulakoru	Ohjeet nahkavyöhön ja kaulakoruun, tarvitaan vain pieni määrä vanhaa nahkaa ja se värjätään sopivan väriseksi.	Vähäinen materiaalmäärä
4/1941	30-33	Esteri Perheentupa: Kun langat ja rahat ovat tiukassa - opetellaan kehräämään!	Ohjeita kehräämisen aloittamiseen. Tätä vanhaa käsityötaitoa ylistetään hyödylliseksi ja taloudelliseksi.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1941	34-37	Pukujen somisteeksi käsin kirjontaa.	Kirjontamalleja koristamaan pukuja. Muodikas ja halpa tapa koristella.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1941	42-44	Onnistunut neulepuku innostaa uuteen yritykseen.	Ohjeita neulepukujen tekoon. Ohje myös uusien neulehihojen tekemiseen vanhaan kävelypukuun.	Vanhasta uutta
04/1941	45	Valkoinen pesukaulus nuoren tytön mustaan pikkupukuun.	Ohjeita kauluksien tekoon. Vähentää pesujen määrää, eikä vaadita paljoa kangasta.	Korjausompelu ja vaatehuolto
04/1941	46	Miesväen villavaatteita.	Ohjeet polvisukkien tekoon, sekä valmiisiin varapohjiin.	Korjausompelu ja vaatehuolto
1/1942	24	Kuuman pannun alle - ja kylmälle lattialle.	Askarteluohjeet paperiköysialustalle ja harvanukkaiselle vuodematolle.	Korvikemateriaalit
01/1942	26-27	Kestävää päällikeompelua, joka sopii nykyaikaan ja jota tehdään näin.	Ohjeet päällikeompeluun, johon tarvitaan vain pieniä tilkkuja ja on siten sopiva koristelukeino	Vähäinen materiaalmäärä
01/1942	31	Kukkakimppu angoralangasta villapukuun, neulepuseroon tai takin käänteeseen.	Ohje pienien lankakukkien tekemiseen pujottamalla.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1942	32-35	Suloisia neulevaatteita lapsille.	Ohjeita neulottuihin lastenvaatteisiin, sopii tehtäväksi kotikehruisista langoista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1942	36	Miehen sormikkaat.	Ohje miesten neulesormikkaisiin kotikehruisesta kaksinkertaisesta langasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

01/1942	38-39	Kutojan palsta: uusia aiheita.	Kudontamalleja Helsingin käsityöopistosta. Materiaaleina mm. vistra ja koiranvillalanka.	Korvikemateriaalit
01/1942	41-42	Vaikka villalankaa ei olekaan.	Neuleohjeet naisen villatakkiin, puseroon, palmikkosukat ja -pusero. Materiaalina voi käyttää sekoitelankoja, vanhoja purettuja villalankoja ja korvikkeita.	Vanhasta uutta
01/1942	41-42	Vaikka villalankaa ei olekaan.	Neuleohjeet naisen villatakkiin, puseroon, palmikkosukat ja -pusero. Materiaalina voi käyttää sekoitelankoja, vanhoja purettuja villalankoja ja korvikkeita.	Korvikemateriaalit
01/1942	43	Koreat kotitekoiset aamutossut.	Ohjeet koristeltuihin aamutossuihin. Materiaalina paperitehtaanhuopa ja kirjailu villalangoiin.	Korvikemateriaalit
01/1942	44-45	Pehmeitä huopa- ja nahkatilkkuja pukujen koristamiseen.	Ohjeita koristeellisten napinläpien tekemiseen vanhoista lumpuista ja tilkuista.	Vanhasta uutta
01/1942	46	Paidan parannusta.	Malli aluspaitojen kirjailuun, jolla voidaan koristella, parantaa mallia tai parsia reikiä.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1942	47	Helvi Hokkasen piirtämiä lasten pukuja tehdään tähteistä ja yhdistellään vanhoista.	Ideoita vähäisten kangasmäärien yhdistelemiseen ja liian pienien vaatteiden suurentamiseen lastenvaatteissa.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1942	3-5	Ensimmäinen suuri juhlapuku, johon ihminen puetaan vain kerran elämässään.	Ohjeita kastemekkoihin, materiaalina voi käyttää vanhaa morsiushuntua tai hienoa verhokangasta.	Vanhasta uutta
02/1942	24	Anja Harkko	Malli pikkutakkikankaan tekemiseen. Lankoja ei kulu paljon tähän työhön.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1942	24	Anja Harkko	Malli pikkutakkikankaan tekemiseen. Lankoja ei kulu paljon tähän työhön.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1942	25	Käsinkirjottuja paitapuseroita.	Kirjontamalleja puseron koristamiseen.	Vähäinen materiaalmäärä
2/1942	27	Mallitilkku, josta tuli pusero.	Kudontamalli raidalliseen puserokankaaseen.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1942	34-35	Villaa vai sillaa.	Neuleohjeet lapsen juhlatossuihin ja kahdella puikolla neulottuihin sukkiin. Materiaalina villa- tai sillalanka.	Korvikemateriaalit
02/1942	39	Säkistä ja virkatusta pitsistä.	Ohje aamiais- tai kahviliinan tekoon yhdistämällä vehnäjauhosäkkikangasta ja pitsiä.	Vanhasta uutta
02/1942	40-41	Nuorisolle reippaita urheilutakkeja.	Ohjeita nuorten pikkutakkien tekemiseen. Materiaalina voi käyttää myös ratkottuja, pestyjä ja silitettyjä vanhoja pukuja.	Vanhasta uutta
02/1942	42	Polvekenauhat koristaa lastenpukuja ja esiliinoja.	Polvekenauhoilla koristelu ei vie paljoa materiaalia ja sen avulla voi yhdistellä kankaita toisiinsa.	Vähäinen materiaalmäärä

2/1942	45	Yritetään omin neuvoin pitää kunnossa miehen ulkoasu.	Ohjeet miehen vaatteiden pesemiseen kotikonstein pesulapalveluiden puutteessa.	Korjausompelu ja vaatehuolto
03/1942	4	Vuodepeitteitä riepulangoista.	Kudontaohjeet vuodepeitteisiin, jotka valmistetaan lumpuista.	Vanhasta uutta
03/1942	22-23	Anja Harkko: Pirta pingottuu ja sukkula suihkaa.	Kudontamallit paitakankaiden tekemiseen.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1942	26-27	Vanha takki puretaan - ja siitä tulee uusi puku.	Ideoita uusiin takkeihin, jotka sopivat tehtäväksi vanhoista puretuista takeista. Suositellaan käytettäväksi kankaan nurjaa puolta.	Vanhasta uutta
03/1942	34-35	Helvi Hokkanen: Kankaasta laukku - nahasta ehkä sen tuki.	Ohjeet kolmeen erilaiseen käsilaukkuun, joihin käytetään vain vähäinen määrä vanhaa nahkaa tai jotain korviketta.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1942	39	Elina Sadeniemi: Tilkkukorista koottua.	Malleja erilaisiin tilkkutöihin valmistettaviin tuotteisiin, kuten pannumyssyihin ja vanupeitteisiin. Vanunpuutteessa käytetään selluloosavanua tai vanhoja vanuja.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1942	40	Alli Koroman rieputöitä.	Erilaisia malleja räsymattojen tekemiseen.	Vanhasta uutta
04/1942	2-3	Kukin taistelee omalla tavallaan.	Kirjoneulelapasien malleja. Sopii tehtäväksi jätelangoista. Mallien suunnittelija on tehnyt lapasia avustustyöhön.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1942	8-9	Kaunis lahja kotiin tahi kylään.	Ohjeet kylälaukun tekoon, korin vuoraamiseen, esiliinan kirjomiseen ja korvikehuopikkaiden koristeluun.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1942	8-9	Kaunis lahja kotiin tahi kylään.	Ohjeet kylälaukun tekoon, korin vuoraamiseen, esiliinan kirjomiseen ja korvikehuopikkaiden koristeluun.	Korvikemateriaalit
04/1942	23	Elina Sadeniemi: Koristeellinen sisätakki tai lyhyt hartuviitta.	Ideoita vanhasta kävelypuvusta, miehen takista tai jäännöskankaan kappaleesta valmistettavaan sisätakkiin ja sen koristeluun.	Vanhasta uutta
04/1942	23	Helmiäisnapeilla koristetut tossut!	Ohje tossujen tekemiseen ja koristeluun. Materiaalivaihtoehtoja on useita ja koristeluun voi käyttää myös vanhaa hansikasnahkaa.	Korvikemateriaalit
04/1942	26	Ester Perheentupa: Viel'ei pirtaa piiloon panna.	Kudontamallit pyyheliinaan, miesten paitakankaaseen ja pojan vuodepeitteen tekemiseen. Peitteen tekemiseen voidaan käyttää jäännöslankoja loimena ja kuteena räsyä.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1942	28-32	Uusista sekä purkulangoista monta lämmintä vaatetta.	Neuleohjeet lapsen tossuihin ja lapasiin, sekä palmikkoraitaisiin polvisukkiin, jotka voidaan valmistaa monenlaisista vanhoista vaatteista puretuista langoista.	Vanhasta uutta
04/1942	38	Pari lelua lapsille.	Ohjeet "jöröjukka" nukkeen, joka neulotaan jätelangoista, sekä tilkkupalloon, joka tehdään vanhoista tilkuista ja täytetään paperilla tai rievuilla.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1943	14-15	Kaksi liinaa	Kahden rohdinkankaisen pöytäliinan yhdistäminen kauniisti virkatulla pitsillä yhdeksi isoksi liinaksi. Muurahaisenpolkuompeleella koristelemisen.	Vanhasta uutta
01/1943	16	Samaan loimeen kudottuja takkikankaita.	Kudontamallit takkikankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1943	22	Raidoittaminen on	Malleja räsymattojen raidoittamiseen. Matot on syytä suunnitella huolella, jottei materiaalia	Vanhasta uutta

		luonnollisin tapa kuvioida vaatimattomia riepumattoja.	joudu hukkaan.	
01/1943	23	Helvi Hokkanen: "Kattilamyssyn" alla puuro ja perunat pysyvät kuumina.	Ohje kattilan päälle tehtävään suojukseen, joka eristää lämpöä. Materiaalina käytetään pellavaa ja kuviointi tehdään käsin painamalla tai vaihtoehtoisesti tilkkutyönä ja kirjonnalla. Lämpöeristeenä käytetään sanomalehtiä.	Vähäinen materiaalimäärä
01/1943	23	Helvi Hokkanen: "Kattilamyssyn" alla puuro ja perunat pysyvät kuumina.	Ohje kattilan päälle tehtävään suojukseen, joka eristää lämpöä. Materiaalina käytetään pellavaa ja kuviointi tehdään käsin painamalla tai vaihtoehtoisesti tilkkutyönä ja kirjonnalla. Lämpöeristeenä käytetään sanomalehtiä.	Korvikemateriaalit
01/1943	26-29	Uusista asusteista huolimatta pisteet ja sataset jäävät kukkaroon.	Malleja kauluksien ja huivien tekoon, sekä käsineiden korjaukseen. Materiaaliksi sopivat kotoa löytyvät vanhat vaatteet tai kangaspalaset.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1943	26-29	Uusista asusteista huolimatta pisteet ja sataset jäävät kukkaroon.	Malleja kauluksien ja huivien tekoon, sekä käsineiden korjaukseen. Materiaaliksi sopivat kotoa löytyvät vanhat vaatteet tai kangaspalaset.	Vanhasta uutta
01/1943	30	Omatekoinen käsilaukku.	Kaksi ohjetta käsilaukun tekoon. Nahan lisäksi materiaalina voi vaihtoehtoisesti käyttää tiiviistä hame- tai takkikangasta, joka kovitetaan tukikankaalla.	Korvikemateriaalit
01/1943	32-35	Neulova nainen kysyy aina uusia malleja.	Neuleohjeet kaksiosaiseen neulepukuun, pitsineulepaitaan, liiviin ja kahteen neuletakkiin. Liivi voidaan neuloa kahdesta yhteen keritystä purkulangasta. Lisäksi ohje uusien sormien neulomiseen vanhoihin sormikkaisiin.	Vanhasta uutta
01/1943	32-35	Neulova nainen kysyy aina uusia malleja.	Neuleohjeet kaksiosaiseen neulepukuun, pitsineulepaitaan, liiviin ja kahteen neuletakkiin. Liivi voidaan neuloa kahdesta yhteen keritystä purkulangasta. Lisäksi ohje uusien sormien neulomiseen vanhoihin sormikkaisiin.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1943	36	Tilava käsityöpussi.	Ohje käsityöpussin ompeluun. Materiaalina voidaan käyttää vanhoja paitakankaita.	Vanhasta uutta
01/1943	36-37	Pese itse verhosi - se on huokeata	Ohje verhojen pesemiseen kotona.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1943	38	Kangaspulan torjuntaa. Tytären pusero ja pikkuveikon "essu" isän vanhasta paidasta.	Ohje tytön paidan ja pikkupojan essun tekemiseen miehen vanhasta paidasta.	Vanhasta uutta
01/1943	39	Aino Hausmann: Pannumyssy.	Malli neulotun pannumyssyn tekoon vanhoista "oudonvärisistä" jätelangoista.	Vähäinen materiaalimäärä
02/1943	4-7	Martta Taipale: "Paperikudonnaisia muistellaan varmaan joskus tulevaisuudessa sota-ajan kummallisuuksina..."	Kudontamalleja paperilangasta tehtäviin tuotteisiin, joita ovat seinävaate, laukkukankaat kaitaliinat ja lasinaluset.	Korvikemateriaalit

02/1943	14-16	Aino Hausmann: Nenäliinoja jos vaikka mistä.	Ohjeita nenäliinojen tekoon ja koristeluun. Materiaaliksi sopivat vanha pellavainen "lapsenlakana", valkoiset kangastilkut ja kaikenlaiset pienetkin määrät alusvaatekangasta, tylliä ja pitsejä.	Vanhasta uutta
02/1943	18	Oli vähän sekalaisia lankoja, joista piti tehtävän pöytäliina - ja tällainen siitä tuli!	Kudontamalli pöytäliinaan, joka on valmistettu useista erivärisistä langoista.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1943	20-21	Kotikutoista kesäkangasta kaikille ja pukukaavoja, jotka soveltuvat pellavaan.	Kudontamalli pellavapukukankaaseen ja siihen sopivat tilattavat kaavat koko perheen kesävaatteisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1943	22-23	Käsinpainettuja naisten ja lasten pusero- ja mekkokankaita.	Malleja kankaan käsin painamiseen. Ehdotetaan käytettäväksi nuhuuntuneen, epätasaisesti värjäytyneen tai tahraisen kankaan uudistamiseen.	Vanhasta uutta
2/1943	28-29	Hilla-Terttu Lyytikäinen: Nuorapohjaiset sannikkaat.	Ohje sandaalien tekoon. Pohja on manillaköyden pätkistä tai jos ei ole muuta saatavilla, niin paperiköydestä, ja hihnat pellavasta.	Korvikemateriaalit
02/1943	30-31	Kumminlahjoja pienimmille. Ruokailuliinaset "pupujussi" ja "ankka".	Ohjeet lautasenalusliinaan ja ruokalappuun. Materiaalina pyyheliinakankaan palanen tai säkkikangas ja koristelu kirjomalla tai päällikeompelulla.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1943	32	Pikkulapsen nuttu.	Neulontaohje pikkulapsen paidan tekemiseen kotikehruisista langoista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1943	33	Ohuesta paperinarusta voi virkata kesälaukun.	Ohje pikkulaukun virkkaamiseen paperinarusta.	Korvikemateriaalit
03/1943	12	Hattu syntyy harrastelijankin käsissä.	Ohje vanhan huopahatun uudistamiseen.	Vanhasta uutta
03/1943	18-19	Tilaajan toivomuksia. Ester Perheentupa: Housukankaita talveksi.	Kudontamalli housukankaisiin. Materiaalina tilaajan vähäiset varastot kotikehruista pellavalankaa, rohdinlankaa ja jolla on "vain valkoisia lampaita".	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1943	20-21	Hätä keinon keksii. Helvi Hokkanen: Vanhoista korjattuja vöitä ja käsineitä.	Ideota nahkakäsineiden ja -vöiden koristeluun ja korjaamiseen.	Korjausompelu ja vaatehuolto
03/1943	22	Vähäisistä kirjavista lankaeristä.	Neuleohjeet miehen liiviin ja naisen hihalliseen liivipaitaan. Kirjoneulemallit sopivat jätelangoista tehtäviksi.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1943	23-26	Kun kuokka joutaa käsistämme, niin silloin kohta puikot ja virkkuuneula esiin.	Neuleohjeissa mm. sillalangasta neulottu lasten vaippa ja ohjeita takkien korjaamiseen uusimalla virkkaamalla tai neulomalla miehustan tai hihat ja lisäämällä taskut.	Korvikemateriaalit
03/1943	23-26	Kun kuokka joutaa käsistämme, niin silloin kohta puikot ja virkkuuneula esiin.	Neuleohjeissa mm. sillalangasta neulottu lasten vaippa ja ohjeita takkien korjaamiseen uusimalla virkkaamalla tai neulomalla miehustan tai hihat ja lisäämällä taskut.	Vanhasta uutta

03/1943	28-29	Kaitainen, pyöreä tai nelikulmainen.	Ohjeita ja ideoita pöytäliinojen tekemiseen kotoa löytyvistä kangastilkkuista ja langanjäämistä.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1943	14-15	Meillä on valkaisenmaton aivinaloimi ja kotikehruinen aivinakude.	Kudontamalleja kotikehruisiin pellavaverhoihin, lukijan toivomuksesta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1943	25	Kullanmurun ruokalappu.	Ohje ruokalapun valmistamiseen vanhan pyyhkeen ehjästä kohdasta.	Vanhasta uutta
04/1943	26-27	"Tule hiljaa töppösissä, ettei kukaan kuule"	Ohjeita erilaisiin tossuihin, jotka valmistetaan mm. vanhoista trikoosukista leikatusta kuteesta virkkaamalla, yhdistämällä sukkiin pohjat, narusta punottuihin pohjiin tai vanhoihin kengänpohjiin ompelemalla.	Korvikemateriaalit
04/1943	30	Vanhoista lakanapitseistä patjansuojus.	Ohje vanhoista pitseistä valmistettavaan patjansuojukseen.	Vanhasta uutta
04/1943	29	Isoäidin käsityö pula-ajan aineksista.	Ideoita kylpyhuoneen maton virkkaamiseen. Paksun puuvillalangan sijaan voidaan käyttää ohutta trikookudetta, joka on leikattu vanhoista sukista ja alusvaatteista.	Vanhasta uutta
04/1943	31	Neulottu palmikkoraita.	Ohje neulottujen palmikkoraitojen tekemiseen, joita ehdotetaan jatkopaloiksi liian pieneen vaatteeseen tai kankaan puutteesta johtuvien liian monien saumojen peitteeksi.	Vanhasta uutta
04/1943	31	Neulottu palmikkoraita.	Ohje neulottujen palmikkoraitojen tekemiseen, joita ehdotetaan jatkopaloiksi liian pieneen vaatteeseen tai kankaan puutteesta johtuvien liian monien saumojen peitteeksi.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1943	32-33	Sievää ja lämmintä sillasta tai villasta.	Neulontaohjeita lastenvaatteisiin. Mm. ohje pikkulapsen nutun tekemiseen langantähteistä ja pikkutyön pyhämekon tekemiseen purkulangasta tai sillalangasta.	Vanhasta uutta
04/1943	32-33	Sievää ja lämmintä sillasta tai villasta.	Neulontaohjeita lastenvaatteisiin. Mm. ohje pikkulapsen nutun tekemiseen langantähteistä ja pikkutyön pyhämekon tekemiseen purkulangasta tai sillalangasta.	Korvikemateriaalit
04/1943	34-35	Nyt jos koskaan tarvitaan esiliinoja.	Malleja esiliinoiniin, jotka voidaan valmistaa kankaantähteistä tai vanhoista vaatteista.	Vanhasta uutta
04/1943	36	Parsimistyö ei vaadi vain sisua, mielikuvitustakin siinä tarvitaan.	Vinkkejä sukkiensa parsimiseen ja ohje lasten sukkiensa tekemiseen kuluneista miesten sukista.	Vanhasta uutta
04/1943	36	Parsimistyö ei vaadi vain sisua, mielikuvitustakin siinä tarvitaan.	Vinkkejä sukkiensa parsimiseen ja ohje lasten sukkiensa tekemiseen kuluneista miesten sukista.	Korjausompelu ja vaatehuolto
04/1943	37	Vaatteiden kauneushoitoa	Vaatteiden huoltoa höyryttämällä.	Korjausompelu ja vaatehuolto
04/1943	38-39	Villatakki purkulangasta.	Neuleohjeita kirjoneuleisiin, jotka voidaan valmistaa purkulangasta ja langantähteistä.	Vanhasta uutta
01/1944	16-19	Taiteilija sisustaa paperilla	Esittelyä Dora Jungin suunnittelemissa paperikangastuotteista.	Korvikemateriaalit

01/1944	22-23	Ester Perheentupa: Kaksi kotikutoista pukukangasta.	Kudontamalleja pukukankaisiin käsinkehrätyistä villa- ja pellavalangoista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1944	24	Anja Harkko: Kotikutoisia peitteitä vuoteeseen ja leposohvalle.	Kudontamalleja peitekankaisiin käsinkehrätyistä langoista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1944	25	Veikeitä pieniä räsynukkeja.	Ohjeet kahden erilaisen räsynuken valmistamiseen. Materiaalina voi käyttää langanpätkiä, kangastilkkuja ja nauhoja, mitä vaan kaapista sattuu löytymään. Täyte puuvanua.	Vähäinen materiaalmäärä Korvikemateriaalit
01/1944	28	Kahdenlaista lapasten vahvistusta.	Kaksi ohjetta kuluneiden tai heikosta purkulangasta valmistettujen lapasten vahvistamiseen. Keinot ovat nukittaminen ja uuden kämmenen ja peukalon sisäosan neulominen.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1944	31	Eija Sinisalo: Paitakaulus vanhasta solmiosta.	Ohje erillisen paidankauluksen valmistukseen vanhasta ratkotusta solmiosta.	Vanhasta uutta
01/1944	32-33	Ester Perheentupa: Tilaajien toivomia takki- ja kävelypukukankaita.	Kudontamalleja takkikankaisiin, jotka ovat valmistettuja erilaisista lankajäännöksistä.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1944	36	Hyvinhoidettu vaatekomero lisää vaatteiden ikää	Ohjeita koitorjuntaan vaatekaapissa. Vaatteet neuvotaan suojattavaksi sanomalehdillä, vanhoilla lakanoilla tai yöpaidoilla.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1944	38	Neulepusero sillalangasta.	Neulontaohje paitaan sillalangasta.	Korvikemateriaalit
02/1944	10-13	Tyynne-Kerttu Virkki: Olkityön elvyttäminen Aunuksessa	Esittelyä Aunuksessa tehdyistä olkitöistä ja ohjeet hattuihin, laukkuihin, mattoihin, pohjallisiin ja kudonnaisiin.	Korvikemateriaalit
02/1944	16-17	Kesäkäsineitä.	Kesäkäsineohjeita, materiaalina kalastajalanka tai sillalanka.	Korvikemateriaalit
02/1944	18-19	Poikkiraitoja vaiko kukkaiskoreutta.	Ohje kahvipöytäliinan valmistukseen kotikutoisesta pellavasta tai vanhasta pyyheliinasta ja koristeluun jätelangoilla.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1944	18-19	Poikkiraitoja vaiko kukkaiskoreutta.	Ohje kahvipöytäliinan valmistukseen kotikutoisesta pellavasta tai vanhasta pyyheliinasta ja koristeluun jätelangoilla.	Vanhasta uutta
02/1944	22	Greta Skogster-Lehtinen: Sillakankaita	Kudontamalli sillalangoista tehtävään kankaaseen.	Korvikemateriaalit
02/1944	22	Karin Vikstedt: Kevyet pikkukuviot ommellaan piristykseksi vanhaan pellavapukuun tai -puseroon.	Kirjontamalli pellavavaatteiden piristämiseksi.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1944	23	Viiva: Nauhakoristelu ja kirjonta.	Malleja siihen, miten nauhoilla ja kirjonnalla voi koristella vaatteita niin, että se peittää kuluneet kohdat ja saumat.	Korjausompelu ja vaatehuolto
02/1944	24-25	Koruommeltuja pellavapuseroita.	Kirjonta- ja reikäommelmalleja kotikutoisesta pellavasta valmistettujen paitojen koristeluun.	Vähäinen materiaalmäärä

02/1944	28	Kevyet kesäaamutossut.	Ohje kirjottuihin aamutossuihin. Materiaaleina kotikutoinen pellava ja pohja vanhoista puuvillavaatteista, pahvista ja puuvanusta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1944	28	Kevyet kesäaamutossut.	Ohje kirjottuihin aamutossuihin. Materiaaleina kotikutoinen pellava ja pohja vanhoista puuvillavaatteista, pahvista ja puuvanusta.	Korvikemateriaalit
02/1944	29	Pikkutyön paras mekko on käsinkirjottu tai tilkuista tehty.	Ohjeita pikkutyön mekkoihin, joko kotikutoisista kankaista ja koristekirjailtuna tai tilkkutyönä valmistettuna.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1944	29	Pikkutyön paras mekko on käsinkirjottu tai tilkuista tehty.	Ohjeita pikkutyön mekkoihin, joko kotikutoisista kankaista ja koristekirjailtuna tai tilkkutyönä valmistettuna.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1944	32	Lapsille neulevaatteita.	Lasten neulevaatteiden ohjeita, osaan käy sillalanka.	Korvikemateriaalit
02/1944	34-35	Omatekoiset kesäkengät	Ohje kesäkenkin valmistamiseen korkkipohjasta ja nauhoista.	Korvikemateriaalit
02/1944	39	Itäkarjalainen nainen on synnynnäinen värinkäyttävä.	Malli räsymattojen kutomiseen.	Vanhasta uutta
03/1944	9	Rauha Nuolivaara-Manninen: Tyttösemme pyhäasu.	Ohje villakangastilkuista valmistettaviin juhlaan hilkkaan, taskuun ja kauluksiin, jotka lisätään arkiasuun.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1944	13	Suojatkaamme pukumme esiliinalla	Ohje kahteen esiliinaan.	Korjausompelu ja vaatehuolto
03/1944	14-16	Kotoisista aineista - tyynyliinoja ja niiden koristelutapoja.	Ohjeita kotikutoisista kankaista valmistettujen tyynejen koristeluun.	Kotikehruiset materiaalit
03/1944	17	Ester Perheentupa: Koristeraitoja kutomalla lakanoihin ja tyynyliinoin.	Kudontamalleja tehtäväksi kotikehruisista langoista. Koristeraidat elävöittävät pintaa.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1944	18-19	Ester Ax-Tokkola: Kahviliina.	Malli kahviliinan tekoon käsinkudotusta puolipellavaisesta kankaasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1944	21	Työne-Kerttu Virkki	Ohjeet rohtimesta, trikoosta ja langanjäännöksistä valmistettuun leposohvan peitteeseen ja jäännöslangoilla nukitettu tyyne.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1944	34-36	Paula Maisniemi: Hyvät liivit - pukeutumisen A ja O.	Ohjeet alusvaatteiden tekoon. Materiaalina voidaan käyttää kotoa löytyviä kangastilkkuja. Myös kudontaohje tarkoitukseen sopivaan kankaaseen.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1944	37	Pikkupojalle puku kahdesta parista vanhoja sukia.	Ohje pikkupojan puvun valmistamiseen kahdesta vanhasta sukkaparista.	Vanhasta uutta
03/1944	38	Kevyitä kotikutoisia ikkunaverhoja.	Kudontamalleja verhoihin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1944	13	Tossuja ja käsineitä kankaasta.	Ohjeita tossujen ja käsineiden valmistamiseen. Materiaalina vanhan takin tilkut, vahvikkeena paperikangas ja koristelu kirjomalla jäännöslangoilla.	Vanhasta uutta

04/1944	13	Tossuja ja käsineitä kankaasta.	Ohjeita tossujen ja käsineiden valmistamiseen. Materiaalina vanhan takin tilkut, vahvikkeena paperikangas ja koristelu kirjomalla jäännöslangoilla.	Korvikemateriaalit
04/1944	14-15	Rauha Nuolivaara-Manninen: Esiliinoja pikkunaisille ja solmioita polvihousuisille.	Ohjeita esiliinojen valmistamiseen sillakankaasta tai vanhasta raakasilkkimekosta ja solmion valmistamiseen villakangaspalasisa. Koristelu kirjonnain tai päällikeompelun keinoin.	Korvikemateriaalit
04/1944	14-15	Rauha Nuolivaara-Manninen: Esiliinoja pikkunaisille ja solmioita polvihousuisille.	Ohjeita esiliinojen valmistamiseen sillakankaasta tai vanhasta raakasilkkimekosta ja solmion valmistamiseen villakangaspalasisa. Koristelu kirjonnain tai päällikeompelun keinoin.	Vanhasta uutta
04/1944	20-21	Vähäpätöisistäkin aineista luo taiteilija kauniita esineitä	Mallit pannumyssyyn, tyynyihin, liinaan ja ruokalappuun, jotka ovat valmistettu vähäisistä materiaaleista, mm. säkkikankaasta.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1944	22-24	Paperi ja näppäryys ratkaisee verhopulmamme	Verhomalleja pääasiassa paperikankaista.	Korvikemateriaalit
04/1944	25	Viiva: Hyviä ´virikapukuja´ vaikka ei kaksiosaisia eikä tavallisia puseropukujakaan.	Ideoita töissä käytettäviin pukuihin, mm. vanhan takin muuttaminen puvuksi.	Vanhasta uutta
04/1944	29	Eeva Tammilehto: Lämmintä talven varaksi.	Neulontaohjeita lastenvaatteisiin. Materiaalina sillavilla ja vistralanka.	Korvikemateriaalit
04/1944	32-33	Otin käyttöön koirankarvan ja vuohenvillan.	Ideoita langan kehräämiseen koirankarvasta, vuohenvillasta ja ryijylangantähteistä. Neulontaohjeet lampaanvillasta valmistettaviin sukkiin ja sormikkaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1944	34	Tytöt askartelevat joulun alla.	Ohjeet patalapun tekemiseen jäännöslangoista, pesukintaan valmistamiseen vanhasta puretusta pitsipäiväpeiton ehjistä langoista ja neulatyynyn valmistamiseen tilkuista.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1944	34	Tytöt askartelevat joulun alla.	Ohjeet patalapun tekemiseen jäännöslangoista, pesukintaan valmistamiseen vanhasta puretusta pitsipäiväpeiton ehjistä langoista ja neulatyynyn valmistamiseen tilkuista.	Vanhasta uutta
04/1944	36	Eläinystäviä lapsille.	Ohje täytetyn lelueläimen valmistamiseen. Materiaalina kangastilkut ja täytteenä paperi.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1944	36	Eläinystäviä lapsille.	Ohje täytetyn lelueläimen valmistamiseen. Materiaalina kangastilkut ja täytteenä paperi.	Korvikemateriaalit
04/1944	38	Pitkähihaisia...	Neulontaohjeet kahteen pitkähihaiseen naistenpaitaan. Toinen valmistetaan kahdesta vanhasta puretusta neulepaidasta.	Vanhasta uutta
01/1945	8-11	Ester Perheentupa: Kun oikein loppujen loppuista kudottiin kävelypukukangas.	Kudontaohjeita vaatekankaisiin, materiaalina erilaiset villalumpusekoitelangat, joiden kehräämiseen myös ohje.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1945	20-21	Lapsille, vähän kaikenikäisille	Värikuva-aukeama lapsille neulotuista pukimista. Vauvan villanuttu on uusittu virkkaamalla ja sukat tehty jäännöslangoista.	Vanhasta uutta

01/1945	27	Viiva: Ennakkoluulot heitetään pois, kun on korjauksista kyse	Malleja kuviollisten vanhojen kankaiden käyttämisestä vanhan puvun korjaamiseksi.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1945	28-29	Irja Teerisuo: Minkälainen somiste sopii vanhaan pukuumme	Malleja pitsikauluksiin ja muihin pieniin somisteihin vanhan puvun "elvyttäjäksi"	Vähäinen materiaalmäärä
01/1945	30-33	Reunavahvistuksia pakotetulla reikäompelulla.	Ohjeita ja malleja reunavahvistuksiin reikäompelein.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1945	34-35	Vauvoille lämmintä ja kaunista...	Ohjeita lasten neuleisiin. Nuttu valmistettu vanhasta kaulaliinasta, toinen nuttu virkkaamalla kokoa suurennettu, malleja kotikehruisista langoista neulottuihin nuttuihin.	Vanhasta uutta
01/1945	34-35	Vauvoille lämmintä ja kaunista...	Ohjeita lasten neuleisiin. Nuttu valmistettu vanhasta kaulaliinasta, toinen nuttu virkkaamalla kokoa suurennettu, malleja kotikehruisista langoista neulottuihin nuttuihin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1945	38-39	Sommittelupeli, joka kysyy mielikuvitusta ja kärsivällisyyttä	Ohjeita tilkkutöihin.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1945	5	Kesäinen kahvipöytä houkuttelee	Kirjontamalleja kotikutoisille pellavapöytäliinoiniin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1945	12-15	Kaisla kotiteollisuuden raaka-aineena	Ohjeita kaislatöihin. Kaislasta voidaan valmistaa mattoja, ruukunsuojuksia, ostoslaukkuja, koreja ja pannunalusia.	Korvikemateriaalit
02/1945	16-17	Uusi pusero piristää pyhänä ja arkana	Ohjeita puseron koristeluun reikäompelein, laskoksilla tai etupistokirjonnalla. Puseromalleista yksi on kotikutoinen puolipellavainen ja yksi on valmistettu vanhasta morsiuslakanasta, johon neuvottiin kirjomaan etupistokirjonnalla kuluneisuuden vuoksi.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1945	16-17	Uusi pusero piristää pyhänä ja arkana	Ohjeita puseron koristeluun reikäompelein, laskoksilla tai etupistokirjonnalla. Puseromalleista yksi on kotikutoinen puolipellavainen ja yksi on valmistettu vanhasta morsiuslakanasta, johon neuvottiin kirjomaan etupistokirjonnalla kuluneisuuden vuoksi.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1945	18	Tytön kevyt kesähilkka	Ohjeet kahteen kirjottuun hilkkaan, jotka valmistetaan pellavakankaan jäännöspaloista tai paperikankaasta. Myös ohjeet kahteen paperikankaasta valmistettavaan ostoslaukkuun.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1945	18	Tytön kevyt kesähilkka	Ohjeet kahteen kirjottuun hilkkaan, jotka valmistetaan pellavakankaan jäännöspaloista tai paperikankaasta. Myös ohjeet kahteen paperikankaasta valmistettavaan ostoslaukkuun.	Korvikemateriaalit
02/1945	20-21	Hellepäivänä ruudullisessa	Kesäpukumalleja ja ruudutusmalleja kotikutoisiin silla- ja pellavakankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

02/1945	20-21	Hellepäivänä ruudullisessa	Kesäpukumalleja ja ruudutusmalleja kotikutoisiin silla- ja pellavakankaisiin.	Korvikemateriaalit
02/1945	22-23	Räsymattoihin raitoja	Räsymattoihin väritys- kudontamalleja. Materiaalina kaikenlaiset jäännöslangat.	Vanhasta uutta
02/1945	24-25	Herkkälmeinen naisen käsi	Ohjeet käsineisiin, jotka voidaan valmistaa myös sillalangasta. Samalla sivulla malleja asusteisiin pienistä nahka- tai kangaspaloista	Vähäinen materiaalmäärä
02/1945	24-25	Herkkälmeinen naisen käsi	Ohjeet käsineisiin, jotka voidaan valmistaa myös sillalangasta. Samalla sivulla malleja asusteisiin pienistä nahka- tai kangaspaloista	Korvikemateriaalit
02/1945	20	Vilpoisa pikkupuku	Neulontaohje vauvan hellepukuun sillalangasta.	Korvikemateriaalit
02/1945	27-29	Kesä ja kengät	Erilaisia kenkämalleja. Vanhoja kangas- tai nahkapaloja yhdistetään vanhoihin puukenkäpohjiin. Sandaalimalliin tehdään paperiköysipohja ja remmit rikkiäisistä silkkisukista leikattua ja punottua nyöriä. Ohje myös puupohjan valmistamiseen itse.	Korvikemateriaalit
02/1945	29	Hauskoja muunteluesiliinoja	Jätepaloista valmistettu käytännöllinen esiliina.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1945	30-31	Joka naisen kevyt matkalaukku	Ohje matkalaukun valmistamiseen pahvista ja säkkikankaasta, rohdinkankaasta tai paperiraavelista.	Korvikemateriaalit
02/1945	32-33	Omistaisinpa neulepuvun	Perusteellinen ohje jakkupuvun valmistamiseen kotikehruisesta villalangasta neulomalla ja vanuttamalla.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1945	34	Uimarannoille	Ohjeet neulotun uimapuvun valmistamiseen sillavillalangasta ja malli rantapuvun tekemiseen vanhasta kuluneesta kesämekosta.	Korvikemateriaalit
02/1945	34	Uimarannoille	Ohjeet neulotun uimapuvun valmistamiseen sillavillalangasta ja malli rantapuvun tekemiseen vanhasta kuluneesta kesämekosta.	Vanhasta uutta
02/1945	35	Villatakki ja -liivi	Neulontaohjeet villatakkiin, liiviin käsinkehrätystä villalangasta ja takkiin, jonka materiaali on vanhasta trikoopaidasta leikattua lankaa.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1945	35	Villatakki ja -liivi	Neulontaohjeet villatakkiin, liiviin käsinkehrätystä villalangasta ja takkiin, jonka materiaali on vanhasta trikoopaidasta leikattua lankaa.	Vanhasta uutta
02/1945	36	Hyvin hoidettu sukka kestää kaksinkertaisesti	Vinkkejä sukan iän pidentämiseen. Sukan vahvistaminen uutena kulumiskohdista etupistoin. Rikkiäisiin sukkiin uudet pohjat ja kantapäät leikataan toisten sukkiin varresta. Parafiinia kulumien ehkäisemiseksi.	Korjausompelu ja vaatehuolto
02/1945	37	Käsineetkin vaativat hoitoa	Vinkkejä käsineiden huoltoon. Sormien kärkiin laitetaan vanua, nahkakäsineiden kostuttaminen joustavuuden palauttamiseksi ja parsimisvinkkejä.	Korjausompelu ja vaatehuolto
03/1945	8-13	Reikäompeleita	Kirjontaa reikäompeleen keinoin. Reikäompeleita voidaan tehdä paitsi pellavaan, myös sillaan. Ohje pitsikuviolliseen pellavaliinaan.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1945	14-15	Paula Maisniemi: Vanhasta puvusta uusi ja entistä ehompi	Malleja vanhan puvun uudistamiseen yhdistämällä eri vaatteita ja kirjomalla sillalangalla.	Vanhasta uutta

03/1945	14-15	Paula Maisniemi: Vanhasta puvusta uusi ja entistä ehempi	Malleja vanhan puvun uudistamiseen yhdistämällä eri vaatteita ja kirjomalla sillalangalla.	Korvikemateriaalit
03/1945	17	Leenan lämmin neulepuku	Neuleohje tytön kirjoneulemekkoon, joka voidaan valmistaa erivärisistä langanjäänöksistä.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1945	21	Anja ja hänen ystävänsä	Malli tytön mekkoon, joka on valmistettu vanhoista tilkuista ja langanjäänöksistä.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1945	23-26	Miehen paidan knopit, tässä varmaan opit	Tarkat ohjeet miehen paidan valmistamiseen sillakankaasta tai kotikutoisesta paitakankaasta. Kudontamalli paitakankaaseen.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1945	23-26	Miehen paidan knopit, tässä varmaan opit	Tarkat ohjeet miehen paidan valmistamiseen sillakankaasta tai kotikutoisesta paitakankaasta. Kudontamalli paitakankaaseen.	Korvikemateriaalit
03/1945	30-31	Paikkaamalla ja parsimalla vaatteet käyttökelpoisiksi	Ohjeita ja vinkkejä siistin peittopaikan tekemiseen eri materiaaleihin	Korjausompelu ja vaatehuolto
03/1945	32	Jäänösपालasista sievä esiliina	Malli lapsen esiliinaan tilkkutyönä.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1945	34	Pellava pelastaa pulasta	Kudontamalleja pellavapyyhkeisiin kotikehruisista pellavalangoista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1945	8-9	Kirjomme kauneinta kastepukua	Ohjeita kastemekkoihin, jotka voidaan valmistaa vanhasta morsius-hunnusta. Ehdotetaan lainakastepuvun tekemistä joka seurakuntaan.	Vanhasta uutta
04/1945	16	Maire Mikkola: Esiliina säkistä	Ohje esiliinaan vanhasta säkkikankaasta. Koristelu kansanomaisella ketjuvirkkauksella.	Vanhasta uutta
04/1945	17	Satu rumasta ankanpojasta	Ohje lastennuken valmistamiseen huovasta tai vanhasta nahasta	Vanhasta uutta
04/1945	22-23	Se pieni jookin, mikä on tummassa puvussasi kuin pilkkuna i:n päällä	Malli kauluksiin ja kalvosimiin.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1945	27	Villatakkeja	Ohjeet kahteen villatakkiin, toinen sillalangasta ja toinen kotikehruisesta langasta.	Korvikemateriaalit
04/1945	27	Villatakkeja	Ohjeet kahteen villatakkiin, toinen sillalangasta ja toinen kotikehruisesta langasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1945	28-29	Lämpimiä neulevaatteita	Neuleohjeita lastenvaatteisiin. Materiaalina silla- ja villalanka.	Korvikemateriaalit
01/1946	11-12	Saapasmalliset aamutossut ja mustat silkkikengät	Ohjeet kenkien valmistamiseen itse huovasta ja paperinarusta.	Korvikemateriaalit
01/1946	16-17	Käymme arvokkaissa kotikutoisissa	Työpukukankaiden malleja.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1946	18-19	Kotikutoisista kotitekoisia	Pukumalleja kotikutoisista kankaista tehtäväksi.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

01/1946	20-21	Martta Saarto: Pellavaa	Kudontamalleja pellavaliinoihin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1946	22-25	Näppärät sormet neulovat	Neulontaohjeita sillalangasta tai kotikehruisesta villalangasta	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1946	22-25	Näppärät sormet neulovat	Neulontaohjeita sillalangasta tai kotikehruisesta villalangasta	Korvikemateriaalit
01/1946	26-27	Kaisaliisa kertoo: Laitoin lasten lakkeja, kun en muuta keksinyt	Ohjeita lasten päähineisiin. Materiaaliksi kelpaa tilkku- ja lankavaraston rippeet.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1946	32-33	Anna Narinen: Nuttu nurin onni oikein	Lasten neulevaatteiden ohjeita, jotka ovat suunniteltu erittäin kestäviksi. Vaihdeettavat osat ja puolet takaavat kulutuksen tasaisuuden.	Korjausompelu ja vaatehuolto
01/1946	35-36	Miehen paita ja tuolinpäälliskangas.	Kudontaohje miehen paitakankaaseen ja tuolinpäälliskankaaseen.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1946	11	Kotoisia ja kansallisia, olkoot ensi kesän asustemme	Malleja kotikutoisesta pellavasta valmistettaviin kesävaatteisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1946	12-14	Elvi Erämetsä; Vähäisen väriksveista	Ohjeita värjäämiseen kasveilla, väriaineiden puutteessa	Korvikemateriaalit
02/1946	21	Keväällä metsään niiniä keräämään	Ohje niinimattoihin ja muihin niinikäsistöihin.	Korvikemateriaalit
02/1946	25	Pellavakankaita puvuiksi ja alusvaatteiksi	Kudontaohjeita pellavakankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1946	28-30	Neuloen lapsille vaatteita	Neuleohjeita lastenvaatteisiin. Materiaalina mm. sillalanka ja ryijylankatähteet.	Korvikemateriaalit
02/1946	28-30	Neuloen lapsille vaatteita	Neuleohjeita lastenvaatteisiin. Materiaalina mm. sillalanka ja ryijylankatähteet.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1946	34	Hilla-Terttu Kaarela: Kirjailtu kesäkenkä	Ohje kesäkenkien valmistamiseen rohdinkankaasta ja pohjaan paperikangasta ja vahvempaa kangasta.	Korvikemateriaalit
03/1946	12-13	Poimintapitsi kaunistaa pellavatyön	Kudontaohje pieneen pellavapitsiliinaan.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1946	35	Tyynyliinoja	Ohjeita tyynyliinujen ompeluun kotikutoisesta pellavasta ja kirjontaan, sekä pieniä vieraspyyhkeitä säkkikankaasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1946	8-9	Koti valaistuksella viihtyisäksi	Ohjeita lampunvarjostimien tekemiseen paperista tai kankaasta.	Korvikemateriaalit
04/1946	12-14	Kirjo kangas kauniiksi	Malleja arkivaatteiden juhlistamiseen esimerkiksi erillisellä koristekauluksilla tai iltalaukulla, joka on koristeltu paljetein	Vähäinen materiaalmäärä
04/1946	15	Kotioloissa	Kudontamalli aamutakkiin ja kotitakkiin. Lisäksi ohje kotikenkien valmistamiseen, materiaalina huopa ja korkkipohja.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

04/1946	15	Kotioloissa	Kudontamalli aamutakkiin ja kotitakkiin. Lisäksi ohje kotikenkien valmistamiseen, materiaalina huopa ja korkkipohja.	Korvikemateriaalit
04/1946	23	Pienokaisille	Ohjeet lasten kenkien valmistamiseen. Materiaalina ohut nahka tai tukeva kangas. Lisäksi malli paperikenkien koristeluun.	Korvikemateriaalit
04/1946	26	Miehen solmuke	Ohje miesten solmukkeeseen ja liian lyhyen vanhan solmion pidentämiseen. Solmukkeeseen voidaan käyttää vanhoja kuluneita solmioita.	Korvikemateriaalit
04/1946	28-29	Lanka puikolle	Neuleohjeita koko perheelle. Materiaalina mm. kotona kehrätty villalanka.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1946	30	Naisen sormikkaita	Neuleohje naisten sormikkaisiin harmaasta kotikehruisestä villalangasta tai kirjoneulesormikkaat langan loppuista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1946	31	Kirjavia raitoja	Neuleohjeita lasten kirjoneuletossuihin, -lappsiin ja -sukkiin langan loppuista. Tossuissa paperinyöripohja.	Korvikemateriaalit
04/1946	32-33	No, onkos tullut kesä nyt talven keskelle...	Ohjeita joulukoristeiden tekemiseen pienistä kangas- ja paperipalasisista. Mm. kukkia.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1947	8-11	Aino Hausmann: Pohjaompelu, kirjannon hienostunut kukka	Kirjontamalleja pohjaompeluun. Pohjaompelu ei vaadi värillisiä lankoja ja sitä voi tehdä hyvin kotikutoisesta palttinapohjaisesta pellavakankaasta.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1947	12-13	Lähdemme kävelyille	Neuleohjeita lastenvaatteisiin. Materiaalina mm. kotikehruinen villalanka.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1947	16-17	Villa- ja pellavakankaita	Kudontamalleja vaatekankaisiin. Materiaalina silla, kotikehruinen villa ja pellava.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1947	23	Liivit langasta ja kankaasta	Neuleohje sekä ompelu- ja kirjontamalli naisten liiveihin. Ommeltu liivi valmistetaan vanhasta kotikutoisesta hameesta.	Vanhasta uutta
01/1947	33	Kotikutoisesta jokaiselle jotakin	Tilattavia Sorja-kaavoja jotka sopii kotikutoisiin kankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1947	15	Valmistakaamme itse kesäpähineemme	Ohjeet neljään erilaiseen päähineeseen. Pähineeseen voidaan käyttää esim. vanhaa hametta.	Vanhasta uutta
02/1947	16-17	Nyt kesämökki kutsuu	Malleja kesämökin sisustamiseen "vähillä pisteillä". Paperikangasverhomalleja ja kudontamalli vuodepiteeseen, jonka loimena on käytetty solmittuja puuvillalangan tutkaimia ja kuteena leikattu ikkunaverhojen mallitilkkuja.	Korvikemateriaalit
02/1947	16-17	Nyt kesämökki kutsuu	Malleja kesämökin sisustamiseen "vähillä pisteillä". Paperikangasverhomalleja ja kudontamalli vuodepiteeseen, jonka loimena on käytetty solmittuja puuvillalangan tutkaimia ja kuteena leikattu ikkunaverhojen mallitilkkuja.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1947	22-23	Silmän iloksi lapsille kaunista	Ohjeita lasten vaatteiden valmistamiseen. Materiaalina mm. kotikutoinen pellavakangas ja koristelu reikäompelein.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

02/1947	24-25	Liinavaatesomistelua	Malleja koristeellisiin yöpaitoihin. Jos kangasta ei ole riittävästi, kehoitetaan tekemään harjoitustilkku tai nenäliina, parempia aikoja odotellessa.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1947	30-31	Huolella hoidettu on melkein kuin uusi	Ohjeita käsilaukkujen, jalkineiden, solmioiden ja käsineiden huoltoon ja hoitoon.	Korjausompelu ja vaatehuolto
02/1947	34	Eskon kesäpäivä	Mallit lasten päähineeseen ja ristipistoin koristeltuun pellavapukuun.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1947	35	Iloisenkeveät kesäverhot	Ehdotuksia kreppipaperiverhojen sommitteluun	Korvikemateriaalit
03/1947	14-16	Saimi Jutila: Neulevaatteiden kompastuskivistä	Käsityökilpailun neulevaatteiden tuloksia. Neuleohjeet kolmeen naisten villatakkiin, jotka voidaan valmistaa kotikehruisesta villalangasta. Ensimmäisen palkinnon saanut on valmistettu puretusta kotikehruisesta villalangasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1947	26	Muunnospuku - talven paras	Ideoita yksinkertaisen mustan puvun koristeluun ja muunteluun niin, että yksi puku kelpaa kaikkiin tilanteisiin. Muunteluun erilaisia vöitä, kauluksia, koruja, irtohelmoja ja pikkutakki.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1947	30-33	Kutomaan ikkunaverhoja, pöytäliinoja ja pyyheliinoja	Kudontamalleja verhoihin, pöytäliinoihin ja pyyheliinoihin. Materiaalina kotikehruiset mm. pellavalangat.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1947	34	Pieni pala kangasta ja vähän virkkauslankaa	Malleja pieniin pitsiliinoihin.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1947	8	Riitta Breitholz: Viehättävää korvikekoruillakin	Ideoita korujen askarteluun erilaisista kierrätysmateriaaleista: mm. vanhoista vetoketjuista, värjätyistä tulitikunpätkistä, alumiinilevyn tähteistä rannekoruja. Lisäksi idea kesäisen iltapukukankaan valmistamiseen vanhasta lakanasta, joka koristellaan kankaanpainannalla, materiaalina merkkkausmuste.	Korvikemateriaalit
04/1947	8	Riitta Breitholz: Viehättävää korvikekoruillakin	Ideoita korujen askarteluun erilaisista kierrätysmateriaaleista: mm. vanhoista vetoketjuista, värjätyistä tulitikunpätkistä, alumiinilevyn tähteistä rannekoruja. Lisäksi idea kesäisen iltapukukankaan valmistamiseen vanhasta lakanasta, joka koristellaan kankaanpainannalla, materiaalina merkkkausmuste.	Korvikemateriaalit
04/1947	9	Naisellista somaa	Ideoita pieniin käsitöihin. Koristeellinen nenäliina, villakankaasta laukku tai nahkalaukku on koristeltu kullan värisillä nastoilla.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1947	13	Askartelua jouluajatuksilla	Ideoita pieniin jouluaskartelutöihin.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1947	15	Kirjontaa	Kirjontamalleja kotikutoisille kankaille.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1947	16-17	Esiliinoja perheen pienille	Ohje lasten esiliinaan vanhasta kesäpuserosta tai jäännöspalasisista. Koristelu kirjonnain keinoin.	Vanhasta uutta
04/1947	21	Hyödylliset joululahjat	Valmistusohje esiliinaan ja tilkuista tehtäviin pannulappuihin.	Vähäinen materiaalmäärä

04/1947	22-24	Villatakkeja	Neuleohjeet kolmeen naisten villatakkiin, jotka valmistetaan kotikehruisesta villalangasta. Lisäksi neuleohje miesten villatakkiin ja selänlämmittäjään vähäisestä lankamäärästä.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1947	25	Tanssivia maskottinukkeja	Ohje pienien nukkejen valmistamiseen pienistä materiaalmäärästä.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1947	26-27	Lapasia sormikkaita	Neuleohjeita lapsiin ja sormikkaisiin mm. kotikehruisesta villalangasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1947	28	Maija-Liisan juhlapuku	Neuleohjeet tytön juhlapukukokonaisuuteen kotikehruisesta langasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1947	32	Kekseliästä mielikuvitusta ja askartelua	Ohjeita jouluaskarteluun. Mm. joululiinan kutominen paperiloimeen kehräämättömästä sillasta, korin valmistaminen kartongista ja metallirenkaista, koristelu niinestä tai paperinarusta, tilkkutyönä valmistettavia pehmoleluja, pannumyssyn ompelu paperista.	Korvikemateriaalit
01/1948	8-9	Raikasta puhtautta ja nuorekkuutta pukuihin - valkein somistein	Ohjeita kirjailtuihin kauluksiin. Kankaana kotikutoinen pellava.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1948	8-9	Raikasta puhtautta ja nuorekkuutta pukuihin - valkein somistein	Ohjeita kirjailtuihin kauluksiin. Kankaana kotikutoinen pellava.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1948	10-11	Koristelu puvun pukee	Ohjeita vaatteiden koristeluun mm. helmikirjonnan keinoin. Ohje vanhan lottapuvun koristeluun revinnäiskirjonnalla. Kirjontalankoina esim. tutkaimet.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1948	10-11	Koristelu puvun pukee	Ohjeita vaatteiden koristeluun mm. helmikirjonnan keinoin. Ohje vanhan lottapuvun koristeluun revinnäiskirjonnalla. Kirjontalankoina esim. tutkaimet.	Vanhasta uutta
01/1948	14-15	Kirjo kauniisti	Kirjontamalleja mm. kotikutoisiin kankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1948	16	Vain paperista taitellen	Ohje lampunvarjostimen valmistamiseen paperista.	Korvikemateriaalit
01/1948	22	Tärkeintä hatussa	Malleja monikäyttöisten huopahattujen tekemiseen esim. vanhasta huopahatusta.	Vanhasta uutta
01/1948	23	Lautavyönä kudotut ohjakset	Kudontamalli lautavyönä kudottaviin ohjaksiin. Materiaalina pellava ja loppulanka.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1948	24-25	Kaunista kotikutoista huonekaluihin	Kudontamalleja huonekalukankaisiin. Materiaalina mm. käsinkehrätty pellavarohdinlanka, ohueksi leikattu trikoo, sillalanka. Vinkkinä lankojen kasvivärjääminen.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit

01/1948	24-25	Kaunista kotikutoista huonekaluihin	Kudontamalleja huonekalukankaisin. Materiaalina mm. käsinkehrätty pellavarohdinlanka, ohueksi leikattu trikoo, sillalanka. Vinkkinä lankojen kasvivärjääminen.	Korvikemateriaalit
01/1948	26-29	Puikoilla ja villalangoilla pikkuväen pukimia	Neuleohjeita lastenvaatteisiin. Kirjoneulekoristeet voidaan tehdä jätelangasta.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1948	30-31	Pirteä urheilutakki	Neuleohje naisten villatakkiin, materiaalina kotikehruinen villalanka. Värilliset langat värjätään itse.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1948	7	Ohuena unelmanvieveänä	Malleja taidokkaihin ja huolella valmistettuihin kirjottuihin kesäpuseroihin. Yksi malli kotikutoisesta pellavasta ja reikäommelkoristelu.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1948	12	Räsyillä raikasta puhtautta	Kudontamalleja räsymattoihin. Materiaalina rohdinlanka ja trikookude.	Vanhasta uutta
02/1948	12	Räsyillä raikasta puhtautta	Kudontamalleja räsymattoihin. Materiaalina rohdinlanka ja trikookude.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1948	13	Kesäisillä saunapoluilla	Ohjeet etupistoin kirjottuun saunamekkoon ja tossuihin, molemmat rohdinkankaasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1948	17	Hellesäällä	Ompeluohjeet kesäpäähineisiin ja virkkausohje käsineisiin. Päähineet valmistettu kotikutoisesta pellavasta ja koristeltu revinnäiskirjonnalla.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1948	22	Tilkkuset kokoon	Ideota tilkkutyönä valmistettaviin käsitöihin.	Vähäinen materiaalmäärä
02/1948	26-29	Rattoisa kesäneule	Neuleohjeita mm. ostoslaukun neulomiseen langanjäännöksistä ja ostoskorin suojuus suojaamaan korin ja vaatteiden kulumiselta	Vähäinen materiaalmäärä
02/1948	26-29	Rattoisa kesäneule	Neuleohjeita mm. ostoslaukun neulomiseen langanjäännöksistä ja ostoskorin suojuus suojaamaan korin ja vaatteiden kulumiselta	Korjausompelu ja vaatehuolto
02/1948	30-31	Pehmeitä palleroita	Neuleohjeita lastenvaatteisiin. Materiaalina mm. sillavillalanka.	Korvikemateriaalit
02/1948	32	Kaavoja	Tilattavia Sorja-kaavoja jotka sopii mm. kotikutoisiin kankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1948	34	Säästöpesu	Vinkkejä mahdollisimman säästeliääseen puseron pesuun.	Korjausompelu ja vaatehuolto
03/1948	2 ja 15	Maijan kukat	Kirjontamalli rohdinkankaisiin pikkuliinoin	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1948	5	Somia yksityiskohtia pukuun tai puseroon	Ideota vanhan puvun koristelemiseen koristenapeilla tai kirjotulla somisteella.	Vanhasta uutta
03/1948	8	Persoonallinen pieni lisä vaatekaappiin	Malli kirjottuun lyhyeen liiviin, johon tarvitaan vain pieni kangasmäärä.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1948	20	Koristeellisia nyörejä	Ohjeita nyörien valmistamiseen.	Korvikemateriaalit

03/1948	26-28	Kesälomalla se neulottiin	Neuleohjeita naisten kesäpuseroihin. Myös ohjeet raidallisiin asusteisiin, joilla piristetään vanhaa neulepukua, sekä neulepusero jäännöslangoista.	Vanhasta uutta
03/1948	26-28	Kesälomalla se neulottiin	Neuleohjeita naisten kesäpuseroihin. Myös ohjeet raidallisiin asusteisiin, joilla piristetään vanhaa neulepukua, sekä neulepusero jäännöslangoista.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1948	29-30	Liinat ja verhot omin käsin	Kudontamallit verhokankaaseen ja pöytäliinaan. Materiaalina mm. kotikehruinen pellava ja silla.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1948	29-30	Liinat ja verhot omin käsin	Kudontamallit verhokankaaseen ja pöytäliinaan. Materiaalina mm. kotikehruinen pellava ja silla.	korvikemateriaalit
03/1948	31	Arkikerrastonkin saa somistaen kauniiksi ja viihtyisäksi	Kirjontamalleja kerraston koristeluun.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1948	32-33	Kaksi kolme kangasta yhteen	Sorja-kaavoja, jotka ovat erityisesti suunniteltu vähäisiin kangasmäärien yhdistelyyn tai vanhoista vaatteista valmistettaviksi	Vähäinen materiaalmäärä
03/1948	32-33	Kaksi kolme kangasta yhteen	Sorja-kaavoja, jotka ovat erityisesti suunniteltu vähäisiin kangasmäärien yhdistelyyn tai vanhoista vaatteista valmistettaviksi	Vanhasta uutta
04/1948	6-7	Naisellinen, muodikas, viehättävä omatekoinen koru	Korumalleja. Osa koruista sopii tehtäväksi pienistä kangas- ja nahkatilkuista.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1948	8-9	Mikä luo juhlatunnelmaa?	Ohjeita pieniin juhla-asusteisiin.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1948	12	Kissimirri ja tyttö	Neuleohjeet lasten leluihin. Nukke valmistetaan langantähteistä.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1948	22-24	Suuret ja pienet tyttäret joululahjatoihin	Ohjeita pieniin käsitöihin kotikutoisista kankaista ja pienistä materiaalmääristä. Esim. esiliina, pannumyssy, pikkuliina, pannulappu, paperikori.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1948	25	Nuoren tytön lahja ystävättärelle	Ohjeita pienten maskottien askarteluun pienistä materiaalmääristä.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1948	26-27	Lämmin ja pehmainen	Ohjeet neulottujen tossujen valmistamiseen. Materiaalina esim. ryijylankojen tähteet.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1949	8-9	Vaihteeksi valkoista korujen sijaan	Ideoita valkoisten pienten somisteiden valmistamiseen, esim. pitsirusukkeita, rusetteja, kauluksia.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1949	21	Kukapa ei tahtois näitä omistaa!	Valmistusohjeet päähineisiin ja käsineisiin, materiaalina kotikutoinen villakangas.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1949	24-25	Palleroisille pienoisille.	Ohjeita vauvanvaatteiden valmistamiseen esim. vanhasta villapuserosta tai puvusta. Reunat vahvistetaan virkkaamalla.	Vanhasta uutta
01/1949	26-28	Käytä kauniisti kotikutoinen	Kudontamalleja vaatekankaisiin ja sisustuskankaisiin. Materiaalina esim. erilaisia jätelankoja, sillavillalanka, kotikehruinen rohdin, pellava- ja villalanka. Ohje myös kotivillan värjäämiseen.	Korvikemateriaalit

01/1949	26-28	Käytä kauniisti kotikutoinen	Kudontamalleja vaatekankaisiin ja sisustuskankaisiin. Materiaalina esim. erilaisia jätelankoja, sillavillalanka, kotikehruinen rohdin, pellava- ja villalanka. Ohje myös kotivillan värjäämiseen.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1949	29-31	Kätösille käteville - ahkeroilte askarusta...	Neulontaohjeet villatakkiin, pujoliiviin, sormikkaisiin, pojan takkiin ja tytön pukuun. Materiaalina mm. kotikehruinen villa.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1949	32-33	Omatekoinenkin villapukumme voi seurata uusimpia linjoja	Sorja-kaavoja, jotka ovat suunniteltu kotikutoisesta villakankaasta tehtäväksi.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1949	10-11	Kirjonta pidentää puseron ikää	Kirjontamalleja kotikutoisen pellavapuseron tai silkkipuseron koristamiseen. Reikäompeleita, punospistoreikiä, käsintehtyjä nappeja.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1949	12	Tytöille	Malleja tyttöjen mekkoihin. Materiaalina mm. kotikutoinen pellava.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1949	17	Oljesta ostoslaukku	Ohjeita olkitöihin. Ostoslaukku, hattu ja tossut.	Korvikemateriaalit
02/1949	25	Kutoen	Kudontamalleja peitteeseen, huonekalukankaaseen ja räsymattoon.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1949	32-33	Tahrat pois tuoreina	Vinkkejä tahrannoistoon villapukukankaista.	Korjausompelu ja vaatehuolto
03/1949	31	Lapsille uutta äidin vanhasta	Malleja tyttöjen mekkojen valmistamiseen vanhoista vaatteista.	Vanhasta uutta
04/1949	22	Aina tervetulleita	Malleja koristeellisiin nenäliinoihin, sopii tehtäväksi pienestä kangastilkusta.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1949	23	Virkaten villalangalla	Virkkausohjeita mm. kotikehruisesta villalangasta huivi.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1949	24-29	Pakkaspäivien varalle	Monenlaisia neulontaohjeita. Yksi ohje tarjotaan tehtäväksi kotikehruisesta villalangasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1950	15	Pikkuliina kotoisesta pellavasta	Kirjontamalli kotikutoiseen pellavaliinaan.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1950	16-17	Uusi kaulus - uusi puku	Malleja koristeellisiin kauluksiin lapsille. Irtokaulukset ovat käytännöllisiä.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1950	22-25	Kevättä kohti kangasta kutoen	Kudontamalleja liinoihin, verhoihin ja huonekalukankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1950	12	Suosin kuosiltaan yksinkertaista yöpaitaa	Yöpaitamalleja. Yksi malleista on kotikutoisesta pellavasta.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1950	14-15	Hillitysti ja huolitellen	Verhomalleja, joissa on yhdistelty kotikutoista verhokangasta ostokankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1950	31	Hyvin hoidettu vaatekomero on huolitellun ulkoasun	Ohjeita vaatteiden huoltoon.	Korjausompelu ja vaatehuolto

		perusta		
04/1950	4-5	Viehättäviä pikkuliinoja kahvipöytämme somisteeksi	Kirjontamalleja pieniin kotikutoisiin pellavaliinoin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1950	10-11	Pirteät yksityiskohdat luovat vanhasta puvusta uuden	Malleja erilaisiin kauluksiin ja asusteisiin vanhan puvun koristamiseksi.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1950	12	Kutojille	Kudontamalleja pyyhkeisiin	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1950	14-16	Enemmän mielikuvitusta myyjäistöihin	Malleja pieniin käsitöihin, jotka valmistetaan vähäisistä materiaaleista. Mm. henkarin suojusta vanhasta solmiosta, pesupussi tilkkutyönä ja pullonsuojus olkkutyönä.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1950	18-19	Nukkepajassa alkavat pian kiireet	Ohje nuken valmistamiseen vähäisistä ja sekalaisista materiaaleista.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1951	7	Säilytä sänkyseinäsi siistinä	Ohjeita sängyntaustan tekemiseen mm. kotikutoisista kankaista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1951	10	Vanha hyvä pellavamme on ikuisesti uutta ja kaunista	Kirjontamalleja kotikutoiseen pellavaliinaan.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1951	24-25	Pitsiä neuloen...	Neulontaohjeita pitsiasusteisiin. Sormikkaat neulotaan kotikehruisesta villalangasta	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1951	7	Virkattu pusero ja hattu	Neuleohjeet puseroon ja hattuun, valmistetaan villapuvulla- tai sillalangasta.	Korvikemateriaalit
02/1951	7	Luonnon kauneutta kaululla	Malleja koruihin pavuista ja siemenistä.	Korvikemateriaalit
02/1951	20-21	Näkymättömät paikat	Ohjeita vinkejä ohuiden kankaiden paikkaamiseen esim. hiuksella.	Korjausompelu ja vaatehuolto
02/1951	36	Kesäistä värikkäyttä	Esiliinoja tilkkutyönä.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1951	20-21	Kun verhoilemme	Kudontamalleja peitteisiin ja verhokankaisiin kotikehruisista langoista.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
03/1951	23	Vanha hattu uusitaan	Uusi hattu vanhasta huopahatusta.	Vanhasta uutta
03/1951	33	Muodikas päähine	Uusi päähine vanhasta villapuserosta.	Vanhasta uutta
04/1951	8-9	Joulu tuo tullessaan	Ohjeita jouluaskarteluun. Mm. pannumyssy langantähteistä, kirjontatyö kotikutoiselle pellavalle.	Vähäinen materiaalmäärä
04/1951	14	Sama musta pikkupuku	Ohjeita erilaisiin irrallisiin kauluksiin ja koristeisiin mustan puvun koristamiseksi monikäyttöiseksi.	Vähäinen materiaalmäärä
01/1952	12	Värjäys kotiväreillä	Ohjeet kotivärjämiseen, jolla voidaan uudistaa vanhoja materiaaleja ja värjätä kotikehruisia lankoja.	Vanhasta uutta

01/1952	12	Värjäys kotiväreillä	Ohjeet kotivärjäämiseen, jolla voidaan uudistaa vanhoja materiaaleja ja värjätä kotikehruisia lankoja.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1952	17	Kutoisinko uuden kesäpuvun	Kudontamalleja kesäisiin pukukankaisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
01/1952	22-23	Pellavan pyhää ja arkea	Kudontamalleja pellavaliinoiniin ja pyyhkeisiin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
02/1952	13	Nämä virkataan niinestä	Niinitöitä	Korvikemateriaalit
02/1952	23	Tilkkuvakasta	Tilkkutöihin ohjeita. Verhot, tyynyt ja hame.	Vähäinen materiaalmäärä
03/1952	20-21	Kangaspuihin	Kudontamalleja hartiahuviin, vuodepeitteeseen, kylpytakkikankaaseen. Materiaalina myös käsinkehrätty rohdin.	Kotikehruiset ja -kutoiset materiaalit
04/1952	4-5	Kun lapsilla on joulukutsut	Jouluaskartelua. Pienistä paperin, pahvin, tinapaperin ja pumpulin palasista askarrellaan enkeleitä ja seimiä.	Vähäinen materiaalmäärä